

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

**HİLVAN'DA YAŞAYAN MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ VE
ÇOCUK İŞÇİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa AKGEYİK

Birinci Danışman: Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

İkinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yeliz BOLAT

TOKAT-2022

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Hüseyin MERTOL, Dr. Öğr. Üyesi Yeliz BOLAT danışmanlığında hazırlamış olduğum “Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuk İşçiler Üzerine Bir Araştırma: Hilvan Örneği” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

22/09/2022

Mustafa AKGEYİK

JÜRİ KABUL VE ONAY

Mustafa AKGEYİK tarafından hazırlanan “Hilvan’da yaşayan Mevsimlik Tarım İşçileri ve Çocuk İşçiler” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 03.11.2022 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) :Doç. Dr. Mücahit YILDIRIM

Üye : Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Yeliz BOLAT

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Şevki BABACAN

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Seçkin HARDAL

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ veya TEŞEKKÜR SAYFASI

Bu çalışma, Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesinde, mevsimlik tarım işçiliği ve çocuk işçilerin durumlarını ortaya koyabilmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı başkanlığı bünyesinde gerçekleştirilmiştir.

Coğrafya Bölümünün açılmasında en büyük katkıya sahip olan Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Eren YÜRÜDÜR'e, Coğrafya Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hakan Mete DOĞAN'a, çalışmalarda bilgi ve tecrübeleriyle beni aydınlatan proje danışmanlarım Doç. Dr. Hüseyin MERTOL'a ve Dr. Öğr. Üyesi Yeliz BOLAT'a, haritaların yapımında yardımlarından dolayı Arş. Gör. Emre DUMAN'a, tez savunmasına katılım gösteren Dr. Öğr. Üyesi Mücahit YILDIRIM'a Dr. Öğr. Üyesi Seçkin HARDAL'a araştırmama yardımlarından dolayı Mustafa Kemal İlköğretim Okulu Müdürü Abubekir DİKME'ye, Hilvan Mevsimlik Tarım İşçiliği Şube Müdürü Sinan DEDE'ye, anket çalışmalarında yardımlarından dolayı Medeni ALKAN'a, Mehmet Can YURUL'a, Narin BENZİN'e ve Abdalbaki AKGEYİK'e teşekkürlerimi borç bilirim.

Eğitim ve öğretim hayatım boyunca daima yanımda olan maddi ve manevi desteğini esirgemeyen Abilerim; İbrahim Halil AKGEYİK'e, Vedat AKGEYİK'e, Mehmet AKGEYİK'e, değerli aile reisimiz Babama, Anneme, Ablalarım ve Kardeşime sevgilerimi iletiyorum.

Mustafa AKGEYİK

2022

HİLVAN’DA YAŞAYAN MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ VE ÇOCUK İŞÇİLER

Mustafa AKGEYİK

ÖZET

Tarım, yerleşme ile başlar. Yerleşik hayata geçtikten sonra insanlığın en önemli ekonomik faaliyetlerinden birisi olmuştur. Günümüzde tarımla uğraşan insanların çoğu mevsimlik tarım işçilerinden yararlanmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliğinin temel nedeni, ailelerin yaşadıkları yerlerde geçimlerini sağlamak için gerekli olan iş imkânlarının kısıtlı olması ve ekonomik sıkıntılar yaşamasıdır. Bu çalışmada Şanlıurfa Hilvan ilçesinde yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı sorunları belirlemek ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Hilvan’da çocuk işçiliğinin mevcut durumunu ortaya koymak, çocukların yaşadıkları sorunları belirlemek ve çocuk işçiliğinin engellenmesi için çözüm önerileri sunmak çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışmada örneklem tesadüfi olarak seçilmiş 2022 yılında 70 yetişkin tarım işçisi ve 130’u çocuk işçi olmak üzere toplam 200 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Anket soruları mevsimlik tarım işçilerinin ve çocuk işçilerin sosyo-ekonomik durumlarını belirlemek, çalışma şartlarını ve koşullarını ortaya koymak ve yaşadıkları sorunları belirlemek üzere hazırlanmıştır. Yapılan anket sonuçları madde madde analiz edilerek yüzdelik değerler verilip haritalandırılmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen verilere göre mevsimlik tarım işçilerinin aldıkları ücretin çok düşük olduğu ve açlık sınırının altında çalıştıkları görülmekte ve mevsimlik tarım işçilerinin yarısından fazlasının ise herhangi bir sağlık güvencesi bulunmamaktadır. Tarım işçilerinin çoğunun günde 12 saatten daha fazla çalıştığı ve emeklerinin karşılığını alamadıkları görülmüştür. Kaldıkları barınakların temiz olmadığı, tuvalet ve banyo konusunda sıkıntı çektikleri görülmüştür. Ailelerin yeterli ve dengeli beslenemediği, kaldıkları çadırların da besinleri saklamak ve pişirmek için çok uygun yerler olmadığı görülmüştür.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre mevsimlik tarıma katılan çocukların çoğunluğunu 11-12 yaş aralığındaki 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu çalışma mevsimlik tarımda çalışan çocukların çoğunluğu yıl içerisinde 3-4 ay okula gidemediklerini göstermiştir. Eğitimlerinden uzak kalan çocukların başarı durumları da etkilenmekte ve okuldan uzaklaşmaktadırlar. Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren tarlada ailelerine yardım etmekte ve çalışmakta, tarlalarda büyümektedir. Ağır işlerde çalışmaları çocukları gelişimlerini her açıdan sekteye uğratmaktadır.

Çalışma sonucunda mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sorunlar belirtilmiş ve bu sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur. Ayrıca çocuk işçilerinin çalışma durumları ve karşılaştıkları zorluklar belirtilerek, çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi ve eğitimlerinden uzak kalan çocukların bu konuda nasıl iyileştirmeler yapılabilceği ile ilgili çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler:Hilvan, Tarım, Tarım İşçiliği, Mevsimlik Tarım İşçiliği, Çocuk İşçi.

HİLVAN'DA YAŞAYAN MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ VE ÇOCUK İŞÇİLER

Mustafa AKGEYİK

ABSTRACT

Agriculture begins with settlement. After the settled life, it has become one of the most important economic activities of humanity. Today, most of the people engaged in agriculture benefit from seasonal agricultural workers. The main reason for seasonal agricultural work is the limited job opportunities and economic difficulties that are necessary for families to make a living in the places where they live. In this study, it has been tried to determine the problems experienced by seasonal agricultural workers living in the Hilvan district of Şanlıurfa and to develop solutions. Among the aims of the study are to reveal the current situation of child labor in Hilvan, to identify the problems experienced by children and to offer solutions to prevent child labor. In the study, a survey was conducted with a total of 200 people, 70 of whom were adult agricultural workers and 130 of whom were child workers, in 2022, the sample of which was chosen randomly. The survey questions were prepared to determine the socio-economic status of seasonal agricultural workers and child workers, to reveal their working conditions and conditions, and to identify the problems they experience. The survey results were analyzed item by item, and the percentage values were given and mapped.

According to the data obtained as a result of the research, it is seen that the wages of seasonal agricultural workers are very low and they work below the hunger limit, and more than half of the seasonal agricultural workers do not have any health insurance. It has been observed that most of the agricultural workers work more than 12 hours a day and they do not get paid for their labor. It was observed that the shelters they stayed in were not clean and they had problems with toilet and bathroom. It has been observed that families cannot eat adequately and balancedly, and the tents they stay in are not very suitable places to store and cook food.

According to the findings of the research, the majority of children participating in seasonal agriculture are 7th grade students between the ages of 11-12. This study showed that the majority of children working in seasonal agriculture could not go to school for 3-4 months during the year. The success of the children who are away from their education is also affected and they move away from school. Children help their families in the fields from a very young age, work and grow in the fields. Working in heavy jobs disrupts children's development in every aspect.

As a result of the study, the problems experienced by seasonal agricultural workers were stated and solutions were offered to these problems. In addition, by stating the working conditions of child workers and the difficulties they face, solutions were offered on how to prevent child labor and how to improve children who are away from their education.

Key Words:Hilvan, Agriculture, Agricultural Work, Seasonal Agricultural Work, Child Labor.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa.
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
ÖNSÖZ veya TEŞEKKÜR SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
Sayfa.....	vi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	viii
HARİTALAR LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ ve GENEL BİLGİLER.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIK VE SAYILTILARI	2
BÖLÜM 1: TARIM İŞÇİLİĞİ VE MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ	4
1.1. DÜNYA’DA MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ	5
1.2. TÜRKİYE’DE MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ.....	7
1.3. MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİNİN YASAL ÇERÇEVESİ.....	12
1.4. ÇOCUK İŞÇİLİĞİ KAVRAMI	14
1.5. DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ	15
1.6. ŞANLIURFA’DA TARIM	23
1.7. ŞANLIURFA’DA MEVSİMLİK TARIM ve MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ	25
1.8. ŞANLIURFA’DA ÇOCUK İŞÇİLER	26
1.9. HİLVAN’DA MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ VE ÇOCUK İŞÇİLER.....	29

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMA ALANI.....	35
2.1. MATERYAL VE YÖNTEM.....	36
2.1.1. Araştırmanın Modeli.....	36
2.1.2. Evren ve Örneklem	36
2.1.3. Veri Toplama	37
2.1.4. Verilerin Analizi	37
BÖLÜM 3: BULGULAR.....	38
3.1 YETİŞKİN İŞÇİLERİN ANKET ANALİZİ	38
3.2. ÇOCUK İŞÇİLERİN ANKET ANALİZİ.....	54
BÖLÜM 4: TARTIŞMA.....	70
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
KAYNAKÇA	82
İNTERNET KAYNAKLARI	86
EKLER.....	89
Ek1: Tarım İşçileri Anket Soruları.....	89
Ek 2. Çocuk İşçiler İçin Anket Soruları.....	92
EK 3 : Fotoğraflar	95
ÖZGEÇMİŞ.....	101

GRAFİKLER LİSTESİ

GrafikNo: Sayfa.

Grafik 1: Yetişkin İşçilerin Cinsiyet Dağılımı	38
Grafik 2: Yetişkin İşçilerin Medeni Durumu	39
Grafik 3: Yetişkin İşçilerin Eğitim Durumu	40
Grafik 4: Hane Bazında Nüfus Aralığı	41
Grafik 5: Sahip Oldukları Çocuk Miktarı	41
Grafik 6: Hane Bazında Mevsimlik Tarım İşinde Uğraşan Kişi Sayısı	42
Grafik 7: Hane Bazında Aylık Gelir	43
Grafik 8: Aracı Türü	45
Grafik 9: Tarım İşinde Çalıştıkları Toplam Yıl Sayısı.....	46
Grafik 10: Günlük Çalışma Saatleri.....	47
Grafik 11: İşçilerin Günlük Kazandıkları Ücret	47
Grafik 12: Kazandıkları Ücretten Memnuniyet Durumu.....	48
Grafik 13: Yetişkin İşçilerin Ek İş Yapma Durumu	49
Grafik 14: Yetişkin İşçilerinin Sağlık Güvencesi	49
Grafik 15: Yetişkin İşçilerin Banyo İhtiyacını Karşılama Biçimi.....	50
Grafik 16: Mevsimlik Tarım İşçilerinin Tuvalet İhtiyacını Karşılama Biçimi	51
Grafik 17: Yetişkin İşçilerin Beslenme İhtiyacını Karşılama Biçimi	52
Grafik 18: Yetişkin İşçilerin Çalıştıkları Alanda Konaklanan Yer.....	52
Grafik 19: Yetişkin İşçilerin İş ve Konaklama Arasındaki Ulaşım Biçimi.....	53
Grafik 20: Çocuk İşçilerin Yaşları	54
Grafik 21: Çocuk İşçilerin Cinsiyet Dağılımı	55
Grafik 22: Çocuk İşçilerin Kayıtlı Oldukları Sınıf Düzeyi	56
Grafik 23: Çocuk İşçilerin İşe Katılma Nedenleri.....	56
Grafik 24: Çocuk İşçilerin Kazandıkları Ücret Miktarı	58
Grafik 25: Çocuk İşçilerin Kazandıkları Ücretleri Harcama Durumları	59
Grafik 26: Çocuk İşçilerin Çalışırken Yaşadıkları Olumsuz Durumlar	60
Grafik 27: Çocuk İşçilerin Çalışırken Hastalanma Durumu	61
Grafik 28: Çocuk İşçilerin Beslenme Durumu.....	61
Grafik 29: Çocuk İşçilerin Okula Gidemedikleri Süre.....	62
Grafik 30: Çocuk İşçilerin Okuldaki Başarılarının Etkileme Durumu.....	63
Grafik 31: Çocuk İşçilerin Konaklama Alanı ve İş Arası Ulaşım.....	63
Grafik 32: Çocuk İşçilerin Tarımda Çalıştıkları Yıl Sayısı.....	64
Grafik 33: Çocuk İşçilerin İşe Aile ile Katılım Durumu.....	65
Grafik 34: Çocuk İşçilerin Ailede Tarımda Çalışan Kişi Sayısı	65
Grafik 35: Çocuk İşçilerin Kardeş Sayısı.....	66
Grafik 36: Çocuk İşçilerin Tekrar Tarımda Çalışmayı Düşünme Durumları.....	67
Grafik 37: Çocuk İşçilerin Gelecekte Yapmak İstedikleri Meslek	67
Grafik 38: Çocuk İşçilerin Boş Vakitlerinde Oyun Oynayabilme Durumu	68

HARİTALAR LİSTESİ

Harita No:	Sayfa.
Harita 1: Hilvan İlçesi Lokasyon Haritası.....	35
Harita 2: Yetişkin İşçilerin Dağılım Haritası.....	43
Harita 3: Çocuk İşçilerin Dağılım Haritası.....	57

TABLolar LİSTESİ

Tablo No:	Sayfa.
Tablo 1: Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Yasal Durumu.....	13
Tablo 2: Şanlıurfa Tarım Alanlarının Dağılımı ve Üretim Miktarları.....	23
Tablo 3: 2021 Şanlıurfa Tarla Ürünleri.....	24
Tablo 4: 2021 Şanlıurfa Meyve Üretim Verileri.....	24
Tablo 5: 2021 Şanlıurfa Sebze Üretim Verileri	24
Tablo 6: Şanlıurfa’da Mevsimlik Tarım İşinde Çalışmak Üzere Göç Eden Öğrenci Sayıları	26
Tablo 7: Hilvan Tarım Alanı.....	30
Tablo 8: Şanlıurfa’da İlçelere Göre Mevsimlik Tarım İşinde Çalışan Öğrenci Verileri	32
Tablo 9: Hilvan’da Mevsimlik Tarım İşine Katılan Öğrenci Sayısı	32
Tablo 10: Yetişkin İşçilerin Yaş Dağılımı	38
Tablo 11: Mevsimlik Tarım İşçilerinin Gittikleri İller	44
Tablo 12: Mevsimlik Tarım İçin Gidilen İş Çeşitleri.....	44
Tablo 13: İşçilerin Gittikleri İller.....	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Sayfa.
Şekil 1: Dünya’da Bitkisel Üretimde Göçmen İşgücü Hareketliliği.....	6
Şekil 2: Türkiye’de Bitkisel Üretim Faaliyetlerinde Ücretler 2019 / 2020.....	9
Şekil 3: Türkiye’de Bitkisel Üretim Faaliyetlerinde Ücretler 2019 / 2020	9
Şekil 4: Covid-19 Pandemisinde Mevsimlik Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler ...	10
Şekil 5: Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan Covid-19 enfeksiyon kontrolü.....	11
Şekil 6: Mevsimlik tarım işçilerinin seyahat izni için oluşturdukları kuyruk	11
Şekil 7: Şanlıurfa’da seyahat izni için bekleyen işçiler	11
Şekil 8: Çocuk işçiliğine ilişkin eğilimlere genel bakış	16
Şekil 9: Ekonomik faaliyette çalışan çocuklara ilişkin temel göstergeler, 5-17 yaş, Ekim-Aralık, 2019	17
Şekil 10: Ekonomik faaliyetlerde çalışan çocukların eğitime devam durumu (%), 5-17 yaş, Ekim-Aralık, 2019	18
Şekil 11: Ekonomik faaliyet koluna göre çalışan çocuklar, 5-17 yaş, Ekim-Aralık, 2019	18
Şekil 12: Çocuk işçiliği ile ilgili yasal düzenlemeler.....	22
Şekil 13: Patates Toplayan Çocuk İşçiler	28
Şekil 14: Şanlıurfa’dan Gaziantep’e giden Mevsimlik Tarım İşçileri	28
Şekil 15: Hilvan’da Mevsimlik Tarım İşçilerinin Gittikleri İller	31

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf No	Sayfa.
Fotoğraf 1 : Mevsimlik Tarım işçilerinin Konakladıkları Barınaklar	29
Fotoğraf 2: Tarlada Toplanan Soğan Hasadı	31
Fotoğraf 3: Ulaşımında Kullanılan Traktörler	34
Fotoğraf 4: Mevsimlik Tarıma Katılan Kadın İşçi.....	95
Fotoğraf 5: Tarlada Çalışırken Verilen Mola.....	95
Fotoğraf 6: Ağaçtan Armut Toplayan İşçi	96
Fotoğraf 7: İşçiler Molada Dinlenirken.....	96
Fotoğraf 8: Tarlada Çalışan Kadın İşçiler	97
Fotoğraf 9: Soğan Toplayan Kadın İşçiler	98
Fotoğraf 10: Tarlaya Yaya Giden Tarım İşçileri.....	98
Fotoğraf 11: Konaklanan Çadırlar	99
Fotoğraf 12: Konaklanan Alan.....	99
Fotoğraf 13: Konaklanan Alanda Çamaşır Yıkayan Kadınlar	100

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BM	:	Birleşmiş Milletler
ÇSGB	:	Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
GAP	:	Güneydoğu Anadolu Projesi
ILO	:	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İUHK	:	İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulu
MİGA	:	Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı
MTİK	:	Mevsimlik Tarım İşçileri Komisyonu
TSM	:	Toplum Sağlığı Merkezi
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	:	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu)

GİRİŞ ve GENEL BİLGİLER

Tarım; bitki ve hayvan yetiştirme, hayvansal ve bitkisel ürünler elde etme ve bu üretilen ürünlerde iyileştirmeler yapma, ürünleri saklama, işleme, pazarlama işlemlerinin ortak adıdır (Baytekin, 2017). Tarım, araziden yararlanmanın en ekonomik şeklidir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2010). Türkiye'nin iklim şartları ve potansiyeli düşünüldüğünde de tarımın ekonomiye katkısının önemli olduğu dikkat çekmektedir.

Türkiye'de tarımda makineleşmenin başladığı 1950'li yıllar ile birlikte çok fazla alanın tarıma açılması, toprakların eşit dağıtılmaması ve kapitalist bir yaklaşımın olması kırdan kente göçü zorlamıştır. Üretim sistemlerinin değişmesi ile birlikte göç edilen yerlerde mevsimlik işçilere ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu işgücüne ise göçe katılmayan kesimler kaynak oluşturmıştır. Bu kesimler ise daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir(Mevsimlik İşçi Göçü Ağı, 2012).

Ülkemizde önemli bir çoğunluğu kapsayan mevsimlik tarım işçilerinin tanımına bakıldığında, kendisine ait olmayan tarım alanlarında ekme, işleme, sulama, yetiştirme ve hasat etme gibi etkinlikleri yaparak her aşamada katkı sağlayan, sözleşmeye bağlı ve ya bağlı olmaksızın yevmiyeli ya da aynı ödeme karşılığı, kendi ülkesinin vatandaşı olarak veya göçmen olarak mevsimlik tarım işinde geçici süreli ya da sürekli çalışan kişiler olarak tanımlanabilir (Kılıçlı, 2016).

Göçe katılan mevsimlik tarım işçisi gittiği yere ailesini beraberinde götürerek ailesi ile birlikte çalışmakta ve bu durum çocuk işçisi kavramını ortaya çıkarmaktadır. Çocuk işçiliği çocukları sosyal gelişimlerinden alıkoymakta, zihinsel ve fiziksel gelişimlerini etkileyerek olumsuzluklara yol açabilmektedir. Bunların dışında eğitim hayatından uzak kalan çocukların okula düzenli bir şekilde devam etmesi engellenmiş olmaktadır.

Bu çalışma Şanlıurfa Hilvan ilçesinde mevsimlik tarım işçiliğine katılan bireylerin ve mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerin yaşam koşullarını ortaya

koyarak yaşadıkları sorunlara çözüm önerileri getirilmesi açısından önemlilik arz etmektedir. Çocuk işçiliği ile ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmış fakat Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesiyle ilgili sahada yapılan araştırmaların ve saha çalışmalarının yetersiz olması bu çalışmanın önemini ortaya çıkarmaktadır. Hilvan'da yaşayan çocuk işçilerin yaşadıkları sorunların giderilmesi, eğitim politikalarının geliştirilmesi, çocukların haklarının korunması, fiziksel ve psikolojik gelişimlerinin desteklenmesi, çocuklara eğitimde fırsat eşitliği sağlanması ve gerekliliklerini ortaya koyması açısından bu çalışma önemlilik arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa Hilvan'da yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı sorunları belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Hilvan'da çocuk işçiliğinin mevcut durumunu, çocukların yaşadıkları sorunları belirlemek ve çocuk işçiliğinin engellenmesi için çözüm önerileri sunmaktır. Bu hedef doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Şanlıurfa Hilvan'da yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin sosyo-ekonomik durumları, yaşam koşulları ve çalışma şartları nasıldır?
2. Şanlıurfa Hilvan'da yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sorunlar nelerdir?
3. Şanlıurfa Hilvan'da yaşayan mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerinin yaşadıkları sorunlar nelerdir?

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIK VE SAYILTILARI

Bu araştırma; ulaşılabilen literatür kaynakları, araştırmaya katılanların verdikleri bilgiler, kullanılan görüşme yöntemi ile ve araştırmanın yapıldığı 2021-2022 eğitim-öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır.

Bu araştırma ile literatür taramasının yeterli olduğu, geliştirilen görüşme formunun yeterli olduğu, araştırmaya veri sağlayıcıların verdikleri bilgilerin

doğru olduğu, araştırma konusu olan lokasyonunun uygun olduğu ve araştırmanın yapıldığı zamanın doğru olduğu varsayılmıştı

BÖLÜM 1: TARIM İŞÇİLİĞİ VE MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ

Tarım dünyanın en önemli ekonomik faaliyetlerinden birisidir. Yeryüzündeki en yaygın faaliyet olan tarımın yanında tarım kaynakları da yeryüzü için önemlidir. İnsanı giydiren ve doyuran topraktır (Tümertekin & Özgüç, 2016). Tarımsal faaliyetler dünya yüzeyinde çok fazla alan kullanmakta ve birçok insan için istihdam sağlamaktadır.

Dünyada tarımla uğraşan kişi sayısının 1,3 milyar (2013) civarında olduğu düşünülmektedir. Nüfus, tarımsal faaliyetlerde işgücü açısından önemlidir. Tarım işçisi kavramı bu bağlamda ön plana çıkmaktadır. Türk Hukuk Sistemi bakımından tarım işçisi kavramına bir tanımlama yapılmamıştır. 129 sayılı Tarım İş Teftişine İlişkin Sözleşmeye göre tarım işçisi hayvanların yetiştirilip bakıldığı ve toprağın işlendiği yerler de dâhil hayvancılık, ormancılık, çiçekçilik gibi işlerin toprağı işleyen kişiler tarafından yapıldığı ve diğer tarımsal işlemlerinde yapıldığı çalışma yerlerinde çalışan kişiler olarak tanımlanmıştır (Kılıç, 2006). Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre tarım işçisi serada, tarlada, bahçede, hayvan yetiştirme birimi gibi yerlerde yiyecek üreten kadın ve erkek gruplarından oluşmaktadır (Çelik, v.d. , 2014). Genel olarak meslek tanımı, toprağı ekerek bitki, sebze vb. tarım ürünleri elde etmeye çalışan, ürünlerin sağlıklı bir şekilde büyüüp olgunlaşması ve üretimi için gerekli bilgi ve becerilere sahip kişi denilebilir. Tarım işçiliği dünya genelinde en yaygın olarak görülen istihdam alanıdır (Ayhan, 2016).

Mevsimlik tarım işçisi, kendisine ait olmayan tarım alanlarında ekme, işleme, sulama, yetiştirme ve hasat etme gibi etkinlikleri yaparak her aşamada katkı sağlayan, sözleşmeye bağlı ve ya bağlı olmaksızın yevmiyeli ya da aynı ödeme karşılığı, kendi ülkesinin vatandaşı olarak veya göçmen olarak mevsimlik tarım işinde geçici süreli ya da sürekli çalışan kişilerdir (Kılıçlı, 2016).

Tarım işçileri özellikle fındık, elma, pamuk, kayısı, çay, şekerpancarı gibi tarımların yoğun yapıldığı Ege, Çukurova, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerine yılın belli dönemlerinde çoğu zaman aileleri ile birlikte mevsimlik tarım işçiliği için gitmektedir. Bu işçilere mevsimlik tarım işçileri denilmektedir.

1.1. DÜNYA'DA MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ

Tarım sektörünün dünyada gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin ekonomileri için önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca istihdam açısından tarım sektörü, bu ülkelerde büyük bir önem gösterir. Tarım ve tarımsal ürünlerinde dünyada ihraç edilen ürünlerde en büyük paya sahip olduğu söylenebilir (Öztürk, 2008) (Harita 1).

Dünyada yaklaşık 1,3 milyar kişi tarım işiyle uğraşmaktadır ve bunun 450 milyonuna yakını mevsimlik tarım işçileri oluşturmaktadır. (tepav.org) ABD gibi tarımda gelişmiş ülkelerin mevsimlik işçilerin oluşturduğu işgücünün de etkisiyle tarım ürünleri açısından dünya pazarında oldukça önemli bir pazar haline gelmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin çoğunluğu kaçak ve kayıt dışı şekilde gitmekte, neredeyse hiçbiri sosyal güvenceden yararlanmamaktadır. Fakat ürettikleri değerler ile Avrupa ve ABD ekonomisi için büyük bir güç sağlamaktadır (Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi [MİGA], 2012).

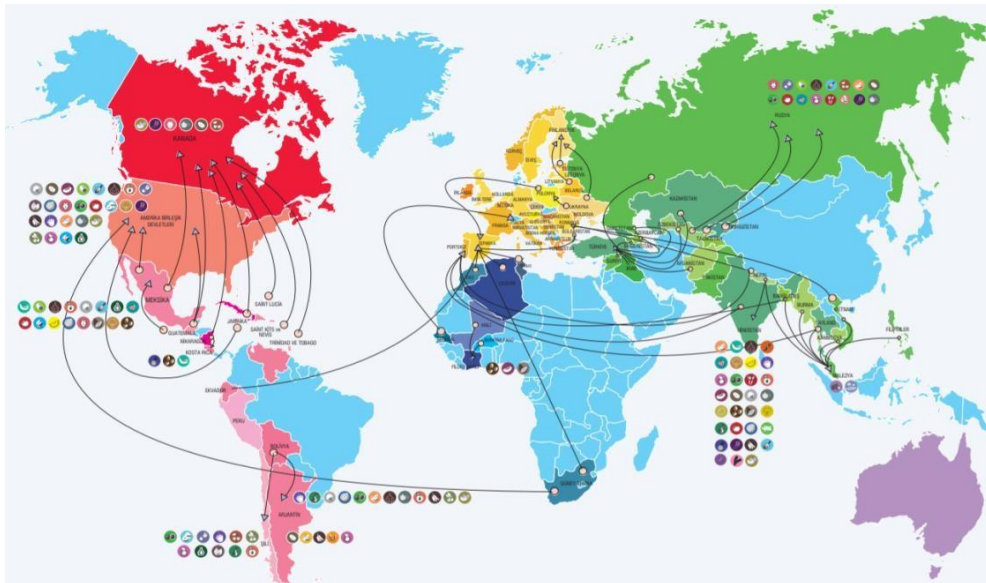
II. Dünya Savaşı'nı takip eden süreçte tarım alanında işgücü ihtiyacı doğmuş ve 1943 yılında Acil Tarım işçileri programı yürürlüğe girmiştir. Bu programla Meksikalı işçiler Amerika'nın hasatçılarını oluşturmuştur. ABD resmi kayıtlarında gösterilen 2,5 milyon tarım çalışanının neredeyse 1,4 milyonluk kısmını gezici ve geçici mevsimlik tarım işçileri oluşturmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin birçoğunun ülkeye kaçak ve kayıt dışı girmeleri sağlık sorunları, kötü barınma koşulları ve dil bilmemeleri gibi sorunlarla karşılaşmalarına ortam hazırlamaktadır (MİGA, 2012).

Güney Asya ülkelerinde ise mevsimlik işçi gücü daha çok ülke içerisinde karşılanmaktadır. Özellikle 1970'lerde yaşanan tarımda dönüşüm sonrası mevsimlik işçi talebi artmıştır (MİGA, 2012).

Avrupa birliği üyelerinden Fransa, İtalya, İspanya gibi ülkelerde mevsimlik tarım işçilerinin sayısı neredeyse düzenli çalışanlardan daha fazla olduğu düşünülmektedir. Ne yazık ki birçok ülkedeki gibi bu ülkelerde de mevsimlik tarım işçileri kötü yaşam koşullarına maruz kalmaktadır. Uzun çalışma saatleri, düşük

ücretler, kötü beslenme ve konaklama alanları mevsimlik tarım işçileri için pek çok olumsuzluğu peşinde getirmektedir (MİGA, 2012).

İçinde bulunduğumuz COVID-19 pandemi süreci hem Dünya’da hem de Türkiye’de mevsimlik tarım işçilerini çok büyük ölçüde etkilemiştir. Çin’de başlayan ve hızla diğer ülkelere yayılan covid-19 salgınına yönelik ilk önlemlerde ülkelerin sınır kapılarını kapatmaları vardır. Her yıl düzenli olarak göç eden mevsimlik tarım işçileri salgın, eve kapanma, zorunlu karantina gibi durumlarda kalmış ve tarım gıdasına talep daha çok artmıştır (ilo.org). Sınırların kapatılmasıyla birlikte birçok ülkede hasat zamanı işgücü açığı ortaya çıkmıştır. Bu da ülkelerin tedarik ve üretimin devamlılığı sağlama sorununu ortaya çıkarmıştır. ABD ve Avrupa gibi büyük gıda üreticisi ülkeler tarlalarda çalışacak tarım işçisi bulamadıkları için zarara uğramışlar ve tarladaki ürünleri çürümeye bırakmışlardır. Bu yüzden özellikle gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan işgücü açığı gidermek için hükümetler harekete geçmiştir. Seyahat kısıtlamalarında ayrıcalık tanınmış fakat birçok gelişmiş ülke, ülkelerine mevsimlik tarım işçileri getirmiştir. Fakat halen ABD ve birçok Avrupa ülkesi mevsimlik tarım işçisi konusunda sıkıntı yaşamaktadır. COVID-19 salgını tüm dünyaya gelişmiş ülkelerin aslında mevsimlik tarım işçilerine ne kadar bağımlı olduğunu göstermiştir. Tüm bunlara rağmen mevsimlik tarım işçileri hala ucuz ücretlerle ve uzun saatler çalıştırılmakta, yetersiz beslenme, kötü barınma koşulları ve sağlık hizmetlerine erişimde sorun yaşamaktadır (ka.org).

Şekil 1:Dünya’da Bitkisel Üretimde Göçmen İşgücü Hareketliliği

Kaynak:(ka.org.tr, 2020)

1.2. TÜRKİYE’DE MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ

Türkiye gerek iklim gerekse yer şekilleri açısından tarım için elverişlidir. Ülke ekonomisinde de önemli bir paya sahiptir. Türkiye’de yaklaşık 5,5 milyon kişi tarım alanında istihdam edilmektedir. 2017 verilerine göre Türkiye’de istihdam oranları içinde tarımdaki istihdam oranı %19,3’dür. Mevsimlik tarım işçilerinin sayısı ülkemizde tam olarak bilinmemektedir fakat 1- 1,5 milyon civarında olduğu düşünülmektedir (tepav.org).

Türkiye’de mevsimlik tarım işçiliğinin ortaya çıkışına bakıldığında dört etkenin göze çarptığı söylenebilir. Bunlarda ilkinin çok partili hayata geçiş oluşturur. İkincisi, Demokrat Partinin iktidara gelmesi olarak söylenebilir. Üçüncü olarak, tarımda makineleşmeye geçilmiş olması ve son olarak geçmişten günümüze kadar ülkemizde yaşanan kırdan kente değişimlerdir (Çayır,2020).

Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan tarımda makineleşme ile birlikte çok fazla alanın tarıma açılması, toprakların eşit dağıtılmaması ve kapitalist bir yaklaşımın olması kırdan kente göçü zorlamıştır. Üretim sistemlerinin değişmesi ile birlikte göç edilen yerlerde mevsimlik işçilere ihtiyaç duyulmaya başlanmış ve mevsimlik tarım işçilerine talep artmıştır. Bu işgücüne ise göçe katılmayan çoğunluğu işsiz olan kesimler kaynak oluşturmuştur. Bu kesimler ise daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir.

1980’li yıllara kadar geçici bir iş olarak görülen mevsimlik tarım işçiliği, işsizlik sorunundan dolayı sürekli bir iş olarak görülmeye başlanmıştır. Hasat zamanı birkaç aylığına evlerinden ayrılan mevsimlik tarım işçileri bazen farklı hasat zamanlarına göre yer değiştirerek Şubat’tan Kasım ayına kadar mevsimlik tarım işiyle uğraşmaktadır (Görücü, Akbıyık, 2010).

Ülkemizde mevsimlik tarım işçileri daha çok sanayi bitkilerinin üretildiği Çukurova ve Ege bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle Adana yöresi en çok mevsimlik tarım işçisinin istihdam edildiği ve bitkisel üretim yapıldığı alandır. Mevsimlik tarımda en çok göç alan ve göç veren şehirlerimiz Şanlıurfa, Mardin,

Adıyaman, Diyarbakır, Adana, Mersin, Hatay, İzmir, Manisa, Ankara, Eskişehir, Konya, Malatya, Ordu, Bursa ve Düzce'dir (www.ilo.org.tr).

Sorun ilk olarak Güneydoğu bölgemizde çalışma alanlarının dar, toprakların dağınık ve eşit dağıtılmaması ile topraksız kalan köylünün iş arayışından ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden mevsimlik tarım işçiliği kaçınılmaz bir seçenek haline gelmektedir.

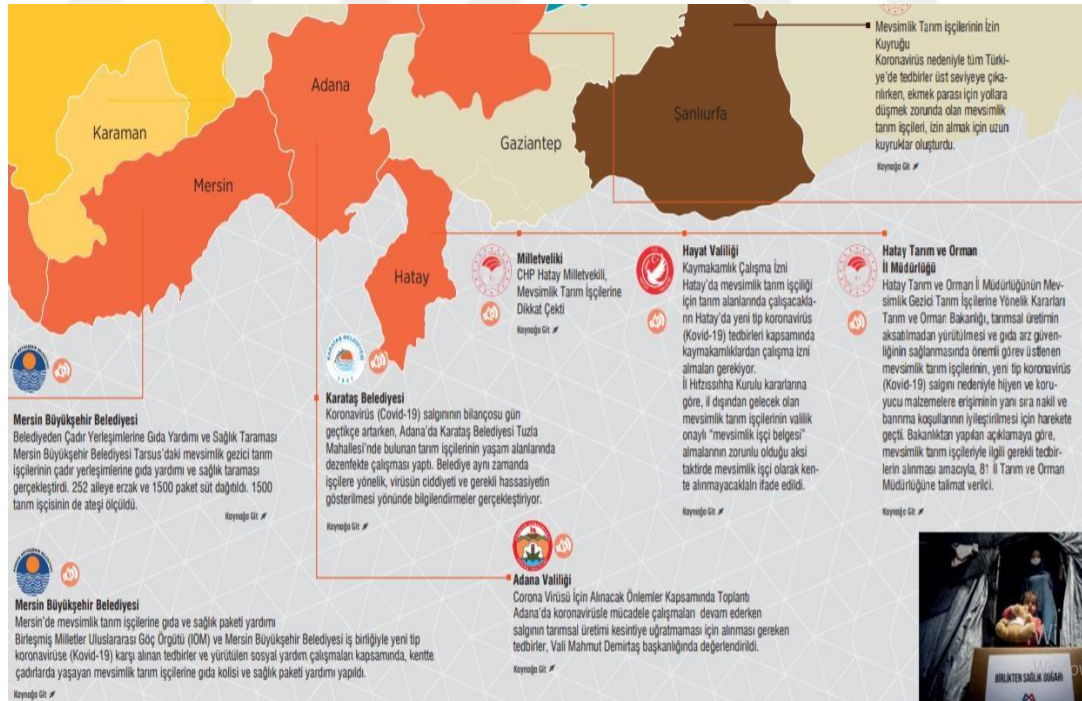
Mevsimlik tarım işçileri genellikle işi dayıbaşı ve çavuşlar olarak adlandırılan kişiler aracılığı ile bulmaktadır. İşçiler genellikle her tür yardımı bu kişilerden istemektedir. Çalışma süreleri ise hasat zamanına göre değişmektedir. İklimsel ve mevsimsel değişikliklere bağlı olarak da hasat zamanı değişmektedir bu yüzden bir belirsizlik hâkimdir (Hurst, Termine, Karl, 2007).

Mevsimlik tarım işçileri yolculuklarına başladıklarında tehlikeli kazalar yaşayabilmektedir. Özellikle beraberinde götördükleri ağır yükler yolculuk esnasında tehlike arz etmektedir. Bir diğer yaşanan sorun ise çalıştıkları alanda barınma sorunudur. Kaldıkları alanlar çoğunlukla güvenli olmayan, suya ulaşma imkânları genellikle kısıtlı olan sağlıksız alanlardır. Mevsimlik tarım işçileri genellikle günlük yevmiye şeklinde ücret almaktadır ve bu ücret genellikle düşük olmaktadır. Alınan ücretler ise çoğunlukla kadınlara ve çocuklara daha düşük hatta bazen hiç ücret verilmemektedir (Şekil 2ve 3).

İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı 3 Nisan 2020 tarihli kararda 20 yaş altı ve 65 yaş üstü vatandaşların sokağa çıkma kısıtlamasına 5 Nisan 2020'de ek düzenlemeler getirmişlerdir. Buna göre tarımsal üretimde devamlılığı sağlamak için önemli fonksiyonu olan iller için mevsimlik tarım işçileri sokağa çıkma kısıtlamasından muaf olacakları belirtilmiştir. Fakat bu ayrıcalığın 18 yaş altı çocuklara uygulanılmayacağı belirtilmiştir (Şekil 4).

Isparta Valiliği MTİK ise 8 Nisan 2020 tarihinde mevsimlik tarım işçileri kendi illerinde çalıştıkları ile giderken ailelerinde 20 yaş altı çocukları da birlikte seyahat etme koşuluyla sokağa çıkma kısıtlamasından muaf tutulacağını açıklamıştır.

14 Nisan 2020'de Şanlıurfa Valiliği İUHK ise, il sınırları içerisinde yaşayan ve tarım, hayvancılık, gıda gibi faaliyetler gösteren işletme sahiplerinin Çiftçi Kayıt Sistemine kayıt olduklarına dair belgeyi ibraz ettikleri takdirde hem kendileri hem de tarımsal üretimde yer alan çalışanları için faaliyetlerine devam etmek üzere izin verilmesine karar vermiştir (www.ilo.org.tr).

Şekil 4: Covid-19 Pandemisinde Mevsimlik Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler

Kaynak: (ka.org.tr)

Bir diğerk önemli husus ise mevsimlik tarım işçilerinin çalıştıkları ve konakladıkları alanlarda hijyen koşullarının sağlanmasıdır. Fakat bunun çoğuzaman yetersiz olduğuz, dezenfektan çalışmalarının bir defaya mahsus kaldığı gözlenmiştir (ka.org.tr) (Şekil 5).

Şekil 5:Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan Covid-19 enfeksiyon kontrolü

Kaynak: Zekeriya Şimşek / AA

Mevsimlik tarım işçilerinin bulundukları ilden seyahat izni alma süreçleri de çok yavaş ilerlemektedir. Özellikle işgücünün fazla olduğuz alanlarda bu denli yoğunluk salgının daha fazla yayılması açısından tehlike arz etmektedir (Şekil6,7).

Şekil 6:Mevsimlik tarım işçilerinin seyahat izni için oluşturdukları kuyruk

Şekil 7:Şanlıurfa’da seyahat izni için bekleyen işçiler

Kaynak: (hürriyet.com.tr),(evrensel.net)

Hâlihazırda yaşam, mevsimlik tarım işçileri açısından Covid-19 salgını süresince de değişmemiştir. Zaten hakları ihlal edilen, düzgün işlerde çalışamayan,

sağlık, eğitim ve birçok konuda sorunlar yaşayan mevsimlik tarım işçileri pandemi ile birlikte yoksulluklarına yoksulluk katılarak ve bu durumdan en çok etkilenen grup olmuşlardır (ka.org.tr).

1.3.MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİNİN YASAL ÇERÇEVESİ

Türk hukuk sisteminde mevsimlik tarım işçileri için yapılan düzenlemeler yeterli olmadığı düşünülmektedir ve mevsimlik tarım işçileri için özel bir yasa maalesef bulunmamaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu'nun amacı işçilerin çalışma ortamında ki hak ve sorumluluklarını düzenlemektir fakat bu kanunda kamuda çalışan mevsimlik tarım işçileri yararlanabilmekteyken tarım kesimi iş ilişkisi bakımından yararlanamamaktadır. 2003 yılında yürürlüğe girmiş olan bu kanunun 4. maddesindeki İstisnalar başlığında 50 ve daha az işçinin çalıştırıldığı tarım ve orman faaliyetlerinin yapıldığı işletme veya işyerleri ile daha çok aile ekonomisi içerisinde kalan tarım işlerinde bu hükümlerin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Ancak 4857 sayılı iş kanununa göre mevcuttaki asgari ücret, iş sözleşmesi olan her işçi için geçerli olacaktır (İş Kanunu, 2013).

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda 6111 sayılı Torba Kanunla birlikte mevsimlik tarım işçileri 01.03.2011 tarihinde sosyal güvenlik kapsamına alınmıştır. Bu kanuna eklenen ek 5. Madde ile kamu idarelerinde tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar hariç olmak üzere tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar sigortalı sayılmıştır (Afşar, S. 2018).

2010/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi eksiklikleri, işlerliği ve güvenilir yanlarının tartışılır olmasına karşın, mevsimlik tarım işçilerinin gittikleri illere ulaşmaları, gittikleri ilde konaklamaları ve çocukların eğitimde geri kalmaması adına gerekli önlemler almakta ve düzenlemeler yapmakta, bu konuyla ilgili merkezi ve yerel idarelere özel görev ve sorumluluklar vermektedir (MİGA, 2012). Yapılan kanun ve genelgelerden mevsimlik tarım işçileri için en özel ve ayrıntılı bahsedilen 2010/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesidir. Bu genelge mevsimlik tarım işçilerinin yaşam şartlarının iyileştirilmesi amacıyla 24 Mart 2010 tarihli ve 27531 sayılı

kanunla Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Bu genelge mevcut bulunan sağlık, eğitim, ulaşım, güvenlik gibi sorunların tespit edilmesi ve bu sorunların giderilmesi için hazırlanmıştır. Bu genelge ile Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurulu oluşturulmuştur (resmigazete.gov.tr).

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun amacı işyerindeki çalışanların, işverenlerin hak ve görevlerini düzenlemektir. Bununla birlikte işyerindeki iş sağlığı ve güvenliğini sağlamak ve iyileştirmektir. Bu kanunda tarım işleri ve tarım işçileri kapsam dışında tutulmadığı için bu yasadan mevsimlik tarım işçileri de yararlanma hakkına sahiptir.

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu yürürlüğe girdiği 1 Temmuz 2012 itibariyle mevsimlik tarım işçileri de nispeten belli haklar kazanmıştır. İş Kanunu'nda uygulanamayan hükümler yerine Borçlar Kanunu'nun "Hizmet Sözleşmesi" hükümleri uygulanacaktır (MİGA, 2012).

6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda mevsimlik tarım işçilerinin herhangi bir sendikaya içerisinde bulunmama, bir sendika kurmama veya faaliyette bulunmama gibi bir düzenleme yoktur (Öz ve Bulut, 2013).

24.03.2010 tarihinde Başbakanlık tarafından çıkarılan 6 sayılı genelge, 2017/6 sayılı genelgenin yayınlanmasıyla birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. Bu genelge ile valilikler tarafından, mevsimlik tarım işçilerinin çoğunlukta olduğu yerlerde, ortak alan koşullarının iyi ve temiz olduğu, çevre şartlarına uygun, güvenilir ve elektrik sıkıntısı olmayan, alt yapı çalışmalarının yapılmış ve suya ulaşılabilir olan geçici yerleşim yerlerinin oluşturulması sağlanacaktır. Genelge de genel olarak mevsimlik tarım işçilerinin yaşayabilecekleri sorunlar üzerinde durulmuş ve çözüm önerileri sunulmuştur (2017/6 sayılı genelge).

Genel olarak mevsimlik tarım işçiliği ile ilgili kanun ve genelgeleri Tablo 1 de şu şekilde özetleyebiliriz;

Tablo 1: Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Yasal Durumu

İlgili Düzenlemenin Adı	Yürürlük Tarihi	Konusu
4857 Sayılı İş Kanunu	10.06.2003	İş Kanunu kapsamına 51 ve daha fazla tarım işçisi çalıştıran işyerleri alınmıştır. Asgari ücret iş sözleşmesiyle çalışan her işçi için geçerli olduğundan mevsimlik

		tarım işçileri için de geçerlidir. Mevsimlik tarım işi yapanların bir yıldan daha az çalıştıkları için yıllık ücretli izinleri, kıdem tazminatı, iş güvencesi ve diğer bazı kanundan kaynaklanan kazanımları bulunmamaktadır.
5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu	31.05.2006	6111 sayılı torba yasası ile 01.03.2011 tarihi itibarıyla tarım işlerinde hizmet akdiyle süresiz çalışan işçiler de sosyal güvenlik kapsamına alınmıştır.
Başbakanlık 2010/6 Sayılı Genelge	24.03.2010	Bu genelgeyle mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, barınma ve ulaşım gibi mevcut sorunların belirlenmesi ve bu sorunların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.
Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği	27.05.2010	Tarım aracılığı için izin ve bunların çalışma ve denetimleri ile tarım işverenleri ve mevsimlik tarım işçileri arasındaki ilişkinin düzenlenmesi ile ilgili usul ve esasların belirlenmesi amacıyla çıkartılmıştır.
6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu	20.06.2012	Kanun tüm özel sektör ve kamuya ait iş ve işyerlerinde tüm çalışanlara iş alanına bakılmadan uygulanacağı belirtildiği için bu kanun mevsimlik tarım işçilerini de kapsamaktadır.
6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu	01.07.2012	Borçlar Kanunu'nun hizmet sözleşmesini düzenleyen tanımı, kurulma şekli, işçinin ve işverenin borçları, ücretin tanımı, ödeme şekilleri, ücretin korunması, ücret tipleri, tatil ve izinler, sözleşmenin sonlanması, fesih hakkı ve koşulları, sözleşmenin bitmesinden doğan sonuçlar gibi tüm hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Bu noktada iş kanunu kapsamına girmeyen tarım işçileri bu kanunun koruması altına alınmıştır.
6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu	07.11.2012	Mevsimlik işçileri ile ilgili herhangi bir sendika kuramama, sendikaya üye olamama ya da sendikal faaliyetlerde yer alamamalarına ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır.
Toplum Sağlığı Merkezi ve Bağlı Birimler Yönetmeliği	05.02.2015	TSM mobil sağlık hizmetiyle birlikte özellikle mevsimlik tarım işçiliğinde mülteciler gibi sağlık hizmetlerine kolay ulaşamayan gruplara bulundukları yerde sağlık hizmetlerinin sunulmasını sağlamak amacıyla.
Başbakanlık 2017/6 Sayılı Genelge	19.04.2017	Bu genelgeyle mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, barınma ve ulaşım gibi mevcut sorunların belirlenmesi ve bu sorunların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Kaynak: (Afşar, S., 2018)

1.4. ÇOCUK İŞÇİLİĞİ KAVRAMI

Türkiye'nin de imzalamış olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1'inci maddesinde, 18 yaş altı her insan çocuk kabul edilmektedir (cocuksagligidernegi.org). Toplum tarafından çocukların henüz sosyal ve ekonomik olarak sorumluluk alacak erginlikte olmadıkları kabul edilir. Fakat yoksulluk içinde yaşayan ailelerde çocuklar işgücü ve fazladan emek olarak görülmekte ve ev ekonomisine katkı için çocuklar çalışmaktadır. Çalışan çocukların temel haklarından olan sağlık ve eğitim hakları ellerinden alınmaktadır.

Çocuk işçiliği, çocukların temel haklarından yararlanamama, eğitimden uzak ve çocukluklarından mahrum kalmalarına, fiziksel ve zihinsel gelişimlerini etkileyen zararlı işler olarak tanımlanabilir. Çocuk işçiliği dünyanın her yerinde görülen ve önemli bir insan hakkı ihlali olan küresel bir sorundur (www.ilo.org.tr).

ILO'ya (Uluslararası Çalışma Örgütü) göre çocuk işçiliği; çocukların gelişimlerini olumsuz etkileyen, çocukluklarını ellerinden alarak yaşamasını engelleyen, saygınlıklarını kaybetmesine neden olan işlerde çalışması olarak tanımlanmaktadır. ILO'nun tanımında bahsedilen çocuk işçi yaş sınırı 15'dir. Ancak bu yaş sınırı istisnai durumlarda 13'e de inebilmektedir. BM Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), çocuk işçiliğini çocuğun yaşına göre çalışma saatlerinin fazla olduğu ve çocuk için zararlı olan işler olarak belirtmiştir (evrensel.net)

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliğe göre çocuk işçi 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi olarak tanımlanır (mevzuat.gov.tr).

Tarih boyunca farklı zamanlarda, farklı şekillerde çocuk işçiler bir şekilde çalışma hayatında yer almıştır. Temel olarak baktığımızda çocuk işçiliğinin ana nedeni yoksulluk ve ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntılardır. Çocuk emeğinin ucuz, güvencesiz ve itaatkâr olarak görülmesi ayrıca yoksulluk, göç, işsizlik ve savaş gibi durumlarında yaşanması çocuk işçiliğini ortaya çıkarmaktadır.

ILO'ya göre Dünya'da çalışan 5-17 arasındaki çocukların 160 milyonu çocuk işçidir ve bu çocukların 79 milyonu tehlikeli işlerde çalışmaktadır.

1.5. DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

Dünya'da çocuk işçiliğinin tarihsel boyutuna baktığımızda 16. yy'da Amerika'daki köle ticaretiyle başladığı ve İngiltere'de yaşanan Sanayi devrimiyle de giderek daha kötü duruma geldiği söylenebilir. Sanayi devrimiyle artan ucuz işgücü ihtiyacı daha çok kadın ve çocuklardan karşılanmaya çalışılmış bu da çocuk işgücünün daha yoğun sömürülmesini ortaya çıkarmıştır. Çocuk işçiler hakkında yapılan çalışmalardan ilkinin İngiliz Baronu Sir Robert Peel'in 1802'de yaptığı yasa teklifi oluşturur. Bu yasa teklifi çocukların çalışma şartları ve eğitimlerinin

devamlılığını sağlamayı ön planda tutan maddelerden oluşmaktadır (Öztürk, G. 2019).

Günümüzde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve UNICEF'in 2020 yılında paylaştığı rapordaki bilgilere göre, dünyada çocuk işçi olarak çalışan çocukların sayısı son dört yılda 8,4 milyon artarak 63 milyonu kız ve 97 milyonu erkek olmak üzere 160 milyon çocuk işçi çalışmaktadır. Yani buna göre neredeyse her on çocuktan biri çocuk işçiliği yapmaktadır. Çocuk işçi sayısının en fazla bulunduğu bölgeler olarak Asya ve Pasifik ülkeleri söylenebilir. Özellikle Sahra güneyi Afrika çocuk işçiliğinin en fazla görüldüğü alandır. Neredeyse 5-17 yaş arası çocuk nüfusunun dörtte birini (72 milyon) çocuk işçiler oluşturmaktadır. Asya- Pasifik ülkeleri ise 62 milyon çocuk işçi ile Afrika'yı izlemektedir (www.ilo.org.tr) (şekil 8).

		Çocuk işçi olarak çalışan 5 ila 17 yaşındaki çocuklar				Tehlikeli işlerde çalışan 5 ila 17 yaşındaki çocuklar			
		2016		2020		2016		2020	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dünya genelinde toplam		151.600	%9,6	160.000	%9,6	72.500	%4,6	79.000	%4,7
Cinsiyet	Kız çocukları	64.100	%8,4	62.900	%7,8	27.800	%3,6	28.800	%3,6
	Erkek çocukları	87.500	%10,7	97.000	%11,2	44.800	%5,5	50.200	%5,8
Age	5-11 yaş	72.600	%8,3	89.300	%9,7	19.000	%2,2	25.900	%2,8
	12-14 yaş	41.900	%11,7	35.600	%9,3	16.400	%4,6	18.100	%4,8
	15-17 yaş	37.100	%10,5	35.000	%9,5	37.100	%10,5	35.000	%9,5
ILO bölgeleri	Afrika	72.100	%19,6	92.200	%21,6	31.500	%8,6	41.400	%9,7
	Sahraaltı Afrika	70.000	%22,4	86.600	%23,9	30.500	%9,8	38.600	%10,7
	Arap Ülkeleri	1.200	%2,9	2.400	%5,8	600	%1,5	1.900	%4,5
	Asya ve Pasifik	62.100	%7,4	48.700	%5,6	28.500	%3,4	22.200	%2,6
	Amerika Kıtaları	10.700	%5,3	8.300	%4,3	6.600	%3,2	5.700	%2,9
	Latin Amerika ve Karayipler	10.500	%7,3	8.200	%6,0	6.300	%4,4	5.500	%4,0
	Avrupa ve Orta Asya	5.500	%4,1	8.300	%5,7	5.300	%4,0	7.900	%5,5
Ulusal gelire göre gruplandırma	Düşük gelir	65.200	%19,4	65.000	%26,2	29.700	%8,8	28.700	%11,6
	Düşük-orta gelir	58.200	%8,5	69.700	%9,0	33.500	%4,9	33.600	%4,3
	Üst-orta gelir	26.200	%6,6	23.700	%4,9	7.800	%2,0	15.300	%3,2
	Yüksek gelir	2.000	%1,2	1.600	%0,9	1.600	%1,0	1.500	%0,8

Not: Sayılar bin olarak ifade edilmiş ve yuvarlanmıştır.

Şekil 8:Çocuk işçiliğine ilişkin eğilimlere genel bakış

Kaynak: ilo.org (2020 Küresel Tahminler, Eğilimler ve Önümüzdeki Yol)

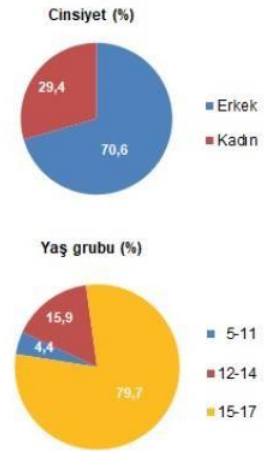
Çocuk işçiliğinde erkek çocukların oranı kız çocuklarına göre daha fazladır. Bunda etkili olan etken kız çocuklarının ev işlerinde de aktif rol almasıdır. Kırsal alanlarda çocuk işçiliği kentlere göre daha yaygın görülmektedir. Hatta kırsal alanlarda kentlere göre çalışan çocuk işçilerin oranı neredeyse üç kat daha fazladır. Dünyadaki çocuk işçiliğinin %72'si, 5 ile 11 yaşları arasındaki çocuklarda görülen çocuk işçiliğinin ise %83'ü aile içinde gerçekleşmektedir (www.ilo.org.tr).

ILO'ya göre Dünya'da çalışan çocuk işçilerin yüzde 70'i (112 milyon) tarım sektöründe, yüzde 20'si (31,4 milyon) hizmet sektöründe, yüzde 10'u (16,5 milyon) ise sanayide yer alıyor. Çalıştırılan çocukların neredeyse yarısını 5-11 yaş arası oluşturmaktadır. Çalışan çocuk işçilerin tarımda çalışma oranı oldukça fazladır. Bunun en önemli nedenleri gerekli politikaların, düzenlemelerin yapılmamış ve gerekli kontrollerin düzgün yapılmamasından kaynaklanmaktadır (www.ilo.org.tr).

Türkiye'deki durumda çok iç açıcı durumda değildir. TÜİK'in 2019 yılında yayınlanan Çocuk İşgücü Araştırması'na göre Türkiye'de 5-17 yaş arasında çalışan 720 bin çocuk işçi bulunmaktadır. Çalışan çocuk işçilerin yüzde 79,7'sini 15-17 çocuk yaş grubu oluşturmaktadır. 12-14 yaş grubunun oranı yüzde 15,9 ve 5-11 yaş grubunun ise yüzde 4,4'dür. Çocuk işçilerin cinsiyet oranı da farklılaşma göstermektedir. Erkek çocuk işçilerinin oranı (yüzde 70,6) kız çocuklarının oranına göre (yüzde 29,4) fazladır (data.tuik.gov.tr) (şekil 9).

	Toplam		Erkek		Kadın	
	(Bin kişi)	(%)	(Bin kişi)	(%)	(Bin kişi)	(%)
5-17 yaş grubu nüfus	16 457	-	8 449	-	8 008	-
Ekonomik faaliyette çalışan	720	100,0	508	100,0	212	100,0
Yaş grubu						
5-11	32	4,4	24	4,7	8	3,8
12-14	114	15,9	77	15,2	37	17,4
15-17	574	79,7	407	80,0	167	78,8
Eğitime devam durumu						
Devam eden	473	65,7	333	65,6	140	66,1
Devam etmeyen	247	34,3	175	34,4	72	33,9
Sektör						
Tarım	221	30,8	143	28,2	78	36,8
Sanayi	171	23,7	141	27,8	29	13,7
Hizmet	328	45,5	223	43,9	105	49,4
İşteki durum						
Ücretli veya yevmiyeli	455	63,3	319	62,9	136	64,2
Kendi hesabına	4	0,5	3	0,5	1	0,5
Ücretsiz aile işçisi	261	36,2	186	36,6	75	35,3

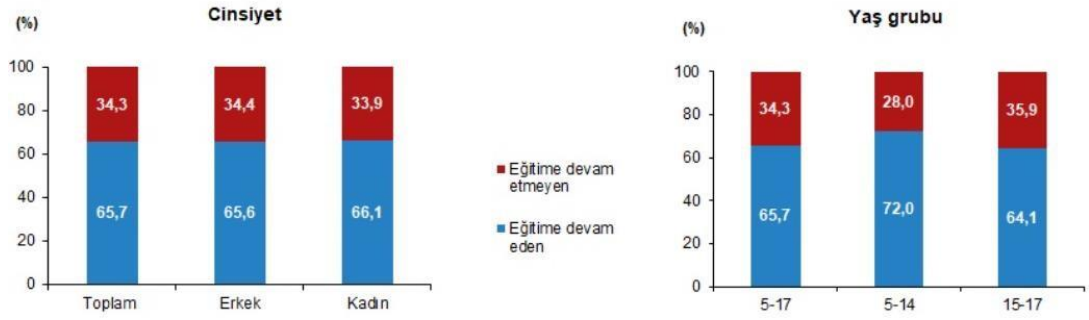
Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Şekil 9:Ekonomik faaliyette çalışan çocuklara ilişkin temel göstergeler, 5-17 yaş, Ekim-Aralık, 2019

Kaynak:TÜİK, 2019

Çalışan çocuk işçilerin çoğunluğu eğitime devam etmektedir fakat azımsanmayacak kesimi de (yüzde 34,3) eğitimden uzak kalmaktadır (Şekil 10).

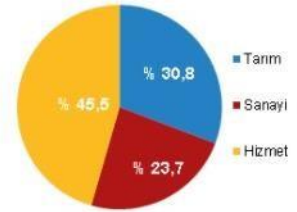
Şekil 10:Ekonomik faaliyetlerde çalışan çocukların eğitime devam durumu (%), 5-17 yaş, Ekim-Aralık, 2019

Kaynak: TÜİK, 2019

Ülkemizde çalışan 5-17 yaş grubu çocuk işçilerin %30,8'i tarım sektöründe, %23,7'si sanayi sektöründe, %45,5'i ise hizmet sektöründe çalışmaktadır (Şekil 11).

Yaş grubu	Ekonomik faaliyet kolu			
	Toplam	Tarım	Sanayi	Hizmet
(Bin Kişi)				
Toplam	720	221	171	328
5-14	146	94	17	35
15-17	574	128	153	292
(%)				
Toplam	100,0	30,8	23,7	45,5
5-14	100,0	64,1	11,7	24,2
15-17	100,0	22,3	26,8	51,0

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı veremeyebilir.

Şekil 11: Ekonomik faaliyet koluna göre çalışan çocuklar, 5-17 yaş, Ekim-Aralık, 2019

Kaynak : TÜİK, 2019

Çalışma hayatına atılarak sömürülen çocuk işçilerimiz geleceğimiz için kaybedilen potansiyel ve değerleri oluşturmaktadır. Çocuk işçiliği ile mücadele etmek ve bu konuyla ilgili herkesin duyarlı olması gerekmektedir. Gerekli önlemler alınmalı ve politikalar uygulanmaya başlanmalıdır. ILO, çocuk işçiliğine vurgu yapmak adına ilk kez 2002 yılında "Dünya Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü'nü" başlattı. 12 Haziran'a denk gelen Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü ile dünya genelinde bir hareketlilik olması amaçlanmıştır. Hükümet tarafından ise ILO ve ÇSGB işbirliği ile Çocuk İşçiliğine Son seferberliği başlatılmış ve 2018 yılı Çocuk İşçiliği İle Mücadele Yılı ilan edilmiştir fakat çok fazla etkili olmadığı görülmüştür (www.ilo.org.tr).

Günümüzde yaşanan COVID-19 pandemisi ise çocuk işçilerin sayısında artış olmasına zemin hazırlamıştır. Zaten yoksullukla savaşıyor insanlar ekonomik anlamda zorluklar yaşamıştır. Bunun üzerine eğitime uzaktan devam edilmesi milyonlarca çocuğu çalışmaya ve ev bütçesine destek olmaya itmiştir(www.ilo.org.tr).

Çocuk işçiliğini ortadan kaldırmaya yönelik yapılan çalışmalarda 2021: Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Yılı ilan edilmiştir. BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen bu yıl, üye devletler tarafından zorla çalıştırma, insan kaçakçılığı ve çağdaş kölelik anlayışını bitirmek, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yok edilmesini sağlayarak, çocuk işçiliğinin 2025 yılına kadar bitirilmesi için önlemler almalarını istemektedir (www.ilo.org.tr).

Çocuk işçiliği çok farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Ama öncelik 182 sayılı ILO Sözleşmesinin 3. Maddesinde tanımlanan en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine son verilmesidir. Bu kötü biçimlerdeki işler düşünüldüğünde çocukların fiziksel ve psikolojik durumlarının tehlikede olduğu, çocukların köleleştirildikleri, sağlık sorunlarıyla karşı karşıya olduğu ve eğitimden mahrum kaldıkları söylenebilir. Bu sözleşmede çocuk işçiliğinin asıl nedeninin yoksulluk olduğunu belirtmiştir. Yoksulluğun azaltılması ve eğitim sorunlarına uzun vadede çözümler getirmeyi amaçlamıştır. Türkiye bu sözleşmeyi 2001 yılında Resmi Gazete de yayınlamış yürürlüğe sokmuştur(kdkcocuk.gov.tr).

Dünya’da çocuk işçiliğinin yasal durumuna baktığımızda çocuk işçilerin çalıştırılmasıyla ilgili yasaların ilk olarak İngiltere’de sonrasında ise Fransa’da çıkartılmıştır. Bu yasaların temelinde yatan neden çocuk emeğinin sömürülmesi ile çocukların yıkıma uğramasıydı. 20. Yüzyıl itibariyle uluslararası anlamda sözleşmeler imzalanmaya başlanmış ve eşit çalışma şartları ve koruyucu hükümler alınmaya çalışılmıştır(kdkcocuk.gov.tr).

Birleşmiş Milletler 20 Kasım 1959’da henüz gelişimini tamamlamamış olan çocukların doğum öncesinde olduğu gibi doğumdan sonra da yasal olarak korunması, mutlu bir çocukluğun geçirilmesi ve hem kendi hem de yaşadığı toplumun iyiliği için öne sürülen hak ve özgürlüklerinden faydalanılabilmesi için 10 maddelik Çocuk Hakları Bildirgesini yayınlamıştır. Bu bildirgenin özellikle 9. Maddesinde çocuğun her türlü ihmal, zulüm ve sömürüye karşı korunacağı ve her ne şekilde olursa olsun

alım-satım konu olamayacağı belirtilmiştir. Uygun bir yaşa gelmeyen çocuğun sağlığına ve eğitimine olumsuz etki yapacak, her türlü gelişimine zarar verecek herhangi bir işte çalışmasına onay verilmeyeceği belirtilmiştir (kdkcocuk.gov.tr).

Avrupa Sosyal Şartı ise 18 Ekim 1961 yılında Torino’da imzalanmış, 6 Haziran 1989’da 3581 sayılı kanunla onaylanmıştır. Avrupa Sosyal Şartı’nın 7. Maddesi “çocukların ve gençlerin korunması hakkı” başlığıyla çocuk ve genç işçilerin çalışma koşullarından bahsetmiştir. 7. maddeye göre hafif işler dışında asgari çalışma yaşı 15, tehlikeli ve sağlığa zararlı işlerde asgari çalışma yaşı 18 olarak belirlenmiştir. 18 yaş altındaki çocukların çalışma süreleri çocukların hem gelişim özellikleri hem de mesleki eğitim ihtiyaçları dolayısı ile sınırlandırılmalıdır. Bu maddede ayrıca çalışan gençlerin hak ettikleri ücretleri almaları, normal çalışma saatlerinde işverenlerinin izniyle çocukların mesleki eğitimde geçirdikleri süre içinde çalışma süresinden sayılması ve 18 yaş altı çocuk çalışanlara yılda en az dört hafta ücretli şekilde izin hakkı tanınmalıdır. 18 yaş altı çocuk çalışanlar istisna işler dışında gece çalıştırılmamalı, ayrıca çocukların başlarına gelebilecek fiziksel ve manevi tehlikelere karşı korunmalarının sağlanmasını taahhüt etmektedir (www.anayasa.gov.tr).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 1919 yılında Cenevre’de sosyal adalet ve çalışma haklarının iyileştirilmesi amacıyla kurulmuştur. ILO, çocuk işçiliği ile mücadele konusuna da önem vermektedir. Bu konuyla ilgili önemli belgelerden birisi 1973 tarih ve 138 sayılı Asgari Yaş Sözleşmesidir. Sözleşme 1998 tarihinde Türkiye’de Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe koyulmuştur. Sözleşmeyi kabul eden her üye, çocuk işçiliğinin kaldırılması, çocukların gelişimlerini olumsuz etkilemeyecek aksine gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde asgari çalışma yaş seviyesinin yükseltilmesi politikasını kabul etmektedirler. (1. Madde) Bu sözleşmeyi onaylayan her üye asgari yaş sınırı belirleyecektir ve sözleşmenin 4. ve 8. Maddeleri saklı kalmak üzere bu yaştan altındaki çocukların herhangi meslekte çalışması kabul edilmeyecektir. 2. Maddenin 1. Fıkrasında; çalışmak için asgari yaş sınırının, çocuklar için zorunlu öğrenim yaşının bittiği yaştan ve her durumda 15 yaştan altında olmayacaktır. Aynı maddenin 3. Fıkrası, ekonomilerinin ve eğitim olanaklarının yeterince gelişmemiş olduğu her üye, ilgili işveren ve örgütlerinin görüşleri neticesinde asgari yaşı 14 olarak belirleyebilmektedir (www.ilo.org.tr).

Türkiye’de, 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi, 2001 yılında Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe gitmiştir. Bu sözleşme en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin ve çocuk işçilerin ailelerinin gereksinimlerine cevap verebilmek, çocukların ihtiyaç duyduğu ücretsiz temel eğitimin gerekliliğine dikkat çekmek, kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine maruz kalan çocukların bu işlerden uzaklaştırılmaları ayrıca çocukların rehabilitasyon ve sosyal uyumlarının sağlanmasının önemini vurgulayarak ve kapsamlı bir eylem planının gerekliliği göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Sözleşmeyi onaylayan üye ülkeler en kötü biçimlerde çocuk işçiliğinin önlenmesi, yasaklanması ve ortadan kaldırılmasını sağlayacak önlemleri alır. (1. Madde) 2. Maddede sözleşme 18 yaş altındaki herkese uygulanmaktadır. 3. Maddede kötü şartlardaki çocuk işçiliğinin kapsamından bahsedilmiştir. Sözleşmenin 7. Maddesinde tehlikeli işlerde çocukların çalıştırılmasını önleyen tedbir ve eğitimin öneminden bahsedilmiştir (ilo.org).

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Bu sözleşmeyle taraf devletler insanların birbirine eşit ve devredilemez haklara sahip olduğunu tanımak, her ne olursa olsun hak ve özgürlüklerden ırk, cinsiyet, din, dil vb. dahil herhangi bir şekilde ayırım gözetilmeksizin faydalanma haklarına sahip oldukları, Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde, Birleşmiş Milletler tarafından çocukların özel ilgiye ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini anımsayarak, çocuğun aile ortamının mutlu ve sevgi dolu olması gerektiğini ve toplumda özgürlük, eşitlik, barış bilinciyle yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde tutarak kabul ederler. Sözleşmenin ilk maddesinde 18 yaşına kadar herkesin çocuk sayıldığı belirtilmiştir. Bu sözleşmeye taraf olan devletler, sözleşmede tanınan hakları yetkilerinde bulunan her çocuğa, ailelerinin, kendilerinin ya da yasal olarak vasilerinin sahip olduğu özelliklerden dolayı hiçbir ayırım gözetmeden tanır ve taahhüt etmektedirler (unicef.org).

Türkiye’de çocuk işçiliği ile ilgili olan yasalara baktığımızda Anayasa’nın 50. maddesinde, hiç kimsenin kendi yaşına, gücüne ve cinsiyetine uymayan işlerde çalıştırılmayacağı, küçük yaşta çocuklar ve kadınların ayrıca ruhen ve bedenen yetersizliği olan kişilerin çalışma şartları özel olarak korunacağı, hafta sonu ve bayram izinlerinin ücretli olması ve ücretli yıllık izin hakları

kanunladüzenlenmektedir (www.tbmm.gov.tr). Anayasamızın 41. maddesinde devletin aile içinde huzurun ve refahın sağlanmasından ve özellikle anne ile çocuğun korunmaları için gerekli önlemleri almakta sorumlu oldukları belirtilmiştir. İş hayatını düzenleyen 4857 sayılı İş Kanunu’nu 71. Maddesinde ise çocuk çalıştırılmasında asgari yaşı 15 olduğu belirtilmiştir. 15 yaş altı çocukların çalıştırılması yasaktır fakat 14 yaşını doldurmuş ve ilköğretim çağını tamamlamış çocuklar hafif işlerde çalışabilmektedir (Yılmaz, M. 2017).

1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nun 173. Maddesinde 12 yaşından küçük çocukların imarethanelerde ve fabrikada çalışmasının yasak olduğu belirtilmiştir. 176. maddesi ise bar, kabare, dans salonu, kahvehane, gazino ve hamamlarda 18 yaşından küçüklerin çalıştırılmamaları gerektiğini ve bunun engellenmesini belirtmektedir (Şenol ve Mazman, 2014).

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik de çocuk ve gençlerin çalışabilecekleri ve çalışamayacakları işler belirtilmiştir. Yönetmeliğin amacı, çocuk ve genç işçilerin çalışma şekillerinin şartlarını belirlemek ve ekonomik anlamda sömürüyü önlemektir. Çocuk ve genç işçilerin hafta tatili izinleri kesintisiz kırk saatten az olamaz ve hafta tatili ücreti, iş karşılığı olmaksızın ödenir. Ayrıca çocuk ve genç işçiler, ulusal bayram ve genel tatil günlerinde çalıştırılmaz ve ücretleri iş karşılığı olmaksızın ödenir (Yılmaz, M. 2017).

Çocuğun çalıştırılması ile ilgili yasal düzenlemeler (Şekil 12)’de gösterilmiştir.

Uluslararası Yasal Düzenlemeler	Tarih
a. Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi	20 Kasım 1959
b. Avrupa Sosyal Şartı	18 Ekim 1961
c. ILO Asgari Yaş Sözleşmesi	6 Haziran 1973
d. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi	20 Kasım 1989
e. ILO EKBÇİ’nin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi	17 Haziran 1999
Ulusal Yasal Düzenlemeler	Tarih
a. Anayasa	7 Kasım 1982
b. Umumi Hıfzısıhha Kanunu	24 Nisan 1930
c. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu	4 Temmuz 1934
d. İlköğretim ve Eğitim Kanunu	5 Ocak 1961
e. İş Kanunu	22 Mayıs 2003
f. Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	06 Nisan 2004
g. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Başbakanlık Genelgesi	24 Mart 2010
h. Milli Eğitim Bakanlığı Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Çocukların Eğitimi Genelgesi	20 Nisan 2011
i. Giresun Valiliği Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Genelgesi	11 Ağustos 2011
j. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Genelgesi	20 Eylül 2012

Şekil 12: Çocuk işçiliği ile ilgili yasal düzenlemeler

Kaynak: Yılmaz, M. 2017

1.6.ŞANLIURFA'DA TARIM

Şanlıurfa'nın ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayanmaktadır. Bölgesel kalkınma projesi olan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Şanlıurfa için önem arz etmekte, geniş alanlarda sulama sistemlerinin gelişmesiyle geniş ve verimli tarım arazilerine sahip olan Şanlıurfa'nın önemi daha da artmaktadır. Şanlıurfa ili modern tarım olarak çok iyi değerlendirilememektedir. Bu nedenlerin başında sulama durumu, mülkiyet sorunları, tarımsal ilaç kullanımı, makineleşme ve tarımsal alanların yapısal özellikleri vb. gelmektedir.

Şanlıurfa'nın tarım alanı dağılışına bakıldığında üç kuşak şeklinde uzandığı söylenebilir. Birinci kuşak Hilvan-Siverek ilçeleri arasındaki girintili-çukurluklu alandan itibaren doğusunda, kuzey güney eksenli Karacadağ'ın dağlık kısımları ile Şanlıurfa-Mardin il sınırı, batısında Hilvan, Siverek, Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerinin Şanlıurfa ilçe merkezi ile olan ilçe sınırları arasında uzanan ve güneyi Türkiye-Suriye sınırı ile sona erer. Bu alanlar da sulamalı tarımda yoğun olarak yapılmaktadır. (investsanliurfa.com) İkinci Kuşağın doğu sınırını Tektek Platosu, batı kısmını Fatik Platosu, güney kısmını Harran Ovası bulunmaktadır. Harran Ovası, Atatürk Barajı'ndan getirilen su ile sulanmaktadır. Genelde kuru tarım yapılmaktadır. Üçüncü kuşakta Yaylak Ovası ve Suruç Ovası bulunmaktadır. Diğer kuşaklara göre daha tepelik alanlar bulunmaktadır. Yoğun olarak fıstık ve bağ bahçeleri göze çarpmaktadır.

Şanlıurfa arazi dağılışına bakıldığında Türkiye'de ki tarım alanlarının %4,9'una sahiptir. Bu oranla Ankara ve Konya'dan sonra 3. sırada yer alır. Şanlıurfa ülkemizde kırmızı mercimek, fıstık ve pamuk üretiminde ise 1. Sırada bulunmaktadır. Son 3 yılda Şanlıurfa'da tarıma ayrılan alanlar ve üretim miktarları ve değişimleri Tablo 2de gösterilmiştir.

Tablo 2: Şanlıurfa Tarım Alanlarının Dağılımı ve Üretim Miktarları

	2019		2020		2021	
	Üretim Alanı (ha)	Üretim miktarı (ton)	Üretim Alanı (ha)	Üretim miktarı (ton)	Üretim Alanı (ha)	Üretim miktarı (ton)

Meyve	1.604.859	176.529	1.653.100	260.539	1.681.118	188.277
Sebze	194.232	730.368	119.200	433.053	116.191	427.666
Tarla	7.695.615	2.391.725	8.582.280	3.665.039	7.258.000	4.023.686

Kaynak: TÜİK

Tarla ürünlerinin 2021 yılı Türkiye ve Şanlıurfa ili toplam üretim miktarları Tablo 3te gösterilmiştir.

Tablo 3: 2021 Şanlıurfa Tarla Ürünleri

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (ton)	İl Üretimi (ton)
Buğday	17.650.000	1.182.655
Pamuk (Kütlü)	2.250.000	892.906
Arpa	5.943.553	127.239
Şekerpancarı	18.250.000	47.269
Kırmızı Mercimek	228.000	105.386

Kaynak: TÜİK

2021 yılı Türkiye geneli ve Şanlıurfa ili bazı meyvelerin toplam üretim miktarları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: 2021 Şanlıurfa Meyve Üretim Verileri

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (ton)	İl Üretimi (ton)
Antep Fıstığı	119.355	38.576
Kırmızı Biber (İşlenmemiş)	284.694	117.004
Nar	647.676	11.681
Zeytin	1.738.680	5725
Badem	178.000	7219

Kaynak: TÜİK

2021 yılında Türkiye geneli ve Şanlıurfa ili toplam bazı sebzelerin üretim miktarları ise Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: 2021 Şanlıurfa Sebze Üretim Verileri

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (ton)	İl Üretimi (ton)
Domates	13.095.258	204.153

Biber	2.930.856	85.139
Patlıcan	832.938	25.573
Karpuz	3.468.717	55.796
Kavun	1.638.638	18398

Kaynak: TÜİK

1.7.ŞANLIURFA'DA MEVSİMLİK TARIM ve MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ

Mevsimlik tarım işçiliği kavramı Türkiye için geçmişe dayanan bir kavramdır. Günümüzde tarımla uğraşan insanların çoğunluğunu mevsimlik tarım işçileri oluşturmaktadır. Günümüzde neredeyse 1 milyona yakın mevsimlik tarım işçisi bulunmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliğinden sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesinde neredeyse 2 milyon insanın etkilendiği tahmin edilmektedir (sanliurfa.gov.tr). İlkbahar aylarından sonbahara kadar Şanlıurfa başta olmak üzere Diyarbakır, Batman, Adıyaman, Mardin, Siirt gibi illerden Türkiye'nin dört bir yanına tarım işçileri çalışmak için gitmektedir. Türkiye'de yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin çoğunluğunu Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan işçiler oluşturmaktadır. Hatta Türkiye genelinde yapılan bir araştırmada Güneydoğu Anadolu'da yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin oranı %53,1 olduğu belirtilmiştir (Yıldırak, 2003).

Şanlıurfa, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde mevsimlik tarım işçiliği konusunda öne çıkan illerden biridir. Türkiye'de mevsimlik tarım işçileri ile ilgili çalışmalar son yıllarda artmaya başlasa da güncel veriler ve yapılan araştırmalar oldukça kısıtlıdır. Şanlıurfa'da da mevsimlik tarım işçiliği ile ilgili somut veriler bulunmamaktadır. Fakat COVID-19 pandemi sürecinde mevsimlik tarım işçiliği için başvuran 170 bin kişi kayıt altına alınmıştır (sanliurfa.gov.tr). Kesin olarak tam veri sağlamasa da mevsimlik tarım işçiliği hareketi hakkında fikir vermektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin Şanlıurfa'dan farklı illere gitmelerinin en önemli nedenlerinden birisi işsizliktir. Nüfusunun çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu, en genç nüfusa sahip Şanlıurfa'da işsizlik çok yüksek rakamlardadır. Bu yüzden nüfus mevsimlik tarım işçiliğini tercih etmek zorunda kalmaktadır. Bir diğer etken günlük verilen yevmiyelerin Şanlıurfa'da düşük olmasıdır. Mevsimlik tarım işçileri,

Şanlıurfa'da belirlenen günlük yevmiyenin altında verdikleri için dışarıya çalışmaya giderek daha yüksek yevmiyelerde çalışmaktadırlar. Ayrıca bölgede gerçekleştirilen GAP hala tam olarak bitirilemediği için araziler tam olarak sulanamamaktadır. Bu da tarımsal verimliliği düşürmekte, yüksek maliyetli ürünler için yapılan masrafları karşılayamamaktadır. Bu yüzden tarlasına ekmeyen işçiler dışarıya çalışmak için gitmektedir. Maliyeti yüksek olan gübre, yakıt ve elektrikle birlikte çiftçiler arazilerini ekmekten vazgeçip mevsimlik tarım işine katılmaktadır(Benek & Ökten, 2011).

Mevsimlik tarım işçiliği, içerisinde ciddi sorunlar bulunduran ve gün geçtikçe de boyutlarının daha da arttığı bir olgudur. Çalışma koşulları, yasal dayanakları, ulaşım, barınma, sosyal güvenlik ve eğitim konularında ciddi problemler vardır. Bu konuyla ilgili birçok alanda ortak çalışmalar yapılmalı ve koşulların iyileştirilmesi gereklidir. Ayrıca tarım işine katılan çocukların sayısı da göz ardı edilmeyecek kadardır. Bu konuda çocuklar için gerekli imkân ve koşulların sağlanması önemlidir.

1.8.ŞANLIURFA'DA ÇOCUK İŞÇİLER

Mevsimlik tarım işçiliğinde en kırılgan noktaların başında çocuk işçiler gelmektedir. Türkiye'de mevsimlik tarım işçileri içerisinde çocuk işçilerin sayısı oldukça fazladır. İş Kanunu'nda 15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmasının yasak olduğu belirtilmiştir. Fakat 15 yaş altı birçok çocuk mevsimlik tarım işine katılmak zorunda kalmaktadır. Ailelerine destek olmak için tarlalarda çalışıp, ev ekonomisine katkı sağlamak adına ağır işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Yaşları nispeten daha küçük olan, annesi çalıştığı için annesiyle birlikte tarlaya gidip oyun oynamak zorunda kalan çok küçük yaştaki çocuklar içinse hastalıklara davetiye çıkmaktadır.

Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan 2019 verilerine göre Şanlıurfa'dan 15.136 öğrenci mevsimlik tarım işi için göç etmektedir (Benek & Baydemir, 2021) (Tablo 6).

Tablo 6: Şanlıurfa'da Mevsimlik Tarım İşinde Çalışmak Üzere Göç Eden Öğrenci Sayıları

İLÇE	SAYI
EYYÜBİYE	6282
VİRANŞEHİR	2135
SİVEREK	1671
AKÇAKALE	1342
HALİLİYE	1229
HARRAN	1030
HİLVAN	466
SURUÇ	364
CEYLANPINAR	363
BİRECİK	216
BOZOVA	19
KARAKÖPRÜ	16
HALFETİ	3
TOPLAM	15136

Kaynak: Benek & Baydemir, 2021 (Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğü,2019)

Eğitim Sen Urfa Şube Eş Başkanı Mahmut Binici, Şanlıurfa’da şu an neredeyse 200 bin öğrencinin her yıl aileleriyle birlikte Türkiye'nin farklı kentlerine tarım işçisi olarak çalışmaya gittiğini açıklamıştır (www.evrensel.net).

Çocuk işçiler tamamen sağlıksız şartlarda, beden güçlerini aşan, uzun saatler boyu çalışmakta ve eğitimlerinden de büyük ölçüde geri kalmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçisi öğrencilerin hasat zamanı aileleri ile birlikte farklı illerdeki tarlalara çalışmak için gitmeleri, öğrencileri okuldan uzaklaştırmakta ve geri kalmalarına neden olmaktadır. Örneğin Şanlıurfa’dan Erzurum’a patates toplamak için giden mevsimlik tarım işçileri ve çocuk işçiler, okullar açılmasına rağmen tarım işine devam etmektedirler (Şekil 13).

Şekil 13: Patates Toplayan Çocuk İşçiler

Kaynak: evrensel.net, DHA

Günümüzde yaşanan COVID-19 pandemisi ile birlikte aileler daha fazla ekonomik sıkıntı yaşamaya başlamış ve bu durum bazı ailelerin çocuklarını da çalıştırmalarına neden olmuştur. Pandemi nedeniyle eğitimin uzaktan eğitime geçmesi ailelerin erkenden mevsimlik tarım göçüne yöneltmiş ve kırsal alanda internet ve bilgisayar erişimi olmayan çocuklar eğitimden mahrum kalmışlardır ve bu durum öğrenciler için eğitsel açıdan büyük bir sıkıntı ortaya çıkarmıştır (Şekil 14).

Şekil 14: Şanlıurfa'dan Gaziantep'e giden Mevsimlik Tarım İşçileri

Kaynak: www.gaziantepusula.com

Barınma koşullarının beraberinde getirdiği sağlıksız koşullar, barınma alanında ki altyapı sıkıntıları, içme suyu sıkıntısı, ulaşımında yaşanan kazalar ve olumsuzluklar, çalışma koşullarının güvencesiz ve denetimden yoksun olması çocukların yaşamlarını, sağlıklarını tehdit etmektedir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Mevsimlik Tarım işçilerinin Konakladıkları Barınaklar

Mevsimlik tarım işiyle uğraşan çocuk işçiler için çalışma alanı sağlıklarını büyük ölçüde tehlikeye atmaktadır. Tarlada ve yaşadıkları çadırlarda yaşanan böcek sokmaları, beslenme yetersizliğinden dolayı gelişimlerinin olumsuz etkilenmesi, kas-iskelet sistemlerinde ortaya çıkabilecek rahatsızlıklar, tarımsal ilaçlardan dolayı yaşanan zehirlenmeler çocukların sağlıklarını tehlikeye atmaktadır.

1.9. HİLVAN'DA MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ VE ÇOCUK İŞÇİLER

Hilvan'da ekonomi daha çok tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Yetiştirilen tarım ürünlerinin başında buğday, arpa, kenevir, pamuk, mercimek, mısır, biber soğan ve sarımsak gelmektedir. Bunların dışında Antep fıstığı, zeytin, karpuz, kavun ve sebzelerde yetiştirilmektedir (hilvan.gov.tr).

Hilvan ilçesinde, genel arazi alanı 130.942 ha kaplamaktadır. Bu alan içerisinde tarım alanlarının oranının %78,9 ve otlak alanları oranı ise %14,9 şeklindedir. 102.562 hektar alan kaplayan tarım alanlarının yüzde 97,5'ini ekili alanlar, yüzde 2,5'ini de dikili alanlar oluşturmaktadır. Mevcut parsellerdeki mülkiyet ve parsellerin büyüklüklerinin dağılımındaki dengesizlik ile topraksız köylülerin varlığı araştırma alanı olan Hilvan'da kiracılık, sucu, ortakçılık gibi farklı işletme türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Benek & Ökten, 2011) (Tablo 7).

Tablo 7: Hilvan Tarım Alanı

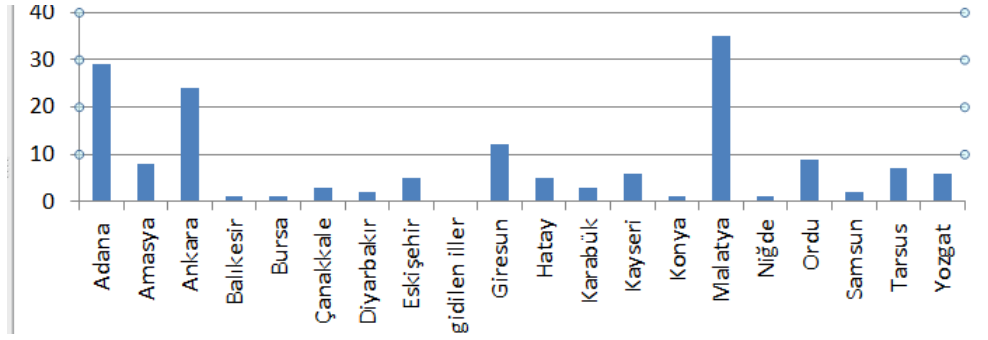
	Hilvan Tarım Alanı (da)
Meyve Alanı	92.828
Sebze Alanı	12.198
Tahıl Alanı	635.091

Kaynak: 2021, TÜİK

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında olan Şanlıurfa ili ve ilçelerinde sulama ile birlikte tarım üretimi artış göstermiştir bununla birlikte pamuk üretimi de artmıştır. Ancak henüz tamamlanmayan ve yarım bırakılan GAP, ilçede sulama konusunda sıkıntılar yaratmaktadır. Arazilerinden verim alamayan çiftçiler ise farklı illere göç ederek mevsimlik tarım işine katılmak zorunda kalmaktadırlar.

Genel olarak Hilvan'da aileler, topraksızlık veya olan toprakların miras yoluyla paylaşılması, sulama sorunlarının yaşanması, artan nüfusla birlikte işsizliğin artması, ekonomik kazanç sağlayamamaları vb. etkenlerle mevsimlik tarım göçüne katılmaktadırlar.

Daha önce Hilvan'da 100 kişi ile yapılan bir anket çalışmasında, Hilvan'dan farklı illere giden mevsimlik tarım işçilerinin gidilen iller arasında en fazla oranla %22 Malatya, %18 Adana, %15 Ankara , %8 Giresun, %6 Ordu, %5 Amasya %4 Mersin-Tarsus, Kayseri ve Yozgat, %3 Eskişehir ve Hatay olduğu belirtilmiştir (Akgeyik ve Mertol, 2021)(Şekil 15).

Şekil 15: Hilvan’da Mevsimlik Tarım İşçilerinin Gittikleri İller

Kaynak: Akgeyik ve Mertol, 2021

Mevsimlik Tarım İşçiliği Sorunları ve Çözüm Önerileri Hilvan Örneği çalışmasında Hilvan’da mevsimlik tarım işine katılan işçilerinin büyük bir kısmının Malatya iline kayısı toplamaya, bir kısmının Ankara iline soğan toplamaya bir kısmının ise Adana iline pamuk toplamaya gittiği belirtilmiştir. Ayrıca Hilvan’da mevsimlik tarım işine katılanların yaş dağılımına bakıldığında çocuk işçilerinin sayısının da yüksek oranda olduğu görülmüştür (Akgeyik ve Mertol, 2021) (Şekil 15).

Fotoğraf 2: Tarlada Toplanan Soğan Hasadı

Mevsimlik tarım işçiliğinin fazla olduğu Şanlıurfa’nın Hilvan ilçesinde, çocuk işçilerin sayısı da azımsanmayacak kadar fazladır. Yapılan bir araştırmada (Benek & Ökten, 2011), mevsimlik tarım işiyle uğraşan ailelerin, okul çağında olan fakat okula

gidemeyen çocukların oranının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Okula devam eden çocuklar ise, mevsimlik tarım işi için okulu erken bırakmakta ve okula da geç başlamaktadır. Bu durum da toplumun kanayan yarası durumuna gelmektedir. Eğitim konusunda geri dönülmez kayıplara neden olmaktadır. Bu konuyla ilgili gerekli iyileştirmeler ve çalışmaların yapılması ciddi önem taşımaktadır.

Hilvan'da mevsimlik tarımda çocuk işçiler ile ilgili detaylı bir çalışma yapılmamış olmasından dolayı çocuk işçilerin sayısı hakkında net bir bilgi edinilememiştir. Şanlıurfa Mevsimlik Tarım İşçileri İzleme Kurulu'nun yayınladığı raporda Şanlıurfa'da ilçelere göre mevsimlik tarım işinde çalışan öğrenci verileri aşağıdaki gibidir (Tablo 8).

Tablo 8: Şanlıurfa'da İlçelere Göre Mevsimlik Tarım İşinde Çalışan Öğrenci Verileri

İLÇELER	İlkokul	Ortaokul	Lise	Toplam
EYYÜBİYE	1.914	3.038	496	5.448
AKÇAKALE	603	855	69	1.527
HALİLİYE	600	374	42	1.016
SİVEREK	241	281	304	826
SURUÇ	305	216	260	781
HARRAN	271	429	3	703
VİRANŞEHİR	50	106	254	410
HİLVAN	170	89	29	288
CEYLANPINAR	147	24	3	174
BİLECİK	25	22	3	50
HALFETİ	6	18	3	27
TOPLAM	4.332	5.452	1.466	11.250

Kaynak: Benek & Baydemir, 2021 (Şanlıurfa Mevsimlik Tarım İşçileri İzleme Kurulu, Haziran, 2017)

Hilvan Mevsimlik Tarım İşçiliği Şube Müdürü Sinan Dede ile görüşmeler sonucu 2022 yılı itibariyle elde edilen verilerde Hilvan'da mevsimlik tarım işçisi öğrencilerin sayısı yaklaşık olarak 1181 kişidir (Tablo 9).

Tablo 9: Hilvan'da Mevsimlik Tarım İşine Katılan Öğrenci Sayısı

SINIF	ÖĞRENCİ SAYISI
Anasınıfı	31 öğrenci
1. Sınıf	108 öğrenci
2. Sınıf	71 öğrenci
3. Sınıf	78 öğrenci
4. Sınıf	62 öğrenci
5. Sınıf	123 öğrenci
6. Sınıf	123 öğrenci
7. Sınıf	126 öğrenci
8. Sınıf	124 öğrenci
9. Sınıf	111 öğrenci
10. Sınıf	118 öğrenci
11. Sınıf	99 öğrenci
12. Sınıf	52 öğrenci
Toplam	1181 Öğrenci

Kaynak: Hilvan Mevsimlik Tarım İşçiliği Şube Müdürü Sinan Dede, 2022

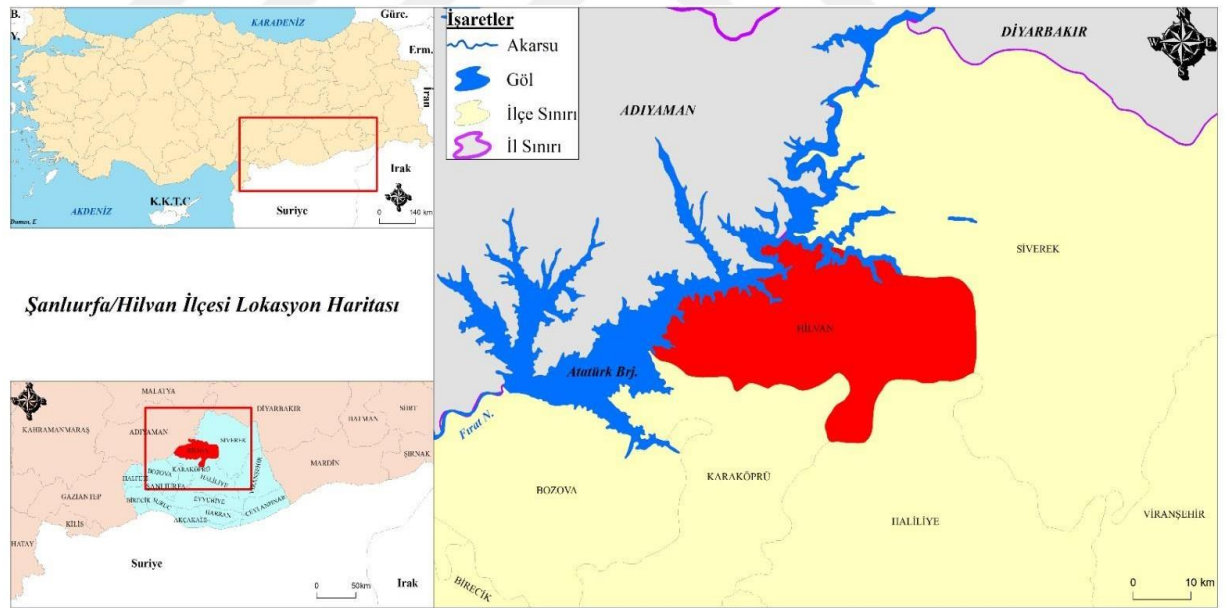
Çocuklar kendi güçlerini aşan, sağlıksız koşullarda yeterli ve dengeli beslenmeden çalışmaktadırlar. Bu durum çocukların bedensel gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca mevsimlik tarım için yolda kullandıkları araçların güvenilir olmaması da çocuklar için tehlike arz etmektedir (Fotoğraf 3). Bu çalışmada Şanlıurfa Hilvan ilçesindeki mevsimlik tarım işçilerine ve çocuk işçilere uygulanan anket çalışmasıyla Hilvan'da ki mevsimlik tarım işçiliği ve çocuk işçilerin durumları incelenmeye ve sosyo-ekonomik durumları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Fotoğraf 3: Ulaşımında Kullanılan Traktörler

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMA ALANI

Araştırma sahası, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi Orta Fırat bölümünde yer alan Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesini kapsamaktadır. 1820'li yıllarda Karacurun adıyla kurulan köy 877 Sayılı Kanunla 1926'de Şanlıurfa'ya bağlanarak Hilvan adını almış ve ilçe merkezi olmuştur. İlçe 37.58 enlem ve 38.95 boylamlarının kesiştiği noktada yer almaktadır (Harita 1). Hilvan ilçesi, Şanlıurfa'nın 54 km kuzeyinde yer almaktadır. İlçenin rakımı 600 metre ve en yüksek tepesini 800 metreyle Korçik tepesi oluşturur. İlçenin kuzeyinde ve doğusunda Siverek, güneyinde Şanlıurfa, güneybatısında Bozova ve batısında ise Fırat Göl Havzası yer almaktadır. İlçe arazisinin yükseltisi güneydoğudan batıya doğru azalır. İlin Fırat nehri yakınlarını daha çok engebeli ve kayalık bölgeler oluşturur, geri kalan alan daha çok ovalıktır. Bu sebeple ilçe hafif dalgalı bir plato görünümündedir. İlçenin yüzölçümü 1278 km²'dir. Hilvan'ın nüfusu 2020 yılı verilerine göre 43.216 kişidir. Bu nüfusun, 21.966'sı erkek ve 21.250'si kadından oluşmaktadır.

Harita 1: Hilvan İlçesi Lokasyon Haritası

Şanlıurfa'nın en çok yağış alan ilçesi olan Hilvan'da yıllık ortalama yağış miktarı yaklaşık 779.1 kg kadardır. İlçe daha çok kışları soğuk ve yağışlı olarak geçirmekte yazın ise oldukça sıcak ve kurak geçmektedir. Yıllık ortalama sıcaklığını 18.2'dir.

İlçe ekonomisi çoğunlukla tarım ve hayvancılığa dayanır. Hilvan ilçe sınırları içerisinde tarıma ayrılan toplam alan 959.490 dekarıdır. Bu alanın 270.000 dekarını sulanabilen tarım alanı oluşturmaktadır. Geri kalan yaklaşık 689.490 dekar alanı ise kuru tarım alanıdır. İlçede yetiştirilen tarım ürünlerinden bazıları mercimek, biber, soğan, sarımsak, çeltik, zeytin, Antep fıstığı, arpa, kenevir ve sebzeler sayılabilir. Şanlıurfa il ve ilçelerinde, Güneydoğu Anadolu Projesi ile birlikte sulamanın gelmesiyle tarımsal üretimde artışlar meydana gelmiştir. Sulamanın artış göstermesi pamuk üretimini de olumlu etkilemiştir. İldeki bir diğer ekonomik kazanç hayvancılıktan sağlanmaktadır. İlin dağlık ve engebeli alanlarında sığır, koyun ve keçi yetiştirilmektedir. Ayrıca il de peynir, yağ, yün, deri ve et üretimi de yapılmaktadır (www.hilvan.bel.tr).

2.1. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel ve nicel verilerin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma yöntem araştırması tek bir araştırma içerisinde hem nitel yöntemlerin hem de nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı araştırma yöntemidir. Bu araştırmada karma yöntemin eşzamanlı üçgenleme tasarımı kullanılmıştır. Eşzamanlı üçgenleme tasarımı nitel ve nicel verilerin aynı zaman diliminde toplandığı, araştırma içerisinde nitel ve nicel verilerin ağırlığı eşit olan tasarımıdır. Anket gibi nicel veri toplama aracı ile görüşme gibi nitel veri toplama araçları birlikte kullanılmıştır. Karma yöntem nitel ve nicel verilerin birbirini desteklemesi ile daha güvenilir bir sonuç sağlamak, sayısal verilere açıklık getirmek, daha geniş kapsamlı veriler sağlamak ve verilerin birbirlerinin sonuçlarını açıklayabilmesi nedeni ile tercih edilmiştir (Baki ve Gökçek, 2012).

2.1.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini Şanlıurfa Hilvan'da yaşayan mevsimlik tarım işçileri ve Hilvan'da yaşayan tarımda çalışan çocuk işçiler oluşturmaktadır. Şanlıurfa ili Hilvan ilçesinin örneklem alanı seçilmesindeki temel etken, ilçede mevsimlik tarıma katılan yetişkinlerin ve çocuk işçi sayılarının fazla olması rol oynamıştır.

Araştırma sahasında tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 70 yetişkin tarım işçisi ve 130 çocuk tarım işçisi olmak üzere toplamda 200 kişi ile anket ve yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Ankete katılan 70 yetişkinin 48'ini erkek bireyler, 22'sini kadın bireyler oluşturmuştur. 130 çocuk işçinin ise 72'sini kız çocuklar, 58'ini ise erkek çocuklar oluşturmuştur.

2.1.3. Veri Toplama

Araştırmada Hilvan Mevsimlik Tarım İşçileri Şube Müdürü Sinan Dede ve ankete katılan yetişkin ve çocuk işçilerle yapılan yüz yüze görüşmelerde ilçedeki mevsimlik tarım işçiliği ile ilgili bilgi alınmıştır. TÜİK, YÖK TEZ, ILO gibi kaynaklardan veriler alınmış, analiz edilerek çalışmada yararlanılmıştır. Hilvan ilçesinde mevsimlik tarım işine katılan 130'u çocuk ve 70'i yetişkin olmak üzere 200 kişiye anket uygulanmıştır. Nitel ve nicel veriler aynı anda toplanmıştır. Anket soruları çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Yetişkin tarım işçilerine uygulanan anket 24 sorudan oluşmakta, çocuk işçilere uygulanan anket ise 22 sorudan oluşmaktadır. Anket yetişkin tarım işçilerinin ve çocuk işçilerin demografik özelliklerini, çalışma koşullarını, sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya çıkarmak ve yaşadıkları sorunları ortaya koyabilecek şekilde araştırmacı tarafından hazırlanmış ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Çalışma, mevsimlik tarım işçileri ve çocuk işçilerin bulunduğu fotoğraflarla güçlendirilmiştir.

2.1.4. Verilerin Analizi

Elde edilen anket verileri excel programı üzerinden grafik haline getirilerek somutlaştırılmıştır. Yapılan yüz yüze görüşmelerde elde edilen nitel veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular analiz edilirken sorular tek tek incelenmiş ve gerekli bölümlerin altında yer verilmiştir.

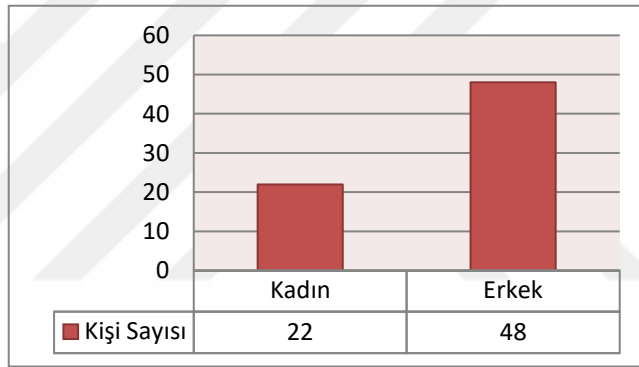
BÖLÜM 3: BULGULAR

Araştırma sahasında tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 70 yetişkin tarım işçisi ve 130 çocuk tarım işçisi olmak üzere toplamda 200 kişi ile anket ve yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

3.1 YETİŞKİN İŞÇİLERİN ANKET ANALİZİ

1. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Cinsiyet Dağılımı

Yapılan bu çalışmakapsamında toplam 70 yetişkin ile anket çalışması yapılmıştır. Hilvanda mevsimlik tarım işinde çalışan mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet dağılımı Grafik 1’de gösterilmiştir.

Grafik 1: Yetişkin İşçilerin Cinsiyet Dağılımı

Rastgele seçilen görüşmecilerin 22’sini (%31) kadın işçiler, 48’ini (%69) ise erkek işçiler oluşturmaktadır. Anket sonucu katılımcılardan erkek işçilerin 26 kişiyle kadın işçilerden fazla olduğu görülmektedir.

2. Yetişkin İşçilerinin Yaş Dağılımı

Ankete katılan katılımcıların yaş durumları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Yetişkin İşçilerin Yaş Dağılımı

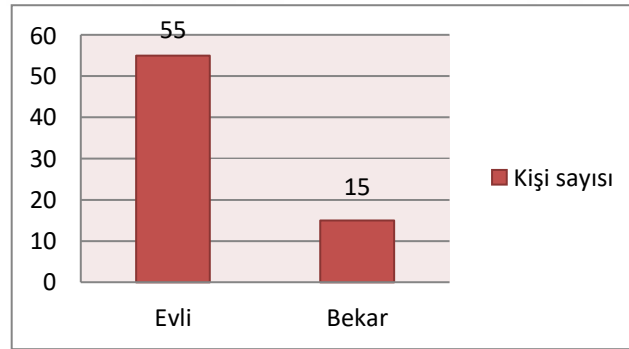
18-20 yaş	10 kişi
21-25yaş	1 kişi
26-30 yaş	5 kişi

31-35 yaş	9 kişi
36-40 yaş	11 kişi
41-45 yaş	15 kişi
46-50 yaş	11 kişi
51-55 yaş	3 kişi
56-60 yaş	5 kişi
Toplam	70 kişi

Görüşme yapılan kişilerin ağırlıklı olarak bulunduğu yaş aralığının 41-45 yaş arası olduğu saptanmıştır. Daha sonra 36-40 yaş ve 46-50 yaş arasındaki mevsimlik tarım işçileri takip etmiştir. Sayı olarak en düşük yaş grubunun 21-25 yaş arası olduğu söylenebilir.

3. Yetişkin İşçilerin Medeni Durumu

Ankete katılan katılımcıların medeni durumları Grafik 2’de gösterilmiştir.

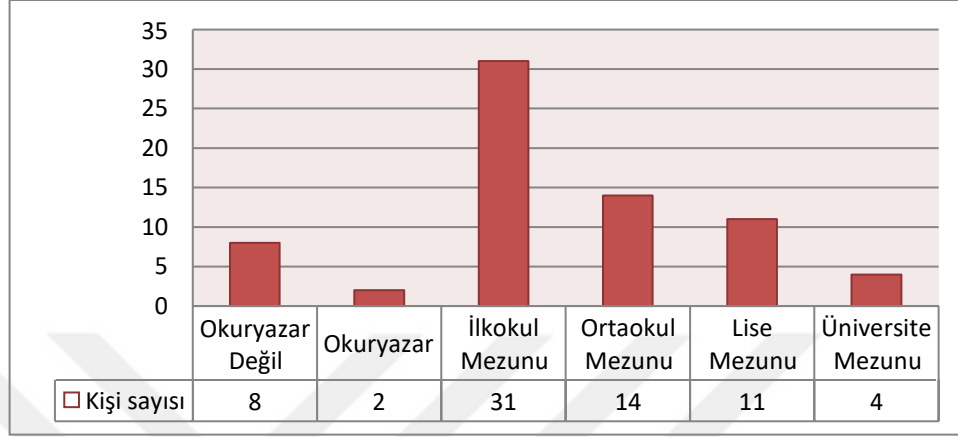

Grafik 2: Yetişkin İşçilerin Medeni Durumu

Mevsimlik tarım işine katılan işçilerin yarısından fazlasının medeni durumunun evli olduğu görülmektedir. Grafik 2’de görüldüğü gibi katılımcıların 55’inin (%79) evli ve 15’inin (%21) bekâr olduğu görülmüştür. Tabloya göre mevsimlik tarım işçilerinin çoğunluğunu evli işçiler oluşturmaktadır.

4. Yetişkin İşçilerin Eğitim Durumu

Ankete katılan tarım işçilerinin eğitim durumlarına dair bulgular Grafik 3'te gösterilmiştir.

Grafik 3: Yetişkin İşçilerin Eğitim Durumu

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin 8'i (%11) okuryazar değildir. 2'si (%3) okuryazar, 31'i (%44) ilkokul mezunu, 14'ü (%20) ortaokul mezunu, 11'i (%16) lise mezunu ve 4'ü (%6) üniversite mezunudur. Mevsimlik tarım işçilerinin çoğunluğunu ilkokul mezunu işçiler oluşturmaktadır. Bunda ekonomik sıkıntılardan dolayı iş hayatına katılan işçilerin eğitim hayatından uzak kalmaları büyük etken olmuştur. Ekonomik yetersizlikler dışında mevsimlik tarım işinin aralıklarla devam etmesi, ailedeki çoğu kişinin mevsimlik tarım işine katılması dolayısıyla çocuklarında aileleriyle birlikte gitmek durumunda kalması ve gittikleri yerlerde eğitim imkânlarının olmaması nedeniyle tarım işçileri eğitimlerini tamamlayamamaktadır (Grafik 3).

5. Hane Bazında Evde Yaşayan Nüfus Aralığı

Ankete katılan katılımcıların hanede yaşayan nüfus aralıkları Grafik 4'te gösterilmiştir.

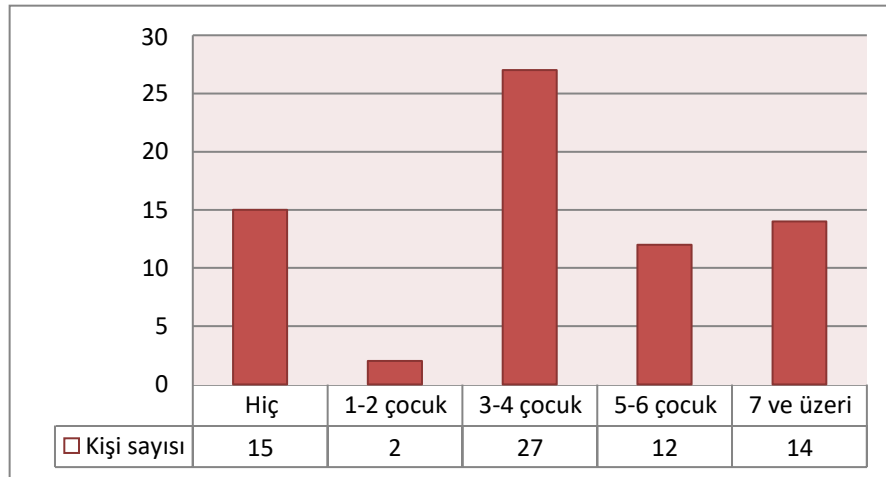

Grafik 4: Hane Bazında Nüfus Aralığı

Grafiğe göre ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin ailelerinin genel itibariyle kalabalık ailelerden oluştuğu görülmektedir. En kalabalık grubu 6-7 kişilik aileler (%40) oluşturmaktadır. Bunu 8 kişi ve üzeri aileler (%34) takip etmektedir. En az olan nüfus aralığı grubu ise 1-3 kişilik ailelerdir.

6. Sahip Oldukları Çocuk Miktarı

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerini çocuk sayısı Grafik 5'te verilmiştir.

Grafik 5: Sahip Oldukları Çocuk Miktarı

Grafiği incelediğimizde 15'inin (%21) hiç çocuğu olmadığı, 2'sinin(%3) 1-2 çocuğu, 27'sinin (%32) 3-4 çocuğu, 12'sinin (%17) 5-6 çocuğu ve 14'ünün ise (%20) 7 veya daha fazla çocuğu olduğunu belirtmişlerdir. Ankete katılan tarım işçilerinin çoğunlukla 3-4 çocuğa sahip oldukları görülmüştür.

7. Hane Bazında Mevsimlik Tarım İşinde Uğraşan Kişi Sayısı

Ankete katılan yetişkin tarım işçilerinin hane bazında kaç kişinin tarımda uğraştığına yönelik verdikleri yanıtlara göre elde edilen sonuçlar Grafik 6'da gösterilmiştir.

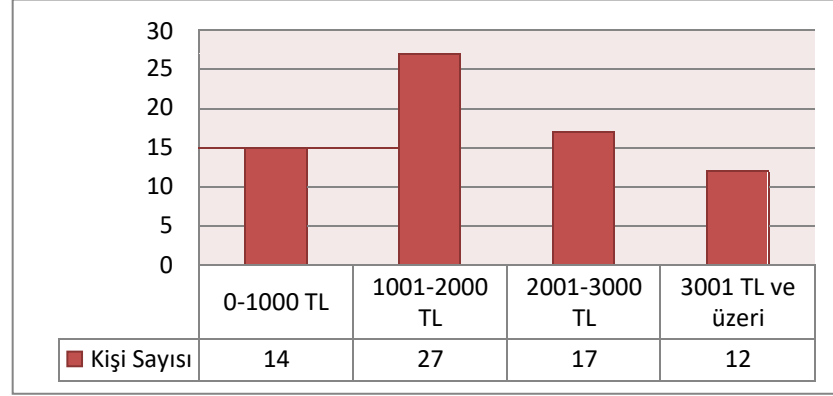

Grafik 6:Hane Bazında Mevsimlik Tarım İşinde Uğraşan Kişi Sayısı

Katılımcıların hane içinde mevsimlik tarım işine katılma sayılarına bakıldığında çoğunluğu 32 kişi ile (%46) 3-4 kişi oluşturmaktadır. Bu grubu 18 kişi ile (%26) 5-6 kişi takip etmektedir. Hane içinde mevsimlik tarım işine katılan kişi sayılarında ise en az olan grubu 9 kişi ile (%13) 1-2 kişi oluşturmaktadır (Grafik 6).

8. Hane Bazında Aylık Gelir

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin aylık gelirleri Grafik 7'de belirtilmiştir.

Grafik 7: Hane Bazında Aylık Gelir

Katılımcıların Grafik 7’de gösterilen aylık gelirlerine bakıldığında 41 kişinin (%59) 2000 TL ve altında ücret aldığı görülmektedir. Geliri 3001 TL ve üzeri olan ailelerin sayısı 12 kişi ile (%17) düşük bir kısmı kapsamaktadır. Buradan hareketle mevsimlik tarım işçilerinin çoğunun açlık sınırının altında çalıştığı ve oldukça düşük ücretler aldığı görülmektedir.

9. Yetişkin İşçilerin Çalışmak İçin Gittiği İller

Katılımcıların gittikleri iller (Harita 2)’de gösterilmiştir.

Harita 2: Yetişkin İşçilerin Dağılım Haritası

Haritaya göre gidilen illerin başında Yozgat gelmektedir. Bunun dışında Hatay, Adana, Ankara, Konya, Niğde, Malatya, Sivas ve Ordu çoğunluğun gittiği iller arasında yer almaktadır (Tablo 11). Gidilen illeri çoğunlukla Şanlıurfa'ya yakın iller oluşturmaktadır. Bu illere mevsimlik tarım işin giden işçilerin yaptıkları işler Tablo 12'de detaylı olarak belirtilmiştir

Tablo 11: Mevsimlik Tarım İşçilerinin Gittikleri İller

Yozgat	42 kişi	Manisa	8 kişi
Konya	34 kişi	Samsun	8 kişi
Adana	28 kişi	Nevşehir	7 kişi
Hatay	24 kişi	Diyarbakır	7 kişi
Niğde	24 kişi	Çanakkale	7 kişi
Ankara	22 kişi	Çorum	6 kişi
Malatya	19 kişi	İzmir	6 kişi
Ordu	18 kişi	Giresun	4 kişi
Sivas	12 kişi	Bursa	4 kişi
Kırşehir	8 kişi	Elazığ	4 kişi

10. Mevsimlik Tarım İçin Gidilen İş Çeşitleri

Ankete katılan tarım işçilerinin gittikleri iş çeşitleri Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: Mevsimlik Tarım İçin Gidilen İş Çeşitleri

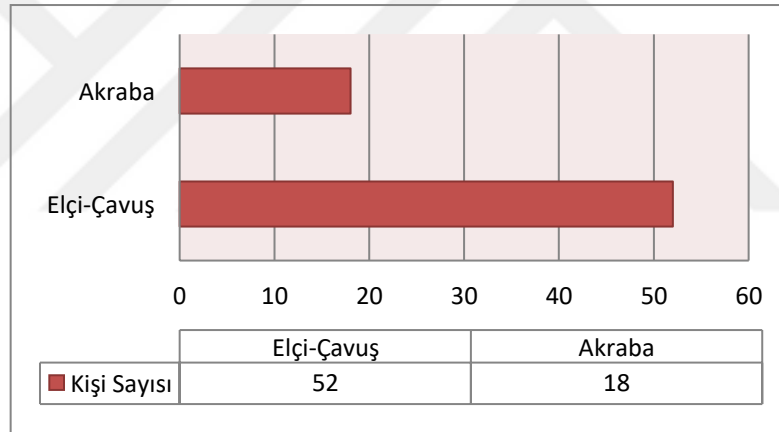
Çapa	45	Elma	8
Soğan	26	Salatalık	7
Şeker Pancarı	31	Narenciye	4
Patates	22	Badem	4
Fındık	22	Fıstık	4
Kayısı	19	Mısır	4
Mercimek	17	Kırmızı Pancar	3

Pamuk	14	Lahana	3
Zeytin	8	Biber	3

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin tabloda belirtilen yanıtlarına göre Şanlıurfa'dan daha çok soğan, patates, kayısı, fındık, mercimek, şeker pancarı ve pamuk tarımlarına katıldıkları görülmüştür. Bunun haricinde tarım işçileri sadece toplama işlerinde değil ekim, çapalama, ilaçlama gibi tarımsal üretimin tüm aşamalarında da faaliyet göstermektedir (Tablo 12).

11. İşi bulmak İçin Kullanılan Aracı Türü

Ankete katılan katılımcıların işi bulmak için kullandıkları aracı türleri elde edilen bulgulara göre Grafik 8'de gösterilmiştir.

Grafik 8: Aracı Türü

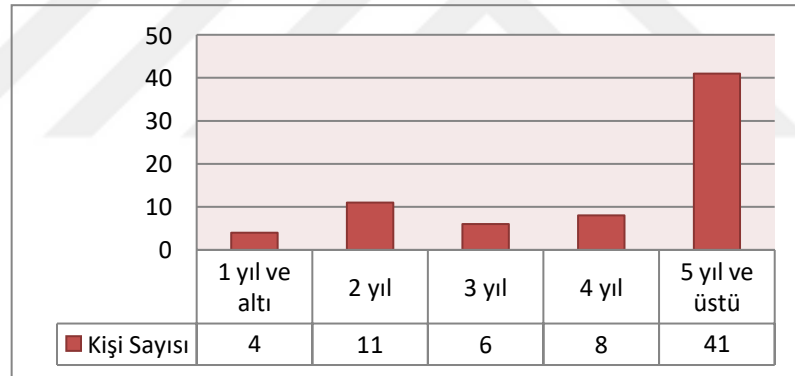
Katılımcıların 52'si (%74) mevsimlik tarım işini elçi ve ya diğer adıyla çavuşlar aracılığıyla bulduklarını belirtmişlerdir. 18'i ise (%26) akrabaları aracılığıyla bulmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliğinde çavuşların rolünün önemli olduğu görülmektedir. Çavuşlar aracılığıyla Türkiye'nin farklı bölgelerindeki mevsimlik tarım işlerinden haberdar olmakta ve katılmaktadırlar. Çavuşlar mevsimlik tarım işçilerine iş bulmakta, işverenle aralarında iletişimi sağlama ve ulaşimleri ile çalıştıkları yerlerde işçilerin kontrolünden sorumludurlar (Grafik 8).

12. Mevsimlik Tarım İşçiliğini Tercih Etme Nedenleri

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerine açık uçlu olarak yöneltilen mevsimlik tarım işini tercih etme nedenleri sorusuna verilen yanıtların başında ekonomik durum ve yoksulluk gelmektedir. İşsizlikten, iş bulamamaktan kaynaklanan ekonomik sıkıntılar insanları mevsimlik tarım işine yöneltmektedir. Yeteri kadar işlenecek topraklarının olmaması, olan toprakların da miras yoluyla bölünmesi ve geçimlerini sağlayacak ekonomik kazanç getirmemesi mevsimlik tarıma katılmalarına sebep olmuştur. Bunun dışında meslek sahibi olmamaları da bu işi tercih etme nedenleri arasında bulunmaktadır.

13. Mevsimlik Tarım İşİ ile Uğraştıkları Yıl Sayısı

Ankete katılan tarım işçilerinin kaç yıldır tarım işiyle uğraştıklarına dair elde edilen bulgular Grafik 9’da gösterilmiştir.

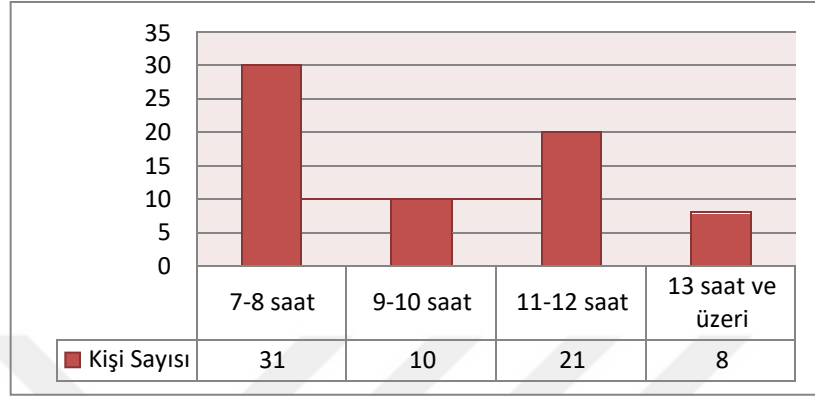

Grafik 9: Tarım İşinde Çalıştıkları Toplam Yıl Sayısı

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin 41’i (%58) 5 yıldan daha fazla süredir mevsimlik tarım işiyle uğraşmaktadır. Tarım işçilerinin 8’i (%11) 4 yıldır, 6’sı (%9) 3 yıldır, 11’i (%16) 2 yıldır ve 4’ü ise (%6) 1 yıldır mevsimlik tarım işiyle uğraştıklarını belirtmiştir. Çoğunluğun 5 yıldan daha fazla süredir mevsimlik tarım işinde çalıştığı ve devam ettikleri söylenebilir (Grafik 9).

14. Günlük Ortalama Çalışma Saatleri

Ankete katılan tarım işçilerinin günlük ortalama çalışma saatleri Grafik 10’da gösterilmiştir.

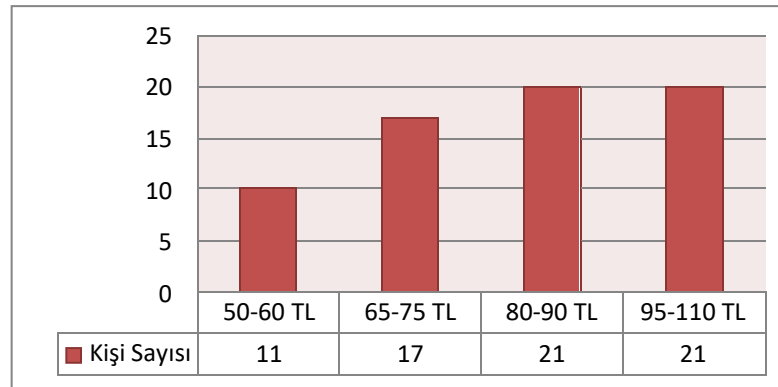

Grafik 10: Günlük Çalışma Saatleri

Grafiğe göre mevsimlik tarım işçilerinin 31’i günde ortalama 7-8 saat çalışmaktadır. Katılımcıların 10’u günde ortalama 9-10 saat civarı, 21’i günde ortalama 11-12 saat civarı ve %8’i günde ortalama 13 saat ve üzerinde çalışmaktadır. Günlerinin çoğunu çalışarak geçiren işçi sayısı azımsanmayacak ölçüdedir (Grafik 10).

15. Günlük Kazandıkları Ücret Miktarı

Ankete katılan tarım işçilerinin günlük kazandıkları ücret miktarı Grafik 11’de gösterilmiştir.

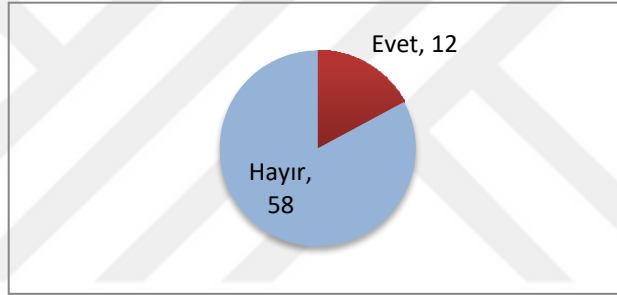

Grafik 11: İşçilerin Günlük Kazandıkları Ücret

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin tabloda belirtilen yanıtlarına göre yarısından fazlası günde 80 TL ve üzerinde ücret almaktadır. Katılımcıların 11'i (%16) günlük 50-60 TL civarı, 17'si (%24) günlük 65-75 TL civarı, 21'i (%30) günlük 80-90 TL civarı ve 21'i de (%30) günlük 95-110 TL civarında ücret almaktadır. Yeterli ücret alamadıkları içinde daha fazla para kazanabilmek amacıyla aile içerisindeki çoğu kişi çocuklarda dâhil tarım işine katılmaktadırlar (Grafik 11).

16. Yetişkin İşçilerin Kazandıkları Ücretten Memnuniyet Durumu

Ankete katılan tarım işçilerinin kazandıkları gelirden memnun olma durumları elde edilen verilere göre Grafik 12'de belirtilmiştir.

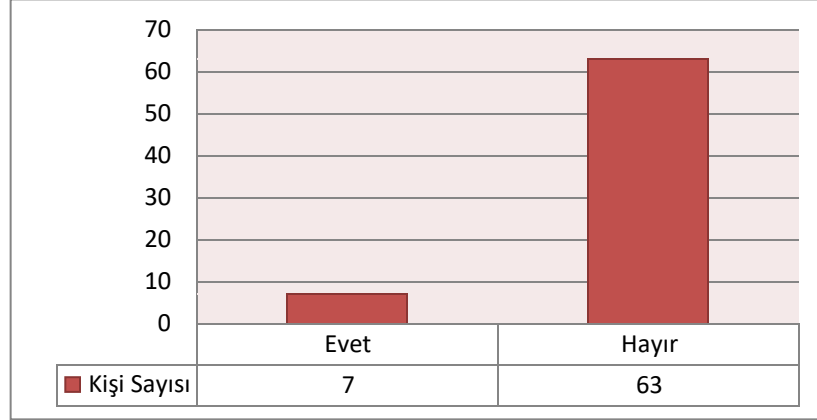

Grafik 12: Kazandıkları Ücretten Memnuniyet Durumu

Katılımcıların 58'i (%83) kazandıkları ücretten memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Kazandıkları ücretlerin düşük ve verdikleri emeklerin karşılığına değmediğini, işsizlikten dolayı çalışmak durumunda kaldıklarını söylemişlerdir. Kazandıkları ücretten memnun olan 12 kişi ise (%17) düşük bir azınlıkta kalmıştır (Grafik 12).

17. Yetişkin İşçilerin Ek İş Yapabilme Durumları

Ankete katılan tarım işçilerine yöneltilen mevsimlik tarım harici ek bir işte çalışma sorusuna verilen yanıtlar Grafik 13'te gösterilmiştir.

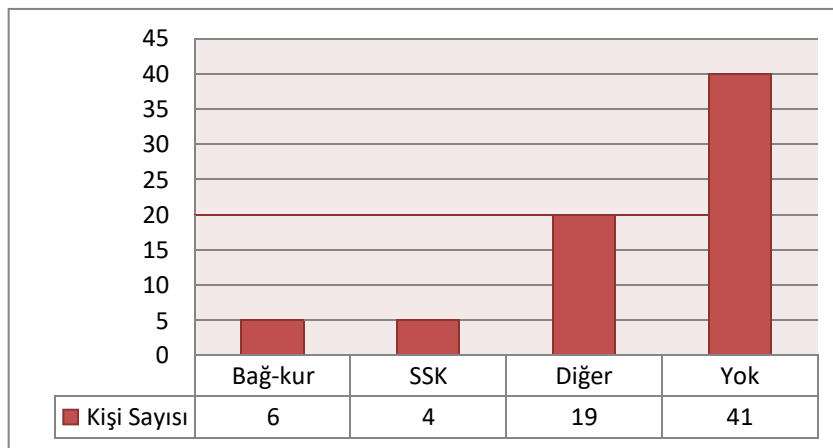

Grafik 13: Yetişkin İşçilerin Ek İş Yapma Durumu

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin 63'ü (%90) mevsimlik tarım hariç herhangi bir ek işte çalışmamaktadır. 7 kişi ise (%10) mevsimlik tarım hariç başka işlerde de çalışmaktadır. Hangi işlerde çalıştıkları sorusuna elde edilen analiz sonucuna göre daha çok serbest meslek ve telefoncu olarak yanıt verilmiştir (Grafik 13).

18. Yetişkin İşçilerin Sağlık Güvencesi Durumu

Ankete katılan katılımcıların sağlık güvencesi durumu Grafik 14'te gösterilmiştir.

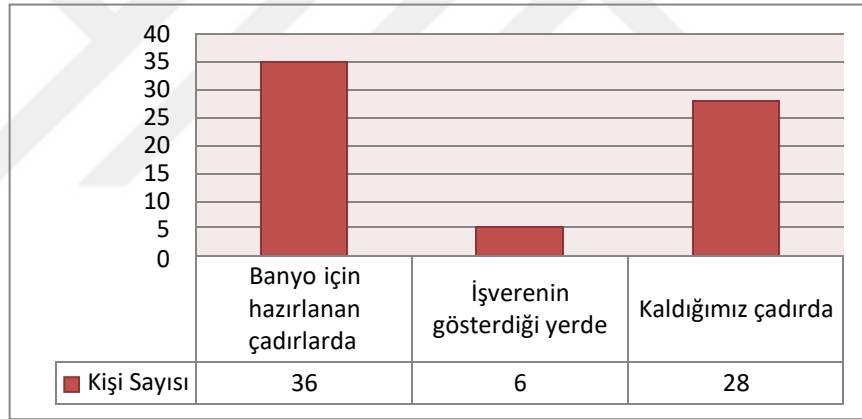

Grafik 14: Yetişkin İşçilerinin Sağlık Güvencesi

Tabloya göre mevsimlik tarım işçilerinin 6'sının (%9) BAĞKUR, 4'ünün (%6) SSK, 19'unun (%27) Yeşilkart ve 41 kişinin ise (%58) herhangi bir sağlık güvencesinin olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların yarısından fazlasının sağlık güvencesi yoktur ve güvencesiz bir şekilde çalışmaktadırlar. Yetişkin tarım işçileri ile yapılan görüşmelerin analizinde elde edilen bulgulara göre tarım işçileri, acil durumlar hariç hastaneye neredeyse gitmeyen, sağlık haklarından mahrum ve yaşanabilecek bir iş kazası durumunda sağlık güvencelerinden yoksundurlar. Mevsimlik tarım işçilerinin güvenliği ve sağlık hakları yasalarla korunmalı bu konuyla ilgili kapsamlı ve iyileştirici çalışmalar yapılmalıdır.

19. Yetişkin İşçilerin Banyo İhtiyacını Karşılama Biçimi

Ankete katılan tarım işçilerinin banyo ihtiyaçlarını nasıl giderdiklerine dair bulgular Grafik 15'te belirtilmiştir.

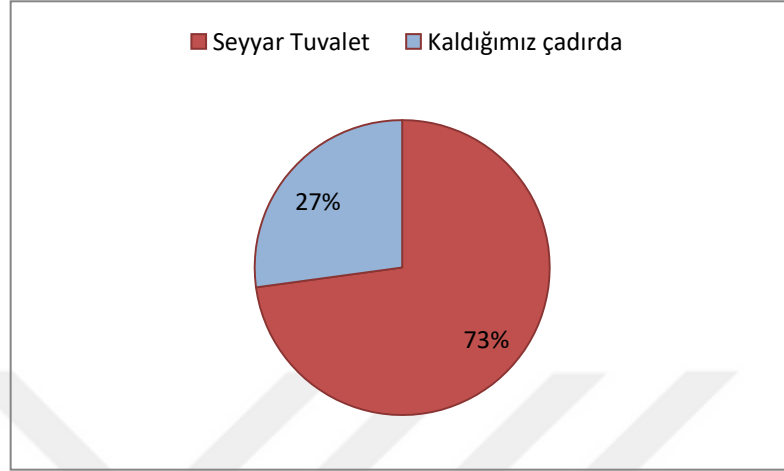

Grafik 15: Yetişkin İşçilerin Banyo İhtiyacını Karşılama Biçimi

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin verdikleri yanıtlara göre 36 mevsimlik tarım işçisi banyo ihtiyaçlarını, banyo için özel hazırlanan çadırlarda karşıladıklarını belirtmişlerdir. 28 kişinin verdiği yanıtla göre, tarım işçileri banyo için kaldıkları çadırlarda bulunan banyoyu kullanmaktadır. Yetişkin tarım işçileri ile yapılan görüşmelerin analizinde elde edilen bulgulara, banyo yapmak için kullanılan suyun temiz olmamasının sorun yarattığını ve ellerinde su taşıyarak zorluklar çektiklerini belirtmişlerdir (Grafik 15).

20. Yetişkin İşçilerin Tuvalet İhtiyacını Karşılama Biçimi

Ankete katılan tarım işçilerinin banyo ihtiyaçlarını nasıl giderdiklerine dair bulgular Grafik 15'te belirtilmiştir.

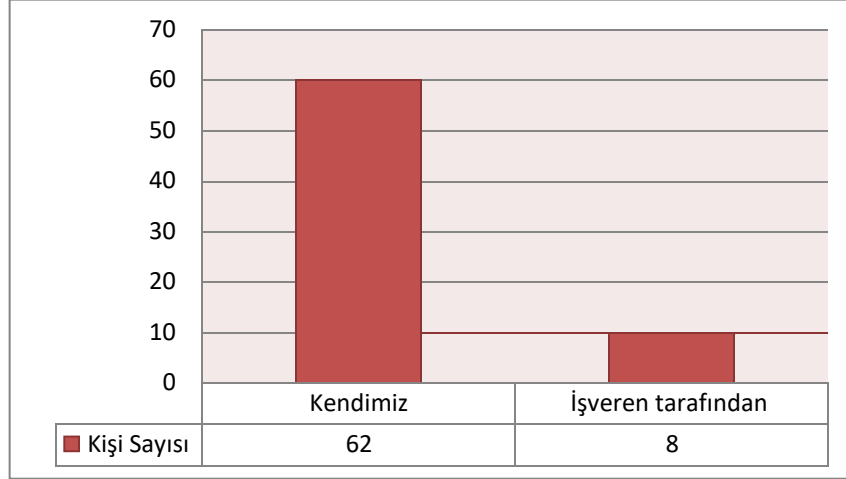

Grafik 16: Mevsimlik Tarım İşçilerinin Tuvalet İhtiyacını Karşılama Biçimi

Mevsimlik tarım işçilerinin verdikleri yanıtlara göre tarım işçilerinin %73'ü (51 kişi) tuvalet ihtiyaçlarını seyyar tuvaletler aracılığıyla karşıladıklarını belirtmişlerdir. Tarım işçileri tuvaletlerin yetersiz kaldığını, hijyen açısından sağlıklı olmadığını ve hastalıklara sebep olabileceğini belirtmişlerdir. Yetişkin tarım işçileri ile yapılan görüşmelerin analizinde elde edilen bulgularda, tarım işçileri tarladan döndüklerinde tuvalet ihtiyaçlarını gidermede sıkıntı yaşadıklarını ve çok sıra beklediklerini söylemişlerdir (Grafik 16).

21. Yetişkin İşçilerin Beslenme İhtiyaçlarını Karşılama Biçimi

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin verdikleri yanıtlara göre Grafik 17'de gösterilmiştir.

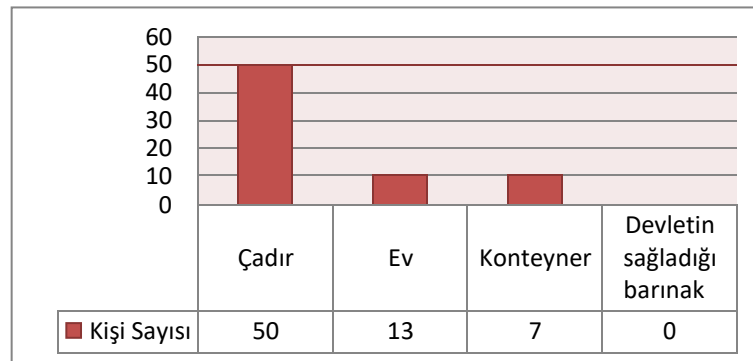

Grafik 17: Yetişkin İşçilerin Beslenme İhtiyacını Karşılama Biçimi

Grafikteki verilere göre katılımcıların 62'si beslenme ihtiyaçlarını kendileri karşılamaktadır. Tarım işçileri ile yapılan görüşme analizi bulgularına göre saklama ve pişirme koşullarının sağlıklı olması, kazandıkları para ile birikim yapmak durumunda olmaları ve zaten kalabalık olan aileleri için yeterli besinleri alamadıklarından dolayı yeterli ve dengeli beslenememektedirler. Bu da beraberinde sağlık sorunlarını getirmekte ve yaşam koşullarını olumsuz etkilemektedir.

22. Yetişkin İşçilerin Çalıştıkları Alanda Konaklanan Yer

Yetişkin tarım işçilerinin tarım alanında konaklama alanları Grafik 18'de gösterilmiştir.

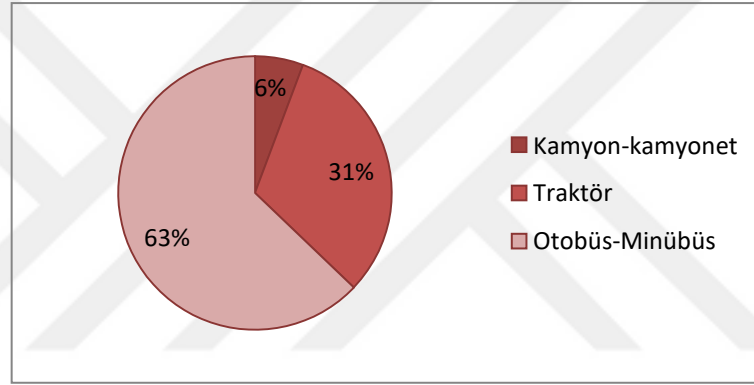

Grafik 18: Yetişkin İşçilerin Çalıştıkları Alanda Konaklanan Yer

Grafikte görüldüğü gibi katılımcıların 50'si (%71) çadırlarda kalmaktadır. 13'ü (%19) evlerde ve 7'si ise (%10) konteyner da konaklamaktadır. Çadırlar tarım işçileri için özellikle kalabalık aileler için sıkıntı yaratmaktadır. Herkes iç içe ve beraber kalmakta, yemek pişirme, yeme, saklama gibi tüm işlemler aynı noktada yapıldığı için oldukça sağlıksız koşullara neden olmaktadır. Verilen yanıtlarda devletin sağladığı barınaklarda kalan kimsenin bulunmadığı görülmüştür.

23. Yetişkin İşçilerin İş ve Konaklama Arasındaki Ulaşım Biçimi

Tarım işçilerinin iş ve konaklama arasında ulaşımı sağlama biçimleri Grafik 19'da belirtilmiştir.

Grafik 19: Yetişkin İşçilerin İş ve Konaklama Arasındaki Ulaşım Biçimi

Grafik 19'daki veriler ışığında katılımcıların %63'ünün (44 kişi) yaşadıkları alandan çalışma alanına otobüs ve ya minibüsler ile ulaştıkları belirtilmiştir. Katılımcıların %31'i (22 kişi) ulaşımını traktör ile % 6'sı (4 kişi) ise kamyon ve ya kamyonetler ile ulaşımını sağlamaktadır. Otobüs ve minibüsler ulaşım imkânları arasında en çok kullanılan ulaşım araçları olduğu söylenebilir.

24. Yetişkin İşçilerin Anket Soruları Dışında Eklemek İstedikleri Bilgiler

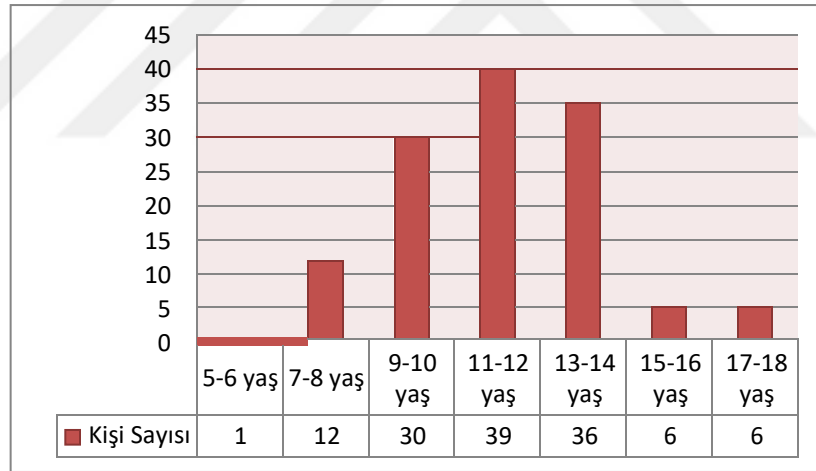
Açık uçlu olarak yöneltilen bu soruya katılımcıların verdikleri yanıtlarda genel olarak devletten yardım istedikleri belirtilmiştir. Çocukların ve gençlerin okullardan uzak kalması, eğitim imkânlarına ulaşamamasından duydukları üzüntüyü ve bu konuda çalışmaların yapılmasını, çocukların okullara kazandırılmalarını istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca tarım işçileri henüz bitirilemeyen GAP nedeniyle

bir türlü sulamanın sağlanamaması ve kendi illerindeki verimli arazilerde çalışmayıp farklı illere göç etmek zorunda kaldıkları için üzgün olduklarını ve bu durumla acilen ilgilenilmesi ve iyileştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Herkes gibi akşamları kendi evlerinde yemek yeme ve uyumak istediklerini dile getirmişlerdir. Bunların dışında sağlık güvencelerinin olmaması, yeterli ücret alamamaları, kötü alanlarda konaklamaları ulaşım şartlarının sıkıntılı olması gibi sorunları olduklarını ve bu konuyla ilgili beklenti içinde olduklarını da belirtmişlerdir.

3.2. ÇOCUK İŞÇİLERİN ANKET ANALİZİ

1. Çocuk İşçilerin Yaşları

Yapılan bu çalışmakapsamında mevsimlik tarımda çalışan toplam 130 çocuk işçi ile anket çalışması yapılmıştır. Mevsimlik tarım işinde çalışan çocuk işçilerin yaş dağılımları grafik 20’de gösterilmiştir.

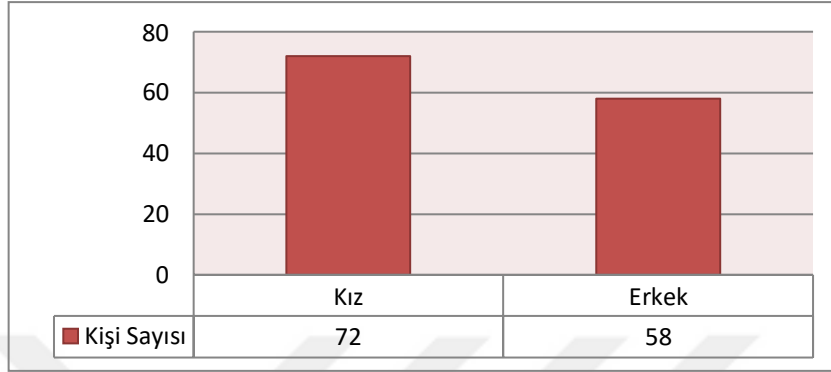

Grafik 20: Çocuk İşçilerin Yaşları

Mevsimlik tarım işinde çalışan çocuk işçilerinde ağırlıklı olarak bulunan yaş grubunun 11-12 yaş olduğu saptanmıştır. En az bulunan yaş grubunu ise 5-6 yaş grubu çocuk işçiler oluşturmaktadır. Ankete katılan çocuk işçilerden 1’i (%1) 5-6 yaş grubunda, 12’si (%9) 7-8 yaş grubunda, 30’u (%23) 9-10 yaş grubunda, 39’u (%30) 11-12 yaş grubunda, 36’sı (%28) 13-14 yaş grubunda, 6’sı (%4) 15-16 yaş grubunda ve 6’sı da (%5) 17-18 yaş grubunda olduğu görülmektedir.

2. Çocuk İşçilerin Cinsiyet Dağılımı

Araştırmaya katılan çocuk işçilerinin cinsiyet dağılımları Grafik 21’de gösterilmiştir.

Grafik 21: Çocuk İşçilerin Cinsiyet Dağılımı

Araştırmaya katılan 130 mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçisinin 72’si (%55) kız çocuklar, 58’ini ise (%45) erkek çocuklar oluşturmaktadır. Kız çocuklar erkek çocuklarına göre daha fazla sorumluluk almaktadır. Tarla işleri dışında çadırda ve ya evde annelerine yardım etmekte, yemek veya temizlikte de sorumluluk almaktadır. Bu yüzden kız çocukları erkek çocuklarına göre daha fazla yorulmaktadır (Grafik 21).

3. Çocuk İşçilerin Kayıtlı Oldukları Sınıf Düzeyi

Ankete katılan çocuk işçilerin hangi sınıfa kayıt olduklarına dair yöneltilen soruya verdikleri yanıtlar Grafik 22’de gösterilmiştir.

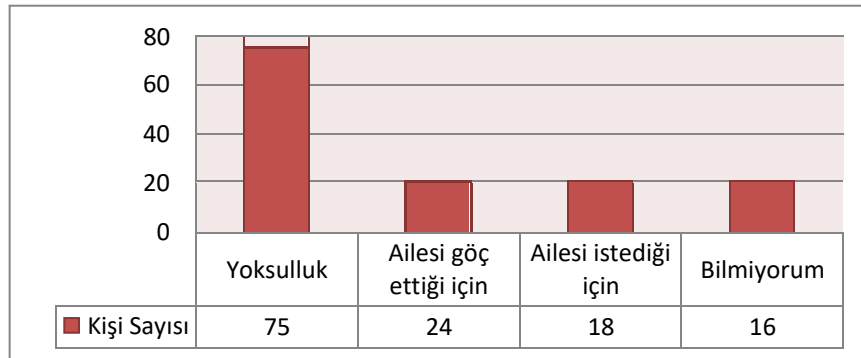

Grafik 22:Çocuk İşçilerin Kayıtlı Oldukları Sınıf Düzeyi

Ankete katılan mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerini 60 kişilik çoğunlukla (%46) 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çocuk işçilerin 33'ünü (%25) 3. sınıf öğrencileri, 28'ini (%22) 4. sınıf öğrencileri, 3'ünü (%2) 6. sınıf öğrencileri ve 6'sını da (%5) 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerinin en az bulunduğu sınıf grubunu 6. sınıf öğrenciler oluşturmaktadır. 5. sınıf öğrencilerine ise hiç rastlanılmamıştır. Yaşları oldukça küçük olan bu çocuklar için tarla işlerinin ağır geldiği söylenebilir (Grafik 22).

4. Çocuk İşçilerin İşe Katılma Nedenleri

Ankete katılan çocuk işçilerin tarım işine neden katıldıklarına dair yönetilen sorula verilen yanıtlar Grafik 23'te gösterilmiştir.

Grafik 23: Çocuk İşçilerin İşe Katılma Nedenleri

Araştırmaya katılan mevsimlik tarım işçisi çocukların 75'i(%56) bu işe yoksulluk nedeniyle katılmaktadır. Çocuk işçilerin 24'ü ise (%18) ailelerin göç etmesinden dolayı kendilerinin de tarım işine katıldıklarını belirtmişlerdir. 18 kişinin (%14) ailelerinin çocuklarını da tarım işine kattıklarını görülmektedir. Ankete katılan çocuk işçilerin 16'sı ise (%12) neden tarım işine katıldıklarını bilmediklerini belirtmişlerdir. Çocuk işçilerin çoğunluğunun mevsimlik tarım işine katılmalarında çoğunlukla yoksulluğun neden olduğu görülmektedir. Kalabalık ailelerde yaşayanlar için durum daha da zor olmakta ve ekonomik anlamda eve katkı sağlamaları için çocuklarını da tarım işine katmaktadırlar. Fakat bu durum çocuklar için hem gelişimlerin de hem de eğitim hayatlarında olumsuzluklara neden olmaktadır (Grafik 23).

5. Çocuk İşçilerin Çalışmak İçin Gittikleri İller

Ankete katılan çocukların aileleri ile birlikte tarım için gittikleri iller (Harita 3)'te gösterilmiştir.

Harita 3:Çocuk İşçilerin Dağılım Haritası

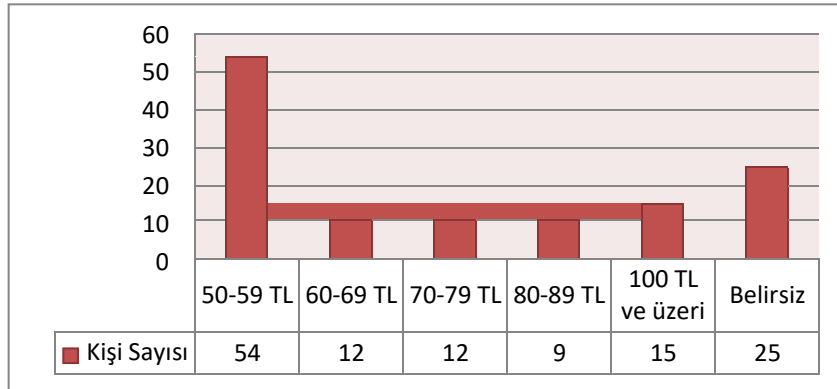
Tablo 13: İşçilerin Gittikleri İller

Konya	36 kişi	Çorum	12 kişi
Kayseri	36 kişi	Amasya	9 kişi
Ankara	33 kişi	Giresun	9 kişi
Manisa	30 kişi	Ordu	9 kişi
Sivas	30 kişi	Çanakkale	9 kişi
Yozgat	27 kişi	Eskişehir	9 kişi
İzmir	27 kişi	Zonguldak	7 kişi
Adana	18 kişi	Afyonkarahisar	7 kişi
Hatay	18 kişi	Samsun	3 kişi
Malatya	15 kişi	Denizli	3 kişi

Bu haritaya göre çocukların gittikleri illerin başında Konya ve Kayseri gelmektedir. Bu illerin dışında Manisa, Ankara, Yozgat, İzmir, Sivas, Malatya ve Adana gibi illere de gitmektedirler (Harita 3).

6. Çocuk İşçilerin Kazandıkları Ücret Miktarı

Çocuk işçilerin mevsimlik tarımda günlük olarak kazandıkları ücretlere dair elde edilen veriler Grafik 24'te gösterilmiştir.

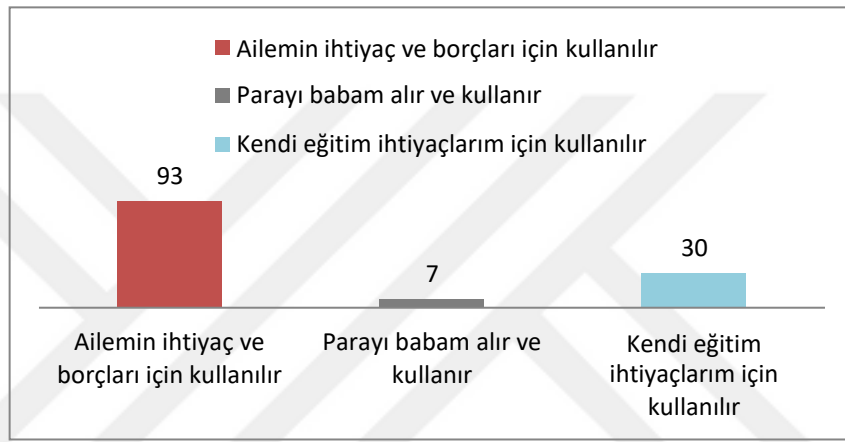
Grafik 24: Çocuk İşçilerin Kazandıkları Ücret Miktarı

Ankete katılan mevsimlik tarımda çalışan çocukların 54'ü (%43) günlük 50-59 TL arasında ücret almaktadır. Çocukların 25'i ise (%20) aldıkları ücretin belirsiz olduğu ve değişebildiği belirtilmiştir. Günlük 60-69 TL ve 70-79 TL alan çocuk işçilerin sayıları ise 12'dir (%9). Çocukların 15'i ise (%12) günlük 100 TL ve

üzerinde ücret kazanmaktadırlar. Grafik 24’de de görüldüğü üzere çocuk işçilerin çoğunluğu çok düşük ücretler kazanmaktadır. Aileler ise bu durumdan oldukça mustarıptır fakat çocuklar ailelerine destek olmak için mevsimlik tarım işine katılmak durumunda kalmaktadırlar.

7. Çocuk İşçilerin Kazandıkları Ücretleri Harcama Durumları

Mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerin tarımda kazandıkları ücretleri harcama durumları Grafik 25’te gösterilmiştir.

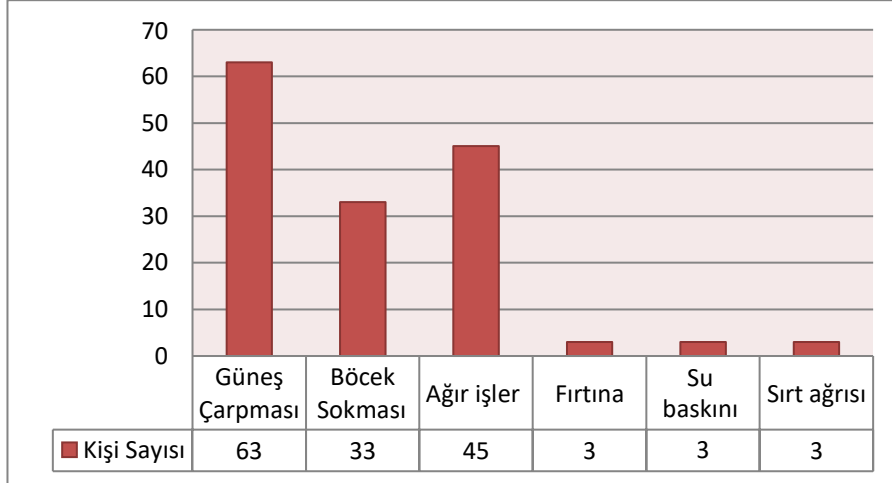

Grafik 25: Çocuk İşçilerin Kazandıkları Ücretleri Harcama Durumları

Bu grafiğe göre mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerin 93’ü (%72) kazandıkları parayı ailelerinin borçları ve ev ihtiyaçları için, ailelerine ekonomik destek sağlamak için kullanıldığını belirtmişlerdir. Çocukların 30’u (%23) kazandığı ücreti kendi eğitim ihtiyaçları için kullandıklarını söylemişlerdir. Çocuk işçilerin 7’si ise (%5) kazandıkları parayı babalarına vermektedirler. Grafik 23’de de görüldüğü gibi çocukların yarısından fazlası ekonomik sıkıntılardan, yoksulluktan dolayıdır. Geniş ailelerde yaşamak evde geçim sıkıntısı yaratmakta bu da daha fazla iş gücüne ihtiyaç doğurmaktadır.

8. Çocuk İşçilerin Çalışırken Yaşadıkları Olumsuz Durumlar

Çocukların mevsimlik tarım işlerinde çalışırken karşılaştıkları olumsuzluklar Grafik 26.da gösterilmiştir.

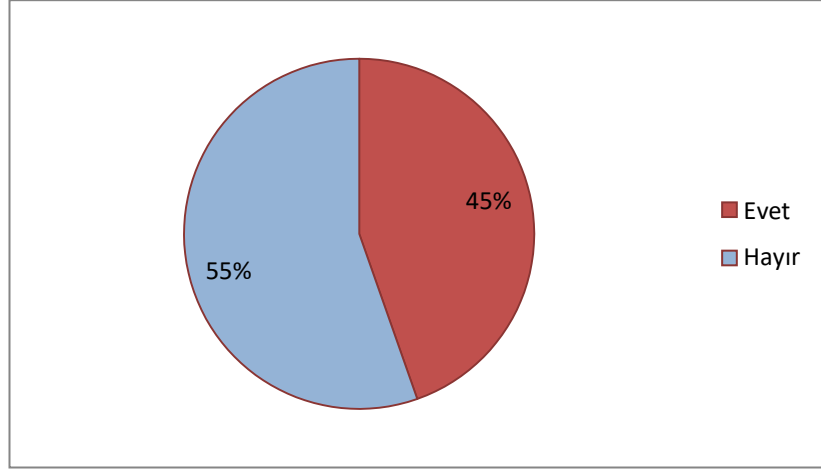

Grafik 26: Çocuk İşçilerin Çalışırken Yaşadıkları Olumsuz Durumlar

Edinilen nicel ve nitel bulgular çerçevesinde çocukların söyledikleri olumsuzlukların başında güneş çarpması gelmektedir. Güneşin altında uzun saatler çalışmaktan dolayı çocuklar olumsuz etkilenmekte ve hastalanmaktadırlar. Kusma, ateş, mide bulantısı başlıca hastalıklar arasındadır. Bunun dışında çocukların ağır işlerde çalışmaları, çocuklarda sırt ve bel ağrılarına neden olmakta ayrıca çocukların fiziksel gelişimleri de olumsuz etkilenmektedir. Fiziksel gelişim dışında çocukların psikolojik olarak da etkilendikleri söylenebilir. Yaşanan olumsuzluklardan bir diğeri tarlada böceksokmalarıdır. Çadırlarda veya tarlalarda çıkan fırtınalar ve yaşanan su baskınları da hem çocukları hem de yetişkinleri zora sokmaktadır.

9. Çocuk İşçilerin Çalışırken Hastalanma Durumu

Tarımda çalışan çocuk işçilere yöneltilen tarlada hastalanma durumlarına yönelik soruya verilen yanıtlar Grafik 27’de gösterilmiştir.

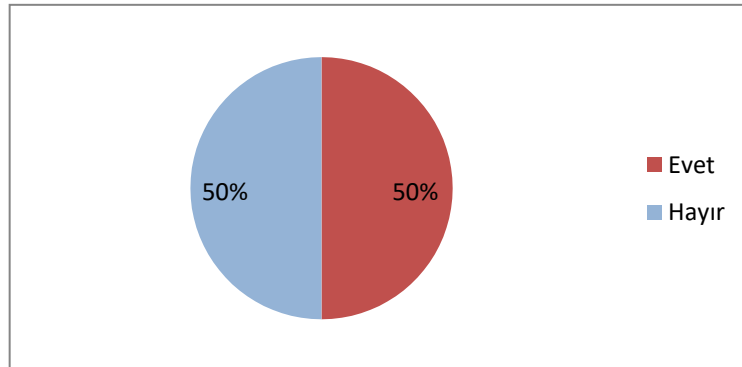

Grafik 27: Çocuk İşçilerin Çalışırken Hastalanma Durumu

Ankete katılan çocukların %55'i (72 kişi) daha önce çalışırken hastalanmadıklarını belirtmişlerdir. %45'i ise (58 kişi) daha önce çalışırken rahatsızlandıklarını söylemişlerdir. Yaşanan rahatsızlıkların daha çok soğuk algınlığı, kusma, ateş, burun kanaması, güneş çarpması, mide bulantısı, diş ağrısı gibi rahatsızlıklar geçirmişlerdir (Grafik 27).

10. Çocuk İşçilerin Beslenme Durumu

Mevsimlik tarım işine katılan çocuk işçilerin çalışırken yeterli ve dengeli beslenme durumlarına dair elde edilen veriler Grafik 28'de gösterilmiştir.

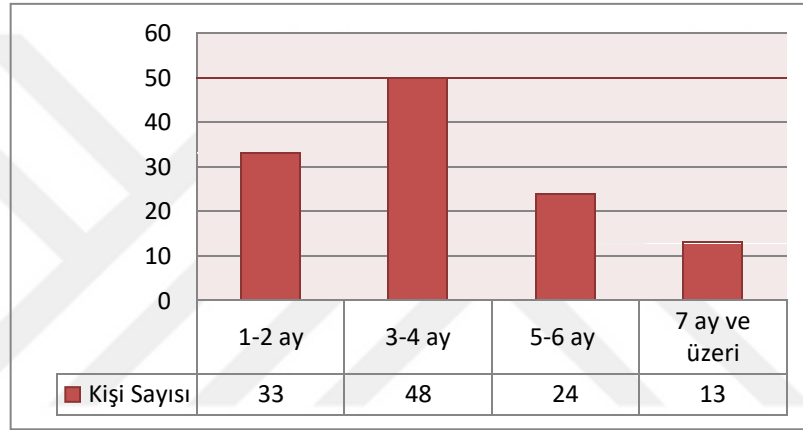

Grafik 28: Çocuk İşçilerin Beslenme Durumu

Bu soruya ankete katılan çocuklar %50 oranında eşit cevap vermişlerdir. Fakat yine de önemli bir oranın yeterli ve dengeli beslenemediği bu durumun da çocuklarda hastalanmalara ve rahatsızlanmalara sebep olacağı ayrıca gelişimleri açısından da sıkıntı yaratabileceği söylenebilir. Çocukların beslenme koşullarının iyileştirilmesi oldukça önem arz etmektedir (Grafik 28).

11. Çocuk İşçilerin Okula Gidemedikleri Süre

Çocuk işçilerin tarıma katıldığı için okula gidemedikleri süreye dair elde edilen veriler Grafik 29’da belirtilmiştir.

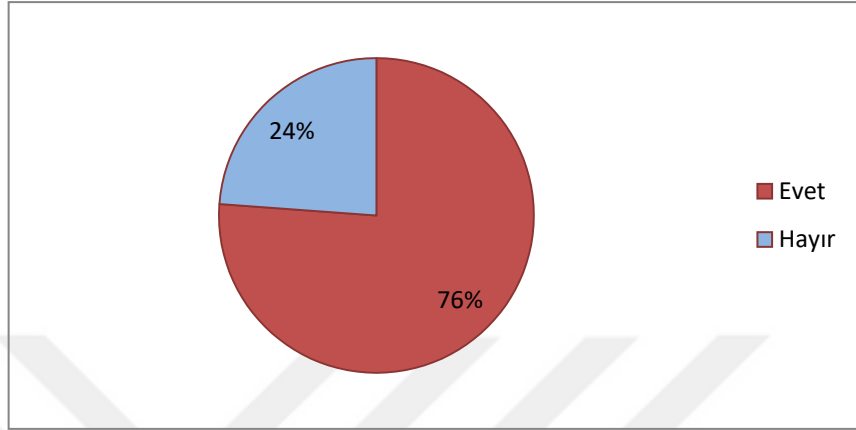

Grafik 29: Çocuk İşçilerin Okula Gidemedikleri Süre

Ankete katılan çocukların 48’i (%41) eğitim-öğretim dönemi içerisinde okula neredeyse 3-4 ay gidememektedir. Çocukların 33’ü (%28) dönem içerisinde 1-2 ay eğitimlerinden mahrum kalmaktadır. 24’ü ise (%20) dönem içerisinde 5-6 ay okula gidemediklerini belirtmişlerdir. Ve eğitim öğretim döneminin çok büyük bir kısmında 7-8 ay süreyle okula gidemeyen öğrencilerin sayısı 13’dür (%11). Mevsimlik tarım işine katılan çocukların çoğunluğu okullarından uzak kalmakta ve aileleri ile birlikte mevsimlik tarım için farklı illere gitmektedirler. Çocuk tarım işçileri ile yapılan görüşmelerin analizinde elde edilen bulgulara tarlada ailelerine yardım eden öğrencilerin eğitime ulaşabilecekleri araç ve gereçlerden yoksun olmaları, özellikle 2020 yılında başlayan COVID-19 pandemisi ile birlikte bilgisayar ortamında ders işlenmeye başlamış ve derslere katılmak için öğrencilerin tarlalarda imkân bulamamaları ve devletin bu konudaki yardımlarının yetersiz kalması yetişen neslin eğitimsiz olmasına neden olmaktadır (Grafik 29).

12. Çocuk İşçilerin Okuldaki Başarılarının Etkileme Durumu

Tarıma katılan çocuk işçilerin mevsimlik tarıma katıldıkları için başarılarının etkilenme durumları Grafik 30'da gösterilmiştir.

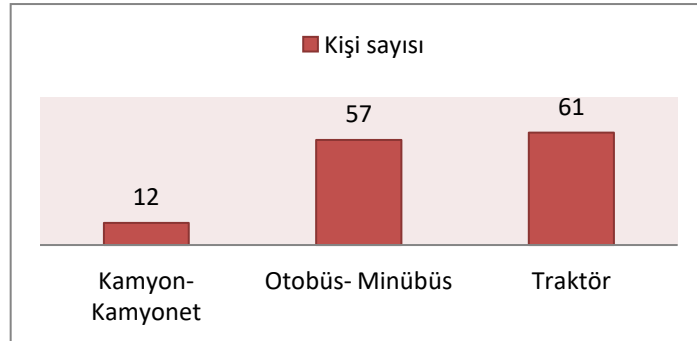

Grafik 30: Çocuk İşçilerin Okuldaki Başarılarının Etkileme Durumu

Ankete katılan çocuk işçilere mevsimlik tarım işine katılmalarından dolayı başarılarının etkilenme durumu Grafik 30'da dabelirtildiği gibi %76'sı (99 kişi) başarılarının olumsuz etkilendiğini söylemiştir. %24'ü ise (31 kişi) başarılarını tarım işine katılmanın etkilemediğini belirtmişlerdir.

13. Çocuk İşçilerin Konaklama Alanı ve İş Arası Ulaşım

Çocuk işçilerin konakladıkları alandan tarlalara ulaşımı nasıl sağladıklarına yönelik elde edilen bulgular Grafik 31'de gösterilmiştir.

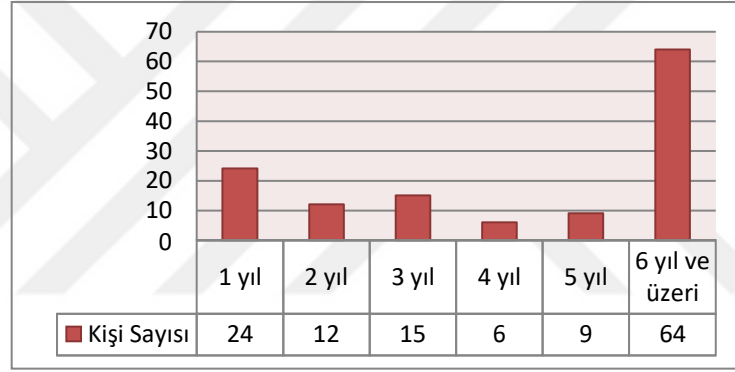

Grafik 31: Çocuk İşçilerin Konaklama Alanı ve İş Arası Ulaşım

Grafik 31’de belirtilen veriler doğrultusunda katılımcıların %44’ünün yaşadıkları alandan çalışma alanına otobüs veya minibüsler ile ulaştıkları belirtilmiştir. Katılımcıların %47’si ulaşımlarını traktör ile %9’u ise kamyon veya kamyonetler ile ulaşımlarını sağlamaktadır. Ulaşım araçları arasında en çok kullanılan ulaşım şeklinin traktörle olduğu söylenebilir. Bunu çoğunlukla otobüsler ve minibüsler takip etmektedir. En az kullanılan ulaşım aracı ise kamyon ve kamyonetlerdir.

14. Çocuk İşçilerin Tarımda Çalıştıkları Yıl Sayısı

Ankete katılan çocuk işçilerin kaç yıldır mevsimlik tarım işine katıldıkları Grafik 32.de belirtilmiştir.

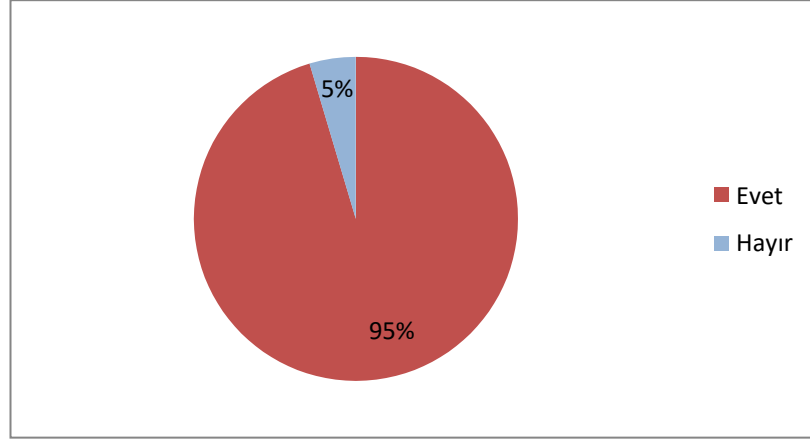

Grafik 32: Çocuk İşçilerin Tarımda Çalıştıkları Yıl Sayısı

Grafiğe göre 6 yıl ve daha uzun süredir çalışan çocukların sayısı 64(%49) olarak bulunmuştur. Çocukların 24’ü (%18) 1 yıldır, 12’si (%9) 2 yıldır, 15’i (%12) 3 yıldır, 9’u (%5) 4 yıldır ve (%7) 5 yıldır mevsimlik tarım işine katıldıklarını belirtmişlerdir. Çocuklar içinde çoğunluğu 6 yıldır ve daha fazladır bu işe aileleri ile birlikte katılmakta çok küçük yaşlardan itibaren tarlalarda çalışmakta ve hatta tarlada büyümektedir. Çocukların uzun yıllar tarım işine katılarak eğitim hayatından mahrum kalmaya devam etmesi geleceklerini belirlemede büyük etki yaratmaktadır.

15. Çocuk İşçilerin İşe Aile ile Katılım Durumu

Tarıma katılan çocuk işçilerin tarıma aileleri ile birlikte katılım durumlarına verilen yanıtlar Grafik 33’te gösterilmiştir.

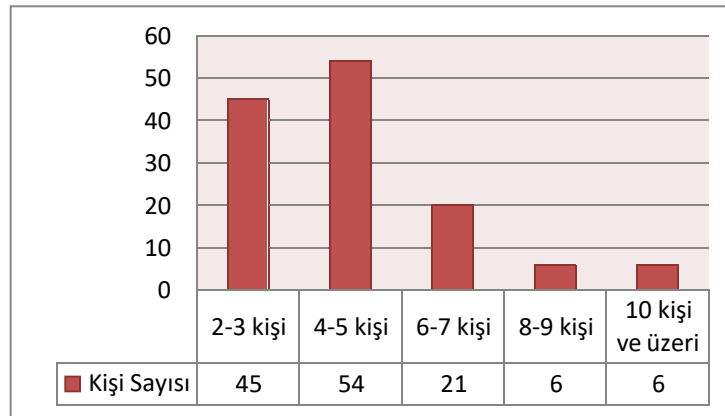

Grafik 33: Çocuk İşçilerin İşe Aile ile Katılım Durumu

Mevsimlik tarım işine katılan çocuklara işe kiminle katıldıkları sorulduğunda %95 (124 kişi) gibi yüksek bir oranla aileleri ile birlikte katıldıklarını belirtmişlerdir. Ailesi ile birlikte katılmayan %5’lik kısım (6 kişi) ise küçük bir kısmı oluşturmaktadır. Mevsimlik tarım işine katılan aileler çocuklarını geride bırakabilecek kimse bulamadığı için çocuklarını da beraberinde götürmekte ve tarlalarda yardım etmelerini istemektedir (Grafik 33).

16. Çocuk İşçilerin Ailede Tarımda Çalışan Kişi Sayısı

Ankete katılan çocuk işçilerin ailesinde kaç kişinin mevsimlik tarımda çalıştığına dair sorulan soruya verilen yanıtlar Grafik 34’te gösterilmiştir.

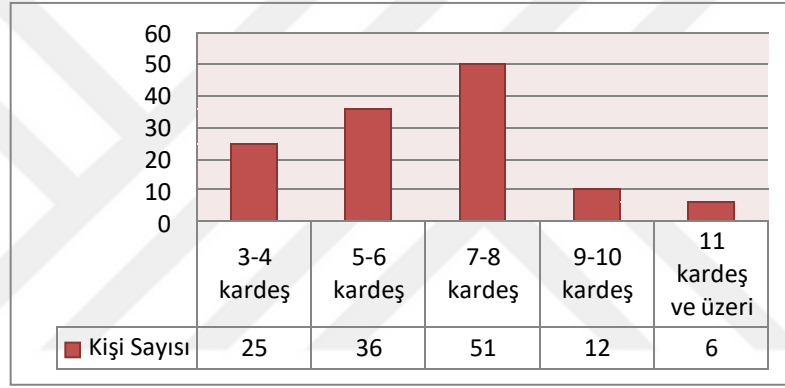

Grafik 34: Çocuk İşçilerin Ailede Tarımda Çalışan Kişi Sayısı

Ankete katılan çocukların verdikleri yanıtlara göre hane içinde mevsimlik tarım işine katılma sayısına bakıldığında çoğunluğu 54 kişi ile 4-5 kişi grubu oluşturmaktadır. Bu grubu 45 kişi ile 2-3 kişi grubu takip etmektedir. 21 kişi hanede 6-7 kişinin mevsimlik tarım işine katıldığını belirtmiştir. Hane içinde mevsimlik tarım işine katılan kişi sayılarında ise en az olan grupları 6 kişi ile 8-9 kişi ve 6 kişi ile 10 kişi ve üzerinde çalışan aileler oluşturmaktadır (Grafik 34).

17. Çocuk İşçilerin Kardeş Sayısı:

Ankete katılan çocuk işçilerin sahip oldukları kardeş sayıları Grafik 35'te gösterilmiştir.

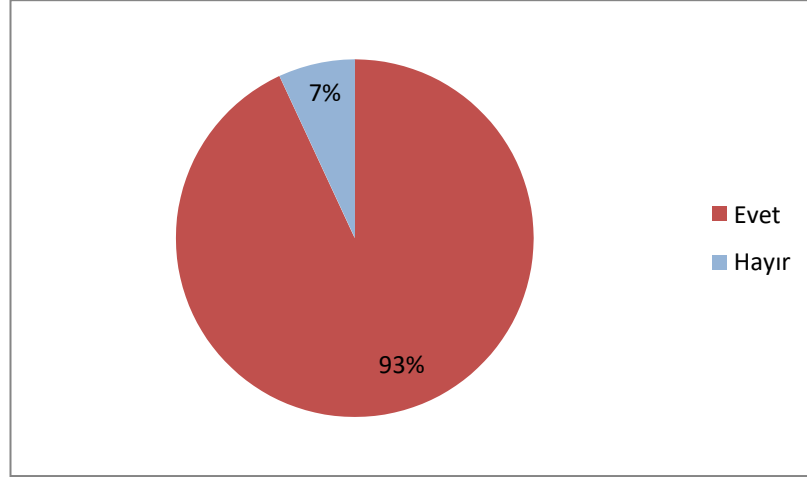

Grafik 35: Çocuk İşçilerin Kardeş Sayısı

Mevsimlik tarım işine katılan çocuklara kardeş sayıları sorulduğunda verilen yanıtların 51'ini (%39) 7-8 kardeş oluşturmuştur. En az kardeş sayısı grubu ise 6 kişi ile (%5) 11 kardeş ve üzerinden oluşturmaktadır. Çocukların 25'i (%19) 3-4 kardeşten, 36'sı (%28) 5-6 kardeşten, 12'si (%9) ise 9-10 kardeşten oluşmaktadır. Ankete katılan çocuk işçilerin yarısından fazlasının 7'den fazla kardeşi olduğu görülmüştür (Grafik 35).

18. Çocuk İşçilerin Tekrar Tarım İşinde Çalışmayı Düşünme Durumları:

Ankete katılan çocukların gelecek yıl mevsimlik tarıma tekrar katılma durumları Grafik 36'da gösterilmiştir.

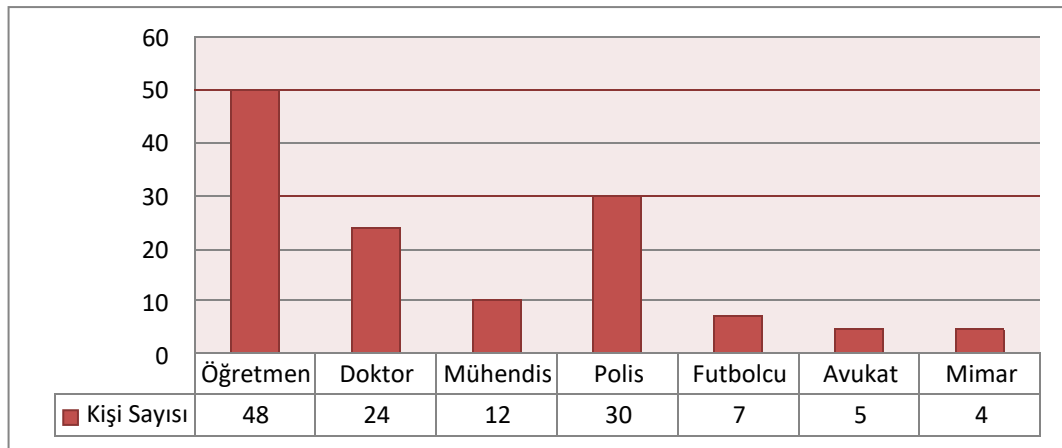

Grafik 36: Çocuk İşçilerin Tekrar Tarımda Çalışmayı Düşünme Durumları

Bu tabloya göre çocukların %93 (121 kişi) gibi yüksek bir oranda tekrar mevsimlik tarım işine katılacaklarını belirttikleri, %7 (9 kişi) gibi düşük bir kısmın da tekrar çalışmayı düşünmedikleri görülmüştür. Çocukların tekrar çalışmayı düşünmelerindeki en büyük etkenin yoksulluk, ekonomik sıkıntılar, ailelerinin işsiz olmasından dolayı ailelerine ekonomik katkı sağlamak gibi nedenler etkili olabilir.

19. Çocuk İşçilerin Gelecekte Yapmak İstedikleri Meslek:

Çocuklara açık uçlu olarak yöneltilen gelecekte ne meslek yapmak istiyorsunuz sorusuna verilen yanıtlar Grafik 37’de gösterilmiştir.

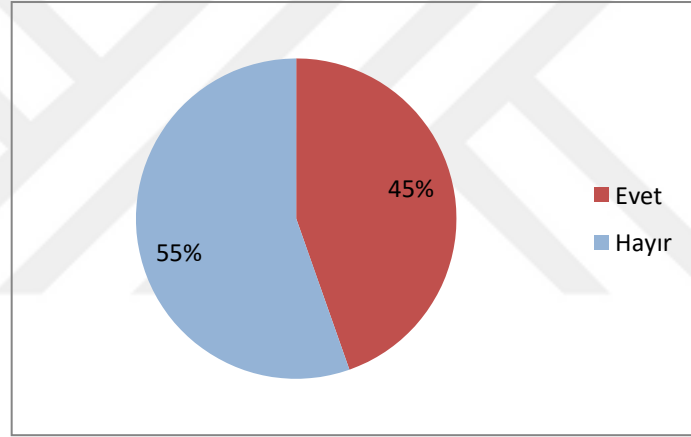

Grafik 37: Çocuk İşçilerin Gelecekte Yapmak İstedikleri Meslek

Çocuklara yöneltilen gelecekte hangi mesleği yapmak istediklerine dair açık uçlu soruya verilen yanıtların çoğunluğu öğretmen olarak cevaplanmıştır. Bunun dışında polis, doktor, mühendis gibi mesleklerinde çoğunlukla söylendiği belirlenmiştir. Birbirinden farklı hayalleri ve amaçları olan bu çocukların mevsimlik tarıma katılarak eğitimden uzak kalmaları çocukları hayallerinden uzaklaştırmaktadır. Bu yüzden bu çocuklara gerekli desteğin ve imkânın verilmesi önem taşımaktadır (Grafik 37).

20. Çocuk İşçilerin Boş Vakitlerinde Oyun Oynayabilme Durumu:

Ankete katılan çocuk işçilerin tarlada oyun oynayabilme durumlarına dair cevapları Grafik 38’de gösterilmiştir.

Grafik 38: Çocuk İşçilerin Boş Vakitlerinde Oyun Oynayabilme Durumu

Ankete katılan çocukların %55’i (58 kişi) tarım alanında boş vakitlerinde oyun oynayabiliyor musunuz sorusuna hayır cevabını vermişlerdir. %45’lik kısım (72 kişi) ise boş vakitlerinde oyun oynayabildiklerini belirtmişlerdir (Grafik 38).

21. Çocuk İşçileri İş Dışında Kalan Boş Vakitlerinde Neler Yapıyor:

Çocuklara açık uçlu olarak yöneltilen boş vakitlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz sorusuna verilen yanıtlar analiz edildiğinde, çocukların boş vakitlerini daha çok dinlenmek ve uyumak için geçirdiklerini, kız çocukların ise boş vakitlerinde evde ev işlerine yardım ettikleri ve aileleri ile vakit geçirdikleri görülmüştür. Aynı zamanda kız çocukları çadırda yemek yapmak, temizlik yapmak

gibi işlerle uğraştıkları da görülmüştür. Bunların dışında kız çocukları kardeşlerine de bakmaktadırlar. Buradan hareketle kız çocukların erkek çocuklara göre daha fazla çalıştığı ve yorulduğu söylenebilir.

22. Çocuk İşçilerin Eklemek İstedikleri:

Açık uçlu olarak yöneltilen bu soruya verilen yanıtlar daha çok devletten destek istiyoruz şeklinde olmuştur. Okullarından uzak kalan, eğitimlerine devam edemeyen öğrencilerin ise bu duruma bir çözüm bulunmasını, araç gereç ve imkânların sağlanmasını istediklerini belirtmişlerdir. Çocukların çalışmak için başka illere gitmek istemedikleri, kendi illerinde yaşamak istedikleri ve her çocuk gibi çocukluklarını yaşamak istediklerini söylemişlerdir.

BÖLÜM 4: TARTIŞMA

Bu araştırmanın ilk alt problemi olarak öncelikle Hilvan’da yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşulları ve çalışma şartları incelenmiştir. Çağdaş ve Çekiç (2009) tarafından Hilvan’da kırsal alanda yapılan çalışmada Şanlıurfa’nın Hilvan ilçesinde, mevcut tarım alanlarının parçalı olmasından dolayı yeterli büyüklükte bulunmaması, tarımsal üretim için gerekli olan sermayenin yetersiz kalması, gerekli yatırımların yapılamamasının tarımsal üretimin ve tarımda modernleşmenin önüne geçtiği belirtilmiştir. Bu durum tarım işçilerinin farklı illere çalışmak için gitmesine neden olmaktadır. Bu çalışmada mevsimlik tarım işiyle uğraşan işçilerin daha çok yoksulluk ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle bu işi tercih ettikleri edinilen bulgular arasındadır. Bu bulgu Şimşek (2020), tarafından Giresun’da mevsimlik tarım işçileri ile yapılan çalışmada, mevsimlik tarım işçilerinin yoksulluk nedeniyle bu işi tercih ettiği bulgusu ile paralellik göstermektedir. Mevsimlik tarım işçileri düşük ücretlerle ve sağlık güvencesi olmadan çalışmaktadır. Bu durum mevsimlik tarım işçilerinin sağlık güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Şimşek’in (2020) Giresun’da yaptığı çalışmada elde ettiği mevsimlik tarım işçilerinin yarısından fazlasının Sosyal Güvenlik Kurumu’na kayıtlı olmadığı bulgusu, bu bulguyu desteklemektedir. Sağlık haklarından yararlanamayan tarım işçileri için bu durum ciddi bir önem arz etmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olarak Hilvan’da yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları sorunlar incelenmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin daha çok çadırlarda konakladıkları ve bu çadırların kalabalık aileler için sorun yarattığı belirlenmiştir. Çadırların korunaksız şekilde ve güvenli olmadığı da bu araştırmanın bulguları arasındadır. Şimşek ve Kırmızıtoprak (2013) tarafından Hayati Harrani ve Osmanlı mahallelerinde mevsimlik tarım işçileri ile yapılan “Mevsimlik tarım işçisi gençlerin sağlıklı yaşam bilgi ve davranışlarına akran eğitiminin etkisi” çalışmasında elde edilen, mevsimlik tarım işçilerinin naylon çadırlarda, uygun olmayan, korunaksız koşullarda yaşamları sürdürdükleri sonucu bu bulguyu desteklemektedir. Çadırların iklim koşullarına uygun olmaması, kalabalık ailelerin tek bir çadırda ortak alanda kalmaları ve özel alanlarının bulunmaması yaşanan olumsuzluklar arasında

sayılabilir. İklim koşullarına uygun prefabrik yapıların oluşturulması ve yeterli alanların oluşturulması bu sorunların önüne geçebilecektir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, mevsimlik tarım işçilerinin tuvalet ve banyo ihtiyaçlarını gidermek için oluşturulan alanların yetersiz kaldığı belirlenmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları alanda su ve kanalizasyon konusunda da sıkıntılar vardır ve yaşadıkları ortamın çok hijyenik olmadığı ve sağlık açısından tehlikeli olabileceği görülmüştür. Bu bulgu Benek ve Ökten (2011) tarafından Hilvan’da yapılan mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarının incelendiği çalışmada tarım işçilerinin genellikle çadırlarda, su ve kanalizasyonun sıkıntılı olduğu, hijyenik olmayan ortamlarda kaldıkları bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Tuvalet ve banyo ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yetersiz kalan alanların, işverenler tarafından sürekli olarak kontrol edilmesi ve gerekli hijyen koşullarının sağlanması gereklidir. Sağlıksız koşullarda bulunan ortamlar insan sağlığı açısından tehlike arz etmektedir.

Bu araştırmada ulaşılan sonuçlardan bir de mevsimlik tarım işçilerinin içme suyu ihtiyaçlarının işveren tarafından karşılandığı fakat sürekli su taşımak zorunda kaldıkları, beslenme ihtiyaçlarını da yaşadıkları çadırlarda ve kendileri karşıladıklarıdır. Öztürk (2019) tarafından Kahramanmaraş’ta mevsimlik tarım işçileri ile yapılan çalışmada elde edilen içme suyu ve gıda sorunlarının mevsimlik tarım işçileri için büyük sorun yarattığı ve ailelerin beraberinde getirdikleri gıda ürünlerini tükettikleri sonucu bu bulguyu desteklemektedir. Konaklanan çadırda tarım işçileri beslenme ihtiyaçlarını kendileri karşılamak zorunda kalmakta ve yemek pişirme, saklama, yatmak, uyumak gibi tüm işlemler aynı ortamda gerçekleştirilmektedir. Bu da sağlıksız bir ortam oluşturmaktadır. Bu alanların birbirinden ayrılması, uygun yaşam alanları oluşturulması gereklidir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olarak Hilvan’da yaşayan mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerin durumu ve yaşadıkları sorunların neler olduğu incelenmiştir. Çocuk işçiliği hem dünyada hem de ülkemizde büyük bir problem oluşturmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü ve UNİCEF’in (2020) yayınladığı “Çocuk işçiliği: 2020 küresel tahminler, eğilimler ve önümüzdeki yol” adlı raporda dünyada neredeyse 160 milyon çocuğun çalışma hayatında yer aldığı belirtilmiştir. Bu sayı oldukça endişe verici boyuttadır. Çalışan çocukların dörtte üçünden

fazlasının ise tarım sektöründe çalıştıkları belirtilmiştir. Türkiye’de ise durum bundan farklı değildir. TÜİK (2021) tarafından 15-17 yaş arasındaki çocukların yüzde 16,4’ü çalışmaktadır. Çalışan çocukların çoğunluğunu da yüzde 71,8’le erkek çocukları oluşturmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara mevsimlik tarımda çalışan çocuklarda kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha fazla çalıştıkları belirlenmiştir. Kız çocuklarının aynı zamanda ev işlerinde annelerine yardım ettikleri, kardeşlerine baktıkları, yemek yaptıkları ve tarlada çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Tokgöz (2021) tarafından Şanlıurfa’da yapılan biber üretiminde kadın ve çocuk emeği çalışmasında elde edilen kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha uzun çalıştığı ve kız çocukların hem evde hem de üretim alanlarında yoğun çalıştığına dair elde edilen bulgusu ile paralellik göstermektedir. Kız çocuklarının üstündeki baskı bu yüzden daha fazla olmaktadır.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulguya göre çocuk işçilerin kazandıkları ücretleri kullanma şekline bakıldığında parayı daha çok ailelerin borçları için kullandıkları görülmüştür. Kendi eğitimleri için kullanan çocuk sayısı çok azdır. Bu bulgu Tabcu (2015) tarafından, mevsimlik tarım işçilerinin ortaokul çağındaki çocuklarının eğitim sorunlarının incelendiği çalışmada, elde edilen paranın büyük ölçüde ailenin borç ve ihtiyaçlarında kullanıldığı, kendi ihtiyaçları için kullanan öğrencilerin oranlarının düşük olduğu bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Ekonomik olarak zorluk yaşayan aile, çocuklarını da mevsimlik tarım işinde çalıştırarak aileye destek olmalarını istemektedir. Özellikle kalabalık ailelerde geçim oldukça zorlaşmakta ve ailedeki tüm çocuklar tarım işine katılmaya zorlanmaktadır. Bu durum karşısında gerekli önlem ve tedbirlerin alınmaması, çocukların tarıma katılmaya devam etmesi çocukları okullarından ve eğitimlerinden alıkoymaktadır.

Ekonomik yoksullukla savaşılan ailelerin beslenme konusunda da sıkıntılar yaşadığı ve çocuk işçilerin yeterli ve dengeli beslenemedikleri de bu araştırmada elde edilen bulgular arasındadır. Bu bulguyu Zengin (2016) tarafından Şanlıurfa ve Adıyaman’da çalışan mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının beslenme durumları ile ilgili yapılan çalışmada ortaya koyulan mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocuklarında beslenme yetersizliği olduğu bulgusu desteklemektedir. Çocukların tarlalarda ağır işlerde çalıştırılmaları, çocukları hem fiziksel hem de psikolojik olarak

etkilediği görülmüştür. Çocuklar ağır işlerde uzun süre çalışmakta ve çalıştıkları ücretin karşılığı olarak da düşük ücretler kazanmaktadırlar. Bu bulguyu Terzi'nin (2009) çocuk işçilerin psiko-sosyal durumları çalışmasında elde edilen, çocukların ağır ve tehlikeli işlerde çalışmasının çocukların fiziksel, eğitim ve sosyal açıdan olumsuz etkiler verdiği ve kazandıkları ücretin de düşük olduğu bulgusu desteklemektedir. Çocuklar ucuz işgücü olarak görülmekte, sağlıkları düşünülmeden kaldırabileceklerinden daha fazla iş yüklenmekte ve çalıştıkların işin tam olarak da karşılığını alamamaktadırlar.

Bu araştırmada belirlenen sorunlardan biri de tarlalarda çalışan çocukların eğitim ve öğretimden uzak kalmalarıdır. Uluslararası Çalışma Örgütü ve UNICEF'in (2020) yayınladığı “Çocuk işçiliği: 2020 küresel tahminler, eğilimler ve önümüzdeki yol” adlı raporda zorunlu eğitim çağındaki çocukların çocuk işçiliği nedeniyle okul dışında kaldıkları belirtilmiştir. 12-14 yaş arası çocukların üçte birinden fazlasının eğitim dışı kaldığı belirtilmiştir. Bu durum çocukların hayatlarını sınırlandırmakta ve eğitim haklarını tehlikeye atmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre aileleri ile birlikte farklı bir ile göç eden çocuklar, ailelerine ekonomik olarak destek olmak için okullarından ve derslerinde uzun bir süre uzak kalmakta ve okuldan uzaklaşmaktadır. Çocuklar okuldan kopmakta ve öğrenim hayatına devam etmemektedir. Bu bulgu, Karaman'ın (2013) Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinden göç eden öğrencilerin eğitim durumlarına erişiminin incelendiği çalışmada elde edilen mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştırılan çocukların eğitim hakkına ulaşmaları engellenmekte ve çocukların eğitim hayatı uzun olmamaktadır bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Benek ve Ökten (2011) tarafından Hilvan'da yapılan mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarının incelendiği çalışmada, çocukların okuldan erken alınıp geç başlatılması nedeniyle çocukların eğitimi düzgün olarak tamamlayamadığı bulgusu, bu bulguyu desteklemektedir. Bu araştırmanın bir başka bulgusu ise çocukların okullarda akademik olarak başarıları düşmekte ve sosyal ilişkileri de olumsuz etkilenmektedir. Bu bulgu Dilekçi (2019) tarafından Şanlıurfa'da mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerinin eğitim durumlarının değerlendirildiği çalışmada ortaya koyulan, öğretmenler tarafından belirtilen mevsimlik tarım işçisi çocukların akademik düzeylerinin düşük olduğu bulgusu ile paralellik göstermektedir. Mevsimlik tarım işi

için aileleri ile birlikte başka illere giden çocuk işçiler yıl içerisinde birçok şehre gitmektedir. Bu süre zarfından okuldan ve derslerinden ayrı kalmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalarında yetersiz olması yetişen neslin eğitimsiz olmasına ve okullardan uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Çocukların okullara geri kazandırılması ve psiko-sosyal gelişimlerine destek verilmesi çocukların sağlıkları ve gelecekleri açısından önemlilik arz etmektedir. Çocuk işçiliğine yönelik yayınlanan resmi veriler, çocukların eğitim durumları, psiko-sosyal durumları, çalışma hayatının çocukları nasıl etkilediği, akademik başarılarını etkileme şekli, okuldan uzak kalınan süre ve bu durumların iyileştirilmelerine dair nicel ve nitel olarak bir bulgu ortaya koymamaktadır. Bu yüzden içinde bulunduğumuz durumun tam olarak farkına varamamaktayız. Gerekli tedbir ve önlemlerin alınmaması durumunda, veri çalışmalarının genişletilmemesi ve derinleştirilmemesi, kamu ve özel kurumlarının ortak hareket etmemesi, gelecekte çocuk işçiliği ile ilgili geri döndürülemez ölçülerde tehlike arz etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevsimlik tarım işçiliğinin temel nedeni, ailelerin yaşadıkları yerlerde geçimlerini sağlamak için gerekli olan iş imkânlarının kısıtlı olması veya olmaması ve ekonomik sıkıntılar yaşamasıdır. Türkiye’de bölgelerin işgücü arzı farkları oluşturması özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinden binlerce işçinin Ege, Akdeniz gibi iş olanaklarının fazla olduğu alanlara mevsimlik olarak gitmesine neden olmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı ulaşım sorunları, düşük ücretler, barınma konusunda yaşanan sıkıntılar, yeterli ve dengeli beslenememe ve çocuklarının eğitimden uzak kalmaları yaşadıkları zorlukların başında gelmektedir. Türkiye’de mevsimlik tarım işçileri ile ilgili yasal mevzuat bulunmaktadır fakat yeterli gelmemektedir. Tarım işçilerinin sağlık güvenceleri de yasalarla tam koruma altına maalesef alınmamıştır. Kayıt dışı mevsimlik tarım işçilerinin olması da bu durumu zorlaştırmaktadır.

Bu çalışmada 70 yetişkin ve 130 çocuk tarım işçisi olmak üzere toplam 200 kişi ile saha çalışması yapılmıştır. Yapılan saha çalışmasında da görüldüğü gibi mevsimlik tarım işine katılanların %79’u evli ve ailelerin çoğunluğunu kalabalık aileler oluşturmaktadır. Ayrıca ailelerin çoğunluğu tarım işine çocukları ile birlikte katılmaktadırlar. Mevsimlik tarım işine katılan yetişkinlerin eğitim durumlarının çoğunlukla ilkokul mezunu oldukları ve azımsanmayacak bir kesiminin ise ortaokul mezunu olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Sahip olunan çocuk miktarında ise çoğunluğunun 3-4 çocuğa sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Mevsimlik tarım işçilerinin ekonomik durumları görülmesi amacıyla yöneltilen aylık gelir sorusuna çoğunluğun aylık 2000 TL’nin altında ücret aldıkları görülmüştür. 2022 yılı için yeni asgari ücret 5500 TL olarak belirlendi.(csgeb.gov.tr). Bu sonuçtan hareketle ailelerin ekonomik olarak zayıf oldukları söylenebilmektedir. Tarım işçilerinin aldıkları ücretin çok düşük olduğu ve açlık sınırının altında çalıştıkları görülmektedir.

Araştırmanın sonucuna göre mevsimlik tarım işine katılan tarım işçilerinin Hilvan’dan çalışmaya gittikleri illerin başında Yozgat, Konya, Niğde, İzmir, Ankara, Adana, Samsun ve Malatya gibi iller olduğu görülmüştür. Bu illere aileleri ile birlikte

çalışmaya giden tarım işçileri çoğunlukla patates, kayısı, soğan, kayısı, şeker pancarı, mercimek, pamuk toplama gibi tarım işlerine gittikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca tarımsal üretimin farklı aşamalarında çalışmakta, ekim, çapalama, ilaçlama gibi işlerde de çalıştıkları görülmüştür.

İşçilere yöneltilen tarım işini nasıl bulduklarına dair soruyu ise çoğunluk elçiler aracılığı olarak yanıt vermiştir. Bu durum devletin kontrolünü sağlayamamasına ve kayıt altına alınamamasında etkili olmaktadır.

Araştırma sonucuna göre mevsimlik tarım işçilerinin bu işi ekonomik sıkıntılar, işsizlik, tarlaların miras yoluyla bölünmesi ve bölünen tarladan yeterli ölçüde verim ve ekonomik kazanç sağlanamaması gibi nedenlerden dolayı tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca küçük yaşlardan beri tarım işiyle uğraşan işçilerin başka bir meslek bilmemesi de bu işi yapma nedenleri arasında olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre mevsimlik tarım işine katılan işçilerin yarısından fazlası bu işi 5 yıldan daha uzun süredir yapmaktadır.

Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma şartlarının görülmesi amacıyla sorulan günde kaç saat çalıştıkları sorusuna işçilerin yarısından fazlası 11 saat ve üzerinde şeklinde cevap vermiştir. Buradan hareketle işçilerin günlerinin neredeyse yarısını çalışarak geçirdikleri söylenebilir.

Elde edilen bulgulara göre mevsimlik tarım işçilerinin yarısından fazlasının ise herhangi bir sağlık güvencesi bulunmamaktadır. Sağlık haklarından yoksun olan tarım işçilerinin sağlık güvenceleri yasalarla tam koruma altına alınmalıdır.

Araştırma sonucuna göre mevsimlik tarım işçileri yüksek oranda çadırlarda konaklamaktadırlar. Kalabalık aileler için bu durumun oldukça sıkıntı yarattığı görülmüştür. Mevsimlik tarım işçilerine konakladıkları alanın fiziksel özellikleri ile ilgili sorulan sorulardan hareketle banyo ihtiyaçlarını daha çok banyo için özel hazırlanan çadırlarda ve kaldıkları çadırda giderdikleri görülmüştür. Tuvalet ihtiyaçları ise seyyar tuvaletler aracılığı ile giderilmektedir. Elde edilen sonuçlarda bu alanların yetersiz kaldığı ve temizlik olarak da çok sağlıklı olmadığı görülmüştür.

Tarım işçilerinin beslenme ihtiyaçlarını daha çok kendileri karşıladıkları ortaya koyulmuştur. Fakat elde edilen sonuçlarda ailelerin yeterli ve dengeli

beslenemediği, kaldıkları çadırların besinleri saklamak ve pişirmek için çok uygun olmadığı görülmüştür.

Bu çalışmanın uygulama bölümünde mevsimlik tarım işinde çalışan çocuklarla yapılan anket sonucunda elde edilen verilerde çocukların çoğunluğunu 11-12 yaş grubunun oluşturduğu görülmektedir. 9-14 yaş grubu arasında ki çocukların yoğun olarak mevsimlik tarımda yer aldığı söylenebilir. Bu çocukların çoğunluğunu ise kız çocukları oluşturmaktadır. Kız çocuklarının, erkek çocuklarına göre daha fazla sorumluluk aldığı ve çadırda ev işlerinde de yardımcı oldukları elde edilen sonuçlar arasındadır.

Araştırma sonucuna göre mevsimlik tarıma katılan çocukların çoğunluğunu 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular mevsimlik tarımda çalışan çocukların yıl içerisinde 3-4 ay okula gidemediklerini göstermiştir. Azımsanmayacak bir kısmının ise neredeyse hiç derslere katılamadığı görülmüştür. Çocuklara sorulan mevsimlik tarım işinde çalışmak başarı durumunuzu etkiliyor mu sorusuna ise çoğunluk evet şeklinde yanıt vermiştir. Buradan mevsimlik tarıma katılan çocukların eğitimlerinin olumsuz etkilendiği sonucu çıkmaktadır. Eğitimlerinden geri kalan çocukların, tarlalarda derslere ulaşabilecek imkânlardan yoksun olması çocukların eğitim hayatıyla ilgili telafi edilemeyecek zararlara neden olmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre tarım işine katılan çocuklara neden mevsimlik tarıma katıldıklarının nedeni sorulduğunda çoğunluğu bu soruya yoksulluk şeklinde cevap vermiştir. Ailelerinin ekonomik sıkıntı yaşamasından kaynaklı olarak çocuklarının eve katkı sağlaması için aileleri çocuklarını da çalıştırmaktadır. Ailelerin yoksulluğunun devam etmesi çocukların çalışmasının engellenemeyeceğini de göstermektedir. Özellikle kalabalık aileler için evin ekonomisine destek olmak zorunlu olmaktadır. Araştırma sonucuna göre çocukların çoğunluğu 7-8 kardeşten oluşmaktadır ve ailede mevsimlik tarımda çalışan kişi sayısı çoğunlukla 4-5 kişi oluşturmaktadır. Bu da ailede çoğu kişinin mevsimlik tarım işinde çalıştığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Araştırma sonucuna göre çocukların Hilvan'dan çalışmaya gittikleri illerin başında Manisa, Konya, Ankara, Kayseri, Yozgat, İzmir, Sivas, Adana ve Malatya

gibi iller gelmektedir. Aileleriyle birlikte yıl içerisinde farklı illere, farklı ürün hasatları için göç ettikleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre çocukların günlük aldıkları ücreti çoğunlukla 50-59 TL oluşturmaktadır. Elde edilen verilere göre 2021 yılında mevsimlik tarım işine katılan erkek işçiler 127 TL kadın işçiler ise 117 TL ücret almaktadır.(tüik). Çocuklar ağır işlerde çalıştıkları halde çok düşük ücretler almaktadırlar. Ailelerine destek olmak amacıyla çalışmak durumunda kalan çocukların emekleri sömürülmektedir. Çocukların kazandıkları ücretin daha çok ailenin ihtiyaç ve borçları için kullanıldığı da elde edilen bir diğer bulgudur.

Araştırma sonucuna göre çocuklar tarlalarda birçok sorunla karşılaşmaktadır. Çocukların yarısının tarlada daha önce hastalandığı sonucu elde edilmiştir.Yaşanan hastalıkların başında güneş çarpması gelmektedir. Böcek sokması, kusma, ateş, sırt ağrısı gibi sorunlarda yaşamaktadırlar. Çocukların tarlalarda ağır işlerde çalışmaları hem fiziksel hem de psikolojik olarak çocukları olumsuz etkilemektedir. Yeterli ve dengeli beslenme konusunda da sıkıntı yaşayan çocukların vücut dirençleri düşmekte ve bu durumun da hastalıklara davetiye çıkardığı görülmektedir.

Çocukların çalıştıkları alana ulaşım şekli sonuçlarına bakıldığında çoğunluğu traktörler daha sonra ise otobüsler oluşturmaktadır. Traktörlerde kalabalık şekilde ve ağır eşyalarla yolculuk yapmak kaza riskini arttırmakta ve tehlike yaratmaktadır.

Araştırma bulgularına göre çocukların çoğunluğunun 6 yıldan daha fazla süredir mevsimlik tarımda çalıştığı görülmüştür. Elde edilen sonuca göre çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren tarlada ailelerine yardım etmekte ve çalışmakta, tarlalarda büyümektedir. Bu da hayatlarının her alanını etkilemektedir. Çocuklardan elde edilen verilere göre çocukların çok yüksek oranda gelecek yıl tekrar mevsimlik tarım işinde çalışacakları belirtilmiştir. Çocukların bu şekilde düşünmesinde ki en büyük etken ise yaşadıkları ekonomik sıkıntılar ve yoksulluktur.

Çocukların boş zamanlarında vakitlerini nasıl geçirdiği sorulduğunda çoğunlukla dinlenmek ve uyumak için geçirdikleri belirtilmiştir. Oyun oynamak için vakit bulma konusunda çocukların yarısından fazlası bulamadıklarını söylemişlerdir. Tarlada oldukça yorulan çocukların buldukları boş vakitleri de dinlenmek için

kullanılmaktadırlar. Kız çocukları boş vakitlerinde ayrıca annelerine yardım etmekte, kardeşlerine bakmakta ve yemek hazırlama gibi işlerle de uğraşmaktadır.

Yapılan saha çalışmalarında görülen sorunların çözümü, mevsimlik tarım işçilerinin çalışma şartları ve koşullarının iyileştirilmesi, mevsimlik tarım işinde çalışan çocukların çalışma şartlarının, yaşadıkları olumsuzlukların ve eğitim sorunlarının iyileştirilmesi ve düzeltilmesi için sunulan çözüm önerileri şunlardır:

- 1- Öncelikle hala bitirilmeyen GAP nedeniyle sulanamayan arazilerin bir an önce tamamlanarak insanlar için istihdam olanakları sağlanıp, tarlaları tarıma elverişli duruma geçirerek mevsimlik tarım işçilerini il içerisinde kalmalarına ve iş bulabilmelerine imkân verilmelidir. Farklı illere çalışmaya giden ve aileleri ile farklı illerde zor durumda kalan ailelerin istediği rahatlığa da kavuşmaları sağlanmış olur.
- 2- Ayrıca mevsimlik tarım işçileri devlet tarafından kayıt altına alınmalı ve işçiler İş Kanunu kapsamına alınarak yasal hakları korunmalıdır. Mevsimlik tarım işçilerinin sağlık güvenceleri sağlanmalı ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca tarım işçilerine yaşanabilecek iş kazaları, yaşayabilecekleri hastalıklara önlem almak amacıyla bilgilendirme yapılabilir ve koruyucu önlemler almaları sağlanabilir. Ayrıca çalıştıkları alanlarda ilk yardım çantaları bulundurmaları önemlilik arz etmektedir.
- 3- Bir diğer önemli husus tarım işçilerinin konakladıkları barınaklardır. Barınakların temiz olmaması, tüm işlemlerin tek alanda yapılıyor olması beraberinde sağlıksız koşulları getirmektedir. Öncelikle ailelerin barınabileceği prefabrik yapılar kurulmalıdır. İklimin ve çevrenin etkisi en aza indirilmelidir. Tuvalet ve banyo için temiz su sağlanmalıdır. Kanalizasyon işlemi kontrol altına alınarak bir sistem sağlanmalıdır. Aksi takdirde sağlıksız koşullar herkesi etkilemektedir. Ayrıca ailelerin yemeklerini pişirme, saklama koşulları sağlanmalı her çadır veya eve küçük bir buzdolabı temin edilmelidir.
- 4- Evsel atıkların olumsuzluklara yol açmaması adına atıklar konteynır da biriktirilmeli ve haşere ve böcekleri uzaklaştırmak adına düzenli ilaçlamalar yapılmalıdır.

- 5- Tarım işçilerinin çalışma saatleri ve şartları iyileştirilmeli, saatleri sınırlandırılmalıdır. Ayrıca tarım işçilerinin kazandıkları ücretlerin yükseltilmesi ve emeklerinin karşılığını almaları sağlanmalıdır. Cinsiyet, yaş gibi faktörlerin ücretteki farka yansımaları engellenmeli ve eşit ücret kazanmaları sağlanmalıdır.
- 6- Türkiye'nin taraf olduğu çocuk işçiliğini önleme ile ilgili yasal düzenlemeleri tam uygulayabildiği takdirde çocuk işçiliğini önlemek adına önemli bir adım atılacaktır. Bu konuda ciddi yaptırımların uygulanması çocukların çalıştırılması konusunda caydırıcı olacaktır.
- 7- Aileleri ile birlikte mevsimlik tarım farklı illere giden çocuklar eğitimlerinden mahrum kalmaktadırlar. Bu durumu engelleyebilmek adına aileler ile işbirliği içerisinde çalışarak çocukların tarlalarda çalıştırılması engellenmeli ve bölge yakınındaki okullarda çocuklara servis desteği sağlanarak çocukların okula devam etmesi sağlanmalıdır. Ayrıca ek kurs takviyesi yapılarak kaybedilen zaman telafi edilmeye çalışılmalıdır. Okul rehberlik servisi çocuklar için çalışmalar yapmalı ve her açıdan gelişimleri desteklenmelidir.
- 8- Derslerinden ve okullarından uzak kaldığı için yabancılaştan çocuklara okula ısındırmak için çalışmalar yapılmalı ve çocuklar eğitime kazandırılmalıdır. Birbirinden farklı meslek hayalleri olan çocukların destekçisi olunmalı ve hayallerine kavuşmaları sağlanmalıdır.
- 9- Ailelerin yaşadıkları ekonomik sıkıntıların çözülmesi beraberinde birçok düzelmeyi beraberinde getirecektir. Öncelikle ailelerin kendi illerinde istihdam edilebileceği alanlar oluşturulmalıdır. Bu durumda çocuklar aileleri ile birlikte farklı illere gitmek durumunda kalmayacak ve eğitimlerinden uzak kalmayacaklardır. Bu yüzden istihdam konusu çok önemlidir ve bu konuda hem araştırma alanı olan Hilvan'da hem de bu problemi yaşayan diğer illerde ciddi yatırım ve çalışmalar yapılmalıdır.
- 10- Ailelerin eğitim konusunda ki fikirleri de çocukların okula gidip gitmemesini etkilemektedir. Bu yüzden mevsimlik tarım işçisi aileler okullarda eğitimin önemiyle ilgili bilgilendirilmeli ve seminerler verilmelidir. Çocukların geleceğiyle ilgili olarak bu durum önemlidir.

- 11- Aileleriyle birlikte tarlalarda yaşayan çocuklar içinde çalıştıkları alanın kenarında çocukların oyun oynayabileceği küçük bir oyun parkı yapılmalıdır ve çocukların çocukluklarını yaşamasına imkân verilmelidir.
- 12- Çocukların tarlalarda yaşayabilecekleri hastalıklara ve olumsuzluklara yönelik koruyucu önlemler alınmalıdır.
- 13- Şanlıurfa ve Hilvan'da mevsimlik tarım işçiliği ve çocuk işçilerle alakalı daha derinlemesine araştırmalar yapılmalı ve daha çok veri elde edilmelidir. Özellikle Hilvan ilçesinde bu konuyla ilgili detaylı ve net bilgilerin bulunmaması sorunlara çözüm getirme konusunda sıkıntı yaratmaktadır. Bu yüzden çalışma ve projeler desteklenmelidir.

Sonuç olarak mevsimlik tarım işçiliği konusunda yaşanan sorunlar ve çocuk işçiliğinin önlenmesi konusunda hem devlete hem işverenlere hem de aracılara sorumluluklar düşmektedir. Herkes birbirinin yararına düşündüğünde ve çıkarlarını ortaya koymadığında birçok problemin önüne geçilmeye başlanacaktır. Sorunların tespit edilmesi ve çözümünün sağlanarak işçilerin sürdürülebilir ve rahat bir hayat yaşamasına imkân verilmelidir. Ayrıca yoksulluk nedeniyle çalışan çocukların, çalıştırılmamasına yönelik gerekli önlem ve tedbirlerin alınarak ailelerin çocuklarını çalıştırılmasının engellenmesi, çocukların eğitimlerine devam etmesinin sağlanması sorunların biraz da olsa önüne geçilebilecektir.

KAYNAKÇA

Akgeyik ve Mertol, (2021). Mevsimlik Tarım İşçiliği Sorunları ve Çözüm Önerileri Hilvan Örneği”, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Ayhan, Sibel, Şanlıurfa’da Mevsimlik Tarım İşçisi Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri Tercih Nedenleri ve Etkileyen Faktörler, (Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa, 2016.

Ayten Kıran ÇAYIR(2020) , MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİNDE KADIN VE ÇALIŞMA KOŞULLARI: ÇANAKKALE-BİGA ÖRNEĞİ, Trakya Üni, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baki, A. & Gökçek, T. (2012) Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11.

Baytekin, H. (2017, 05 09). *tarim.com.tr*. 11 21, 2020 tarihinde <https://www.tarim.com.tr/Tarim-Nedir,327y> adresinden alındı.

Benek, S (2006) Şanlıurfa İlinin Tarımsal Yapısı, Sorunları Ve Çözüm Önerileri, Coğrafi Bilimler Dergisi (67-91).

Benek, S. & Baydemir, R. (2021) Mevsimlik Tarımda Çocuk İşçiliğini Azaltmak İçin Bir Model Önermesi: 'Eğitime Erişim ve İletişim Birimi'nin Kurulması. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Benek, S. & Ökten, Ş. (2011). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam Koşullarına İlişkin Bir Araştırma: Hilvan İlçesi (Şanlıurfa) Örneği. Gaziantep University Journal of Social Sciences.

Benek, S., Baydemir, R., & Bozdoğan, S. (2020). COVID-19 Pandemi sürecinde mevsimlik gezici tarım işçiliği ve çalışma koşulları üzerine bir inceleme: Beylikova (Eskişehir) örneği. Türk Coğrafya Dergisi, 76, 75-94.

Çağdaş, S. & İnal Çekiç T. (2009) Kırsal Kalkınma Açısından Sosyal Sermayenin Öğeleri: Şanlıurfa-Hilvan Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Çelik, Kezban, Şimşek, Zeynep, v.d., “Gezici Mevsimlik Tarım İşinde Çalışan Kadınların Çalışma ve Yaşam Koşullarının İrdelenmesi”, World Bank, 2013.

Çocuk Ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete 06.04.2004, Sayı: 25425.

Dilekçi, M. (2019). :Mevsimlik Tarım İşçileri (MTİ) Olarak Çalışan Ailelerin, Okul Çağındaki Çocuklarının Eğitim Sorunlarının Öğretmen, Veli Ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

Friedrich Ebert Stiftung Derneği (2012) Tarımda Mevsimlik İşçi Göçü Türkiye Durum Özeti, Mevsimlik İş Göçü İletişim Ağı (MİGA).

Görücü İ, Akbıyık N. Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliği: Sorunları ve Çözüm Önerileri. Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 2010.

Hurst, Peter, “Termine v.d., Agricultural Workers and Their Contribution to Sustainable Agricultural and Rural Development”, 2007.

Kalkınma Atölyesi (2018) Bir Yevmiye Bir Yevmiyedir: Tarım Aracıları ve Türkiye’de Tarımsal Üretimde Çocuk İşçiliği Raporu

Kalkınma Atölyesi (2019) Yoksulun Umudu Çocuk: Mevsimlik Tarım İşçisi Hanelerin Sosyo-Ekonomik Profili ve Çocuk İşçiliği Araştırması Raporu

Kalkınma Atölyesi (2020) Dünyada Bitkisel Üretimde Göçmen İşgücü Hareketliliği Haritası.

Kalkınma Atölyesi (2020) Salgında Ötelenenler, “Covid-19 Salgınında Dünyada ve Türkiye’de Mevsimlik Gezici ve Göçmen Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler İzleme ve Belgeleme Çalışması”.

Kalkınma Atölyesi (2020) Virüs mü, Yoksulluk mu? Korona Virüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocukları ile Bitkisel Üretime Olası Etkisi Hızlı Bir Değerlendirme.

Kılıç, M. (2006), “4857 Sayılı İş Kanunu Kapsamında Tarım İşçilerinin Hukuki Durumu” Tarım Ekonomisi Dergisi.

Kılıçlı, Ayşegül, Şanlıurfa’da Mevsimlik Tarım İşçisi Kadınlarda Üriner İnkontinans Prevelansı, Tedavi Alma Durumları ve Etkileyen Faktörler, (Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa, 2016.

M. Kalaycı, C. Sayın, O. Sav, Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçileri Ve Uygulanan Politikalar, Süleyman Demirel Üniversitesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 2016.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi ile İlgili 2010/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, T.C. Resmi Gazete, 24 Mart 2010, sayı: 27531.

Öz, C., S., ve Bulut, E., 2013. “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Yeri,” Çalışma Dünyası Dergisi.

Öztürk, Ç. (2019). Kahramanmaraş İlindeki Gezici Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyo-Ekonomik Durumu ve Sosyal Güvenlik Sorunları, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Öztürk, Ş. (2008). Kırsal yoksulluk ve neo-liberal ekonomi politikaları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research,

S. Fereli, Ş. Aktaş, F.E. Güneş, Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları, Beslenme Durumları Ve Görülen Sorunlar, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2016.

Şenol, D. ve Mazman, İ. (2014). Yoksulluğun Getirdiği Çocuk ve Genç İşgücü. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (3), 243-259.

Şimşek, G. (2020). Fındık tarımında mevsimlik işçilerin çalışma ve yaşam koşulları: Giresun Örneği, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ordu.

Şimşek, Z. & Kırmızıtoprak E. (2013). Mevsimlik Tarım İşçisi Gençlerin Sağlıklı Yaşam Bilgi ve Davranışlarına Akran Eğitiminin Etkisi, Türk Sağlığı Dergisi;11

Tabcu, G. (2015) Mevsimlik Tarım İşçilerinin Ortaokul Çağındaki Çocuklarının Eğitim Sorunlarının Sosyolojik Olarak İncelenmesi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.

TBMM Meclis Araştırması Komisyonu. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi 2015.

Terzi, F. (2009). Çocuk İşçilerin Psiko-Sosyal Durumları, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

Tokgöz, A. (2021). Kuşaktan Kuşağa Kadın ve Çocuk Emeği Bağlamında Şanlıurfa'daki İso(Biber) Üretimi Örneği, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, (Mart 2020)<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>

Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2016). Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Yıldırak, N.; Vd. (2003), Türkiye'de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları, Tarım-İş Sendikası, Ankara.

Zengin, M. (2016). Mevsimlik Tarım İşçisi Ailelerin Çocuklarının Beslenme Durumlarının Değerlendirilmesi, Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.

İTERNET KAYNAKLARI

03.04. 2022 tarihinde <https://www.investsanliurfa.com/sanliurfa/tarim-bolgeleri--50> adresinden alınmıştır.

03.04.2022 tarihinde <http://www.hilvan.gov.tr/cografi-yapisi> adresinden alınmıştır.

03.04.2022 tarihinde <http://www.hilvan.gov.tr/sosya-ekonomik-yapi> adresinden alınmıştır.

03.04.2022 tarihinde <https://www.investsanliurfa.com/sanliurfa/hilvan--425> adresinden alınmıştır.

03.04.2022 tarihinde <https://www.investsanliurfa.com/sectorler/bitkisel-uretim--72> adresinden alınmıştır.

05.02.2022 tarihinde <https://cocuksagligidernegi.org/12-haziran-dunyada-ve-turkiyede-cocuk-isciligi/> adresinden alınmıştır.

05.02.2022 tarihinde <https://m.bianet.org/bianet/toplum/141967-mevsimlik-isciler-ekmek-ve-cayla-besleniyor> adresinden alınmıştır.

05.02.2022 tarihinde https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/child-labour/WCMS_800638/lang--tr/index.htm adresinden alınmıştır.

05.02.2022 tarihinde <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCtenleri/%C3%A7ocuk-i%C5%9F%C3%A7ilerin-say%C4%B1s%C4%B1-20-y%C4%B1ld%C4%B1r-ilk-kez-artarak-160-milyona-y%C3%BCkseldi-uluslararası%C4%B1> adresinden alınmıştır.

05.04.2022 tarihinde <http://www.sanliurfa.gov.tr/mevsimlik-tarim-iscilerinin-sorunlarına-isik-tutacak-proje-basladi> adresinden alınmıştır.

05.04.2022 tarihinde <https://www.evrensel.net/haber/405275/egitim-sen-yoneticisi-mahmut-binici-200-bin-urfali-cocuk-tarimda-calisiyor> adresinden alınmıştır.

06.02.2022 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=50 adresinden alınmıştır.

06.04.2022 tarihinde <https://www.gaziantepusula.com/haber/guneydogudan-gaziantepe-mevsimlik-tarim-iscisi-gocu-basladi--haberi-95450.html> adresinden alınmıştır.

08.01.2022 tarihinde <https://m.bianet.org/bianet/toplum/223863-mevsimlik-tarim-iscilerine-yonelik-koronavirus-tedbirleri-guncellendi> adresinden alınmıştır.

08.01.2022 tarihinde <https://www.evrensel.net/haber/359001/cocuk-isciligi-nedir-kac-cocuk-isci-var-cocuk-isciligi-ile-nasil-mucadele-edilmeli> adresinden alınmıştır.

08.01.2022 tarihinde <https://www.evrensel.net/haber/401671/urfada-mevsimlik-tarim-iscileri-seyahat-izin-belgesi-sirasina-girdi> adresinden alınmıştır.

08.01.2022 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/tarim-iscilerinin-izin-yogunlugu-41496584> adresinden alınmıştır.

08.02.2022 tarihinde <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> adresinden alınmıştır.

11.11.2021 tarihinde <https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/6678/Tarim+ve+Gida+Emekcileri> adresinden alınmıştır.

138 No’lu Asgari Yaş Sözleşmesi, 07.02.2022 tarihinde https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377287/lang--tr/index.htm adresinden alınmıştır.

15.02.2022 tarihinde <https://tr.boell.org/tr/2014/06/16/turkiyede-mevsimlik-tarim-iscilerine-dair-kisa-bir-degerlendirme-yayinlar> adresinden alınmıştır.

15.11.2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tar%C4%B1msal-%C4%B0%C5%9Fletme-%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-%C3%9Cret-Yap%C4%B1s%C4%B1-2020-2021-45783&dil=1> adresinden alınmıştır.

15.11.2022 tarihinde <https://www.csgeb.gov.tr/haberler/2022-yili-icin-yeni-asgari-ucret-5-bin-500-tl-olarak-belirlendi/> adresinden alınmıştır.

182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi, 07.02.2022 tarihinde https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377311/lang--tr/index.htm adresinden alınmıştır.

23.03.2022 tarihinde https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/180205/mod_resource/content/0/konu10.1karma.pdf adresinden alınmıştır.

25.05.2022 tarihinde <https://www.sanliurfagazetesi.com/hilvan-in-en-buyuk-sorunu-tarimsal-sulamadir/105873/> adresinden alınmıştır.

9.11.2021 tarihinde <https://www.bolgegundem.com/tarim-iscisi-tarla-urunleri-nedir-nasil-olunur-ne-is-yapar-meslek-kodu-207675h.htm> adresinden alınmıştır.

Avrupa Sosyal Şartı, 07.02.2022 tarihinde <https://www.anayasa.gov.tr/media/3680/avrupasosyalsarti.pdf> adresinden alınmıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, 1959, 07.02.2022 tarihinde https://kdkcocuk.gov.tr/anasayfa/contents/files/YasalDuzenlemeler/BM_cocuk_Haklari_Bildirisi.pdf adresinden alınmıştır.

Çocuk İşçiliği: 2020 Küresel Tahminler, Eğilimler ve Önümüzdeki Yol, 05.02.2022 tarihinde https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/genericdocument/wcms_800655.pdf adresinden alınmıştır.

Şanlıurfa Tarımsal Yatırım Rehberi 2021, 16.02.2022 tarihinde https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/sanliurfafa.pdf adresinden alınmıştır.

EKLER

Ek1: Tarım İşçileri Anket Soruları

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ ANKET SORULARI

Bu anket Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Anabilim dalında Yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Anket cevaplarını sadece bu bilimsel tez çalışmasında kullanılacak ve başka bir çalışma veya kurumda paylaşılmayacaktır. **Ankette isminizi belirtmenize gerek yoktur.** Vereceğiniz cevapların **gerçeğe en yakın** cevaplar olması önemlidir. Anlayışınız ve ilginiz için teşekkür ederim.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi Mustafa
AKGEYİK

BU ANKETİ YALNIZCA 18 YAŞ ÜSTÜ YETİŞKİN İŞÇİLER CEVAPLAYACAKTIR.

1-Yaşınız?

18-20()	36-40 ()	56-60()
21-25()	41-45 ()	61-65 ()
26-30()	46-50 ()	66-70()
31-35()	51-55 ()	71 ve üzeri ()

2-Cinsiyetiniz?

Kadın () Erkek ()

3-Medeni haliniz?

Evli () Bekar () Dul ()

4-Eğitim durumunuz?

Okuryazar Değil () Ortaokul Mezunu ()
Okuryazar () Lise mezunu ()
İlkokul mezunu () Üniversite mezunu ()

5-Hane bazında evde yaşayan nüfus aralığı ne kadardır?

1-3 kişi () 4-5 kişi ()
6-7 kişi () 8 kişi ve üzeri ()

6-Mevsimlik tarım işçisi olarak kaç çocuğa sahipsiniz?

1-2 () 3-4 () 5-6 () 7 ve üzeri ()

7- Hane bazında **mevsimlik tarım isinde çalışan nüfus** sayısı ne kadardır?

1-2 kişi () 3-4 kişi () 5-6 kişi () 7 kişi ve üzeri ()

8-Hane bazında aylık geliriniz ne kadardır?

0-1000 () 1001-2000 () 2001-3000 () 3001+ ()

9-Mevsimlik tarım işi için hangi illere gitmektedirsiniz?

10- Mevsimlik tarım için gittiğiniz iş çeşitleri nelerdir? (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz?)

Mercimek	
Narenciye	
Pamuk	
Patates	
Soğan	
Şeker Pancarı	
Zeytin	

Badem	
Çapa	
Elma	
Fındık	
Fıstık	
Kayısı	

11- İş bulmak için kullanılan aracı kimdir?

Elçi- Çavuş () Akraba ()

12- Neden mevsimlik tarım işçiliğini tercih ettiniz?

13- Mevsimlik tarım işi ile ne kadar süredir uğraşmaktasınız?

1 yıl ve altı () 2 yıl () 3 yıl () 4 yıl () 5 yıl ve üstü ()

14- Günlük ortalama kaç saat çalışmaktasınız?

7-8 saat () 9-10 saat () 11-12 saat () 13 yıl ve üstü ()

15- Günlük kazanılan ücret ne kadardır?

50-60 TL () 65-75 TL () 80-90 TL () 95-110 TL ()

16- Gelirden memnun musunuz?

Evet () Hayır ()

17- İkinci bir işte çalışma durumunuz var mı ya da ek geliriniz var mı? (Varsa hangi işte çalışıyorsunuz)

Evet ()..... Hayır ()

18- Sağlık güvenceniz var mıdır?

Bağ-kur () SSK () Yok () Diğer (.....)

19- Banyo ihtiyacını karşılama biçiminiz nasıldır?

Banyo için hazırlanan çadırlarda ()

İşverenin gösterdiği yerde ()

Kaldığımız çadırda ()

Diğer(.....)

20- Tuvalet ihtiyaçlarınızı karşılama biçiminiz nasıldır?

Seyyar tuvalet ()

Kaldığımız çadırda ()

Diğer (.....)

21- Beslenme ihtiyaçlarınız nasıl karşılanmaktadır?

Kendimiz () İşveren tarafından () Elçinin görevlendirdiği kişi ()

Diğer (.....)

22- Çalıştığınız alanda nerede konaklamaktasınız?

Çadır () Ev () Konteyner () Devletin sağladığı barınak () Diğer (.....)

23- İş ve konaklama arası ulaşımı nasıl sağlamaktasınız?

Kamyon-Kamyonet () Traktör () Otobüs-Minibüs () Diğer ()

24- Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim...

Ek 2. Çocuk İşçiler İçin Anket Soruları

MEVSİMLİK TARIM İŞİNDE ÇALIŞAN ÇOCUKLARA YÖNELİK ANKET SORULARI

Bu anket Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Anabilim dalında Yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Anket cevaplarını sadece bu bilimsel tez çalışmasında kullanılacak ve başka bir çalışma veya kurumda paylaşılmayacaktır. **Ankette isminizi belirtmenize gerek yoktur.** Vereceğiniz cevapların **gerçeğe en yakın** cevaplar olması önemlidir. Anlayışınız ve ilginiz için teşekkür ederim.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi
Mustafa AKGEYİK

BU ANKETİ YALNIZCA 18 YAŞ ALTI ÇOCUK İŞÇİLER CEVAPLAYACAKTIR.

1- Yaşınız?

5-6() 11-12() 17-18()
7-8() 13-14()
9-10() 15-16()

2-Cinsiyetiniz?

Kadın () Erkek ()

3-Çocuk işçinin kayıtlı olduğu sınıf :(.....)

4- Çocuk işçilerin mevsimlik tarım işine katılma nedenleri nelerdir?

Yoksulluk () Ailesi göç ettiği için () Ailesi istediği için () Bilmiyorum()

5- Mevsimlik tarım işi için hangi illere gitmektedir?

6-Çocuk işçilerin kazandıkları ücret ne kadardır?

30-39 Tl () 60-69 Tl ()
40-49 Tl () 70-79 Tl ()
50-59 Tl () 80-89 Tl ()
90-99 Tl () 100 Tl ve üzeri ()

7-Çocuk işçilerin kazandıkları ücreti kullanma durumları nedir, nasıl harcıyorlar?

Bütün para ailemin ihtiyaçları ve borçları için kullanılır. ()

Parayı babam alır ve kullanır. ()

Kendi eēitim ihtiyaçlarım için kullanılır. ()

İstediğim gibi harcarım. ()

Diēer (.....)

8-alışırken karřılařtıēınız olumsuzluklar nelerdir? (güneş çarpması, aēır işler, böcek sokması vb.)

9-alışırken daha önce hastalandıēın oldu mu?(Olduysa hastalıēın adı)

Evet (.....) Hayır ()

10-alışırken yeterli ve dengeli beslenebiliyor musunuz?

Evet () Hayır ()

11-Eēitim dönemi içerisinde mevsimlik tarım işine katılıp okula gitmediēin süre ne kadar?

1-2 ay () 3-4 ay () 5-6 ay () 7+ ay ()

12- Burada çalışmak okul başarını etkiliyor mu?

Evet () Hayır ()

13-Yaşadıkları alandan işe ne şekilde ulaşım saēlanıyor?

Kamyon-Kamyonet () Traktör () Otobüs-Minibüs () Diēer (.....)

14- Kaç yıldır mevsimlik tarım işine katılıyorsunuz?

1yıl () 2 yıl () 3yıl () 4 yıl () 5 yıl () 6+yıl ()

15-Mevsimlik tarım işine sürekli ailenle mi katılıyorsunuz?

Evet () Hayır (.....)

16-Senin dışında ailende kaç kişi mevsimlik tarım işine katılıyor?

2-3 kişi () 4-5 kişi () 6-7 kişi () 8-9 kişi () 10 kişi ve st ()

17- Kaç kardeşsiniz?

1-2 () 3-4 () 5-6 () 7-8 () 9-10 () 11+ ()

18- Gelecek yıl mevsimlik tarım işine tekrar katılmayı düşünüyor musun? Neden?

Evet () Hayır ()

19- Gelecekte yapmak istediğin meslek nedir?

Öğretmen () Doktor () Mühendis () Polis () Diğer (.....)

20- Tarım alanında çocukların oyun oynama zamanı oluyor mu? Oluyorsa ne tür oyunlar oynanıyor?

Evet (.....) Hayır ()

21- İş dışında kalan boş zamanlarınızda neler yapıyorsunuz?

22- Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim...

EK 3 : Fotoğraflar:**Fotoğraf 4:** Mevsimlik Tarıma Katılan Kadın İşçi**Fotoğraf 5:** Tarlada Çalışırken Verilen Mola

Fotoğraf 6: Ağaçtan Armut Toplayan İşçi

Fotoğraf 7: İşçiler Molada Dinlenirken

Fotoğraf 8: Tarlada Çalışan Kadın İşçiler

Fotoğraf 9: Soğan Toplayan Kadın İşçiler

Fotoğraf 10: Tarlaya Yaya Giden Tarım İşçileri

Fotoğraf 11: Konaklanan Çadırlar

Fotoğraf 12: Konaklanan Alan

Fotoğraf 13: Konaklanan Alanda Çamaşır Yıkayan Kadınlar

